

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ASYA-PASİFİK ÇALIŞMALARI
UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ (APAM)

TÜRKİYE'DE OKYANUSYA ÇALIŞMALARI-I

TÜRKİYE'DE OKYANUSYA ÇALIŞMALARI-I

Yayına Hazırlayanlar

A. Merthan DÜNDAR

Altay ATLI

ISBN: 978-605-136-646-3

Ankara Üniversitesi Basımevi
<http://basimevi.ankara.edu.tr>

Para ile Satılamaz.

Ankara - 2023

Para ile Satılamaz

TÜRKİYE'DE OKYANUSYA ÇALIŞMALARI - I

Yayına Hazırlayanlar

A. Merthan DÜNDAR

Altay ATLI

Ankara – 2023

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 31
Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
APAM Yayınları: 777

ISBN: 978-605-136-646-3

Yazarların görüşlerinin sorumluluğu kendilerine aittir.

Redaktörler

Aysun HARPER
Gözde GÖKOVA

Baskı Yeri:
Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No: 10 06510 Beşevler/ANKARA
Tel: (0312) 213 66 55
Basım Tarihi: 18/05/2023

İÇİNDEKİLER

A. Merthan DÜNDAR	
<i>Ön Söz</i>	V
Cem NALBANTOĞLU	
<i>Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi Çerçevesinde Okyanusya</i>	1
Ezgi ULUSOY YILMAZ	
<i>Okyanusya ve Küresel Çelişki</i>	19
Selver B. ŞAHİN - Öznur ÖZTÜRK	
<i>Waitangi Antlaşması'nın Yeni Zelanda'da Devlet-Toplum İlişkisinin Düzenlenmesindeki Yeri</i>	31
Vuslat Nur ŞAHİN	
<i>Serbest ve Açık Hint-Pasifik Projesi Sonrası Japonya-Okyanusya İlişkileri</i> ...	43
Yalçın KAYALI	
<i>Yeni Zelanda-Hindistan İlişkilerinin Dünü ve Bugünü Üzerine Betimleyici Bir Derlem Çalışması</i>	57

ÖN SÖZ

Avustralasya (Avustralya ve Yeni Zelanda), Melanezya, Mikronezya ve Polinezya olarak dört ana kısma ayrılan Okyanusya Bölgesi'nde Avustralya, Fiji, Marshall Adaları, Mikronezya Federal Devletleri, Nauru Palau, Papua Yeni Gine, Solomon Adaları, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Yeni Zelanda vd. küçük ada ülkeleri bulunmaktadır. Yaklaşık olarak kırk beş milyonluk bir nüfusu barındıran bölge ülkeleri, T.C. Dışişleri Bakanlığının tasnifinde Asya-Pasifik Bölümü'nde yer almaktadır. Bölgede yer alan ülkelerle kurulan diplomatik ilişkilerimizin geçmişi, 1979 yılına kadar uzanmaktaysa da birçoğunda resmî temsilciliğimiz bulunmamakta olup akredite edilen Canberra (Avustralya) ve Wellington (Yeni Zelanda) Büyükelçiliklerimiz üzerinden temas kurulmaktadır.

Ülkemizde, bu bölge ve bölge ülkeleriyle ilgili sürekliliği olan bilimsel çalışmalar yapılmadığı gibi -Avustralya ve Yeni Zelanda dışarda bırakılırsa- maalesef bölge uzmanımız da nerdeyse hiç yoktur. Bu durum, aradaki mesafenin uzaklığı, ülkemizin bu ada ülkeleriyle kayda değer akademik, kültürel, ticari ilişkilerinin bulunmaması ile izah edilebilir. Ancak içinde bulunduğumuz 21. yüzyılın başından itibaren dünyanın siyasi, stratejik ve ekonomik dengelerinin bu bölgeye doğru kaydığı göz önüne alındığında mazeret üretmeden, daha çok araştırma yapma mecburiyetinde olduğumuzu da tespit etmek gerekir. Bölge, farklı disiplinlerde araştırma yapan Türk bilginler için çok çeşitli inceleme konuları arz etmektedir. Örneğin; Dışişleri Bakanlığının sayfasında da görülebileceği gibi sadece sekiz milyon nüfuslu Papua Yeni Gine'de sekiz yüzün üzerinde dil konuşulmaktadır. Bir filoloğa cennette olduğunu hissettirebilecek bu tip örnekler çoğaltılabilir.

Diğer çalışmalarımızda olduğu gibi bu kitap projemizle de Türk gençliğinin, biliminsanlarının dikkatini Asya-Pasifik Bölgesi'ne çekmeyi ve bilim dünyamıza mütevazı bir katkı sağlamayı amaçladık. Avustralya'ya odaklanan başka bir kitap çalışmamız devam etmekte olduğundan bu ülke, çalışmamıza dâhil edilmemiştir. TÜRKİYE'DE OKYANUSYA ÇALIŞMALARI-I başlıklı bu kitabın hayata geçirilmesine katkı veren yazarlarımıza, şükran borçluyuz. Sayın Dr. Altay

ATLI'ya da editörlük desteği için müteşekkiriz. Son olarak, APAM ve Ankara Üniversitesi Basımevi çalışanlarına, desteklerini esirgemeyen Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Necdet ÜNÜVAR'a teşekkür ederiz.

Prof. Dr. A. Merthan DÜNDAR
APAM Müdürü

ÇİN'İN KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ ÇERÇEVESİNDE OKYANUSYA

*Cem NALBANTOĞLU**

Giriş

Okyanusya hem uluslararası ilişkilerde hem de bölge çalışmalarında, diğer bölgelere kıyasla çoğu zaman göz ardı edilmiştir (Rallu 2010: 4). Aslında Avustralya, Yeni Zelanda ve bölge adalarını da içerisine alan büyük bir coğrafyayı kapsamına karşın günümüzde küresel siyasette etkin bir güç olarak ortaya çıkmamaktadır. Okyanusya Bölgesi, İkinci Dünya Savaşı'nda Asya Pasifik Bölgesi'ne yakınlığı dolayısıyla özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) için jeopolitik bir önem kazanırken savaş sonrası dönemde küresel siyasette daha da silik bir rol oynamaya başlamıştır (Sorge 2022, <https://www.policycenter.ma/publications/center-giant-geopolitical-rivalry>, 7 Ekim 2022'de erişildi). Fakat bu Okyanusya'nın diğer aktörler için önemsizleştiği anlamına gelmemektedir. Özellikle sahip olduğu doğal rezervler ile başta Avustralya ve Yeni Zelanda olmak üzere ABD, Batı Avrupa, Japonya, Çin ve Hindistan gibi ülkeler için bir ham madde kaynağı olmuştur (Yari 2002: 3). Günümüzde ise Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) çerçevesinde bölgeye yaptığı yatırımlar ve temelini attığı farklı dostluk anlaşmaları, bölgenin öneminin Avustralya, ABD, Japonya ve Hindistan nezdinde tekrar hatırlanmasına yol açmıştır (Basu 2018, http://www.ipcs.org/comm_select.php?articleNo=5520, 10 Eylül 2022'de erişildi).

Schleich'e göre Çin'in bölge hakkındaki politikaları, Çin'in Asya-Pasifikteki manevra alanını kısıtlamaya çalışan ABD, Birleşik Krallık (BK), Hindistan, Japonya ve Avustralya için bir siyasi tehdit oluşturmaktadır (2018, 4). Dolayısıyla bu ülkeler de bölgeye karşı farklı bir politika izleyerek Çin'in bölgedeki nüfuzunun kısıtlanmasını ve dış yardıma muhtaç olan ada ülkelerinin adeta bir Çin üssüne dönüşmesini engellemek istemektedir. Bir başka deyişle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde küresel siyasette etkin bir yer edinmemiş Okyanusya Bölgesi'nin, gelecek dönemlerde bir güç

* *Doktor Adayı, Wuhan Üniversitesi/Ekonomik Diplomasi Araştırma Merkezi.*

çatışmasına sahne olmasını beklemek yanlış olmaz. Bu yüzden bölgenin siyasi analizini yapmak için yine Çin dış politikasını ve KYG'nin bölgede oynadığı rolü de araştırmak gereklidir.

Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) ilk olarak 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından Endonezya ve Kazakistan seyahatleri sırasında duyurulmuştu (Çin Halk Cumhuriyeti Filipinler Manila Büyükelçiliği 2019, http://ph.china-embassy.gov.cn/eng/sgdt/201904/t20190411_1182334.htm, 12 Ekim 2022'de erişildi). Başta birçok uzmanın, siyasetçinin ve hatta devlet adamları tarafından imkânsız, ütöpik ve kimi zamansa hayalî bir proje olarak değerlendirilmiş olsa da günümüzde KYG, Çin dış politikasında anahtar diye nitelendirilebileceğimiz bir konumdadır (Agrawal 2018, <https://lawschoolpolicyreview.com/2018/08/13/one-belt-one-road-roads-to-disaster>, 7 Eylül 2022'de erişildi). Yani çağdaş uluslararası ilişkiler dinamiğinde KYG, Çin'in dış ilişkilerinde etkin bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla Çin'in dış politika araçlarını, kazanımlarını ve amaçlarını anlamak için günümüzde KYG hakkında bir perspektife sahip olmak neredeyse tüm uluslararası ilişkiler uzmanları için şart olmuştur (Mobley 2018: 56). Keza, dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin'in uluslararası arenada izlediği politika tüm aktörleri de etkilemeye başlamıştır. Hatta Parepa'ya (2020:179) göre Çin'in izlediği politikalar ve aldığı kararlar sözüm ona büyük güçlerin de dış politikada atacağı adımlarını yeniden hesaplamasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bölge politikalarında yapılacak bir analizde de Çin'in dış politikası irdelenirken KYG'nin de analiz edilmesi gereklidir. Bu çerçevede, çalışmamızı yaparken Zhang ve Flint'in (2019: 296) Dünya Sistemleri Teorisi'ni (DST) kullanarak değişmekte olan teknolojik ve ekonomik gelişmelerin açtığı jeopolitik çıkmazları ve Okyanusya'nın bu resimdeki yerini irdeleyeceğiz.

Bu çalışmada amacımız Çin'in KYG üzerinden Okyanusya Bölgesi'ndeki nüfuzunu irdelerken aynı zamanda bölgedeki gün dengelerini ışığa tutmak ve dahası bölgenin küresel siyasetteki muhtemel rolünü saptamaktadır. Aynı zamanda ülkemizde bölgeye yönelik çalışmaların küresel çalışmalara oranla çok daha az olması nedeniyle bu araştırmanın da bölge dinamiklerini aydınlatarak literatüre katkı sağlamasını hedeflemekteyiz. Bunun için öncelikle Okyanusya Bölgesi'ni özellikle yerel siyasi ve ekonomik dinamikler çerçevesinde inceleyeceğiz. Daha sonra Çin'in KYG üzerinden bölgeyle olan ilişkisini, siyasi, sosyal ve ekonomik bağlantıları üzerinden değerlendireceğiz. Son olarak ise Çin'in KYG ve bölgesel dinamikler bağlamında Okyanusya'nın uluslararası siyasi iktisattaki muhtemel rolünü saptayacağız.

2. Dünya Sistemleri Teorisi ve Uluslararası Siyasi İktisatta Ortaya Çıkan Jeopolitik Sahalar Üzerindeki Yansıması

Dünya Sistemleri Teorisi (DST), küresel yapılanmayı aktörlerin birbirleri üzerinden edindikleri ekonomik kazanımlarla açıklamaya çalışır. İlk olarak Immanuel Wallerstein tarafından 1970'lerde geliştirilmiş olan DST, küresel siyasette aktörlerin manevralarını bir iktisadi ve tarihî çerçevede incelemiş ve uluslararası siyaseti merkez, çevre ve yarı çevre üzerinden irdelemiştir (Hall, Daniel ve Chirot 85: 1982). Bu teoriye göre merkezde yer alan egemen güç (hegemon) yarı-çevre ile çevre üzerinde suistimal ve sömürüye dayalı bir düzen kurmuştur. Bu düzende hegemonya yarı-çevre ve çevreyi insan ve ham madde kapitali üzerinden sömürürken, yine bu aktörleri dış pazar olarak kullanarak onları suistimal etmektedir. Thompson'a (2015, <https://revisesociology.com/2015/12/05/world-systems-theory/>, 17 Eylül 2022'de erişildi) göre aslında Marksist bir yaklaşım olan Modern DST'nin uluslararası ilişkilerdeki kullanımı ise uluslararası siyasette aktörler arasındaki ilişkiyi tanımlamak üzerinedir. Fakat bu çerçevede kritik olan bir nokta merkezin sahip olduğu teknolojik üstünlük dolayısıyla bu siyasi-iktisadi düzeni ikame edebilmesidir. Biz özellikle Zhang ve Flint'in DST yorumunu uluslararası ilişkilerdeki çağdaş dinamikleri DST ile açıklamada faydalı buluyoruz.

Zhang ve Flint'e göre küresel siyasetteki güçler çatışmasının ya da jeopolitik karşılaşmanın, temelinde merkezdeki egemen gücün yani hegemonyanın, ekonomik üstünlüğünü kaybederek yarı-çevreye doğru kayması, önceden yarı-çevrede yer alan bir iktidarın da merkeze doğru ilerlemesi vardır diyebiliriz (2019: 298). Wallerstein bunu, birbirinin içine geçmiş üç halka gibi açıklar. Merkezde egemen güç, dışında yarı-çevre ve onun dışında da çevre yer almaktadır. Zhang ve Flint (2019: 302) bu merkez, yarı-çevre, çevre arasındaki sömürüye bağlı ilişkinin devam edebilmesini merkezin teknolojik üstünlüğüne yorar. Flint'e (2010: 2-4) göre teknolojik üstünlük bir aktörü üretici durumuna getirirken yine bir başka aktörü ham madde tedarikçisi ve pazar konumuna getirmektedir. Yani merkez ve yarı-çevre arasındaki ilişkinin devamlılığı merkezin küresel teknolojik üstünlüğüne bağlıdır. Böyle bir modeli günümüz siyasetine oturttuğumuzda Zhang ve Flint (2021: 338-340) aslında Ticaret Savaşları'nın yanlış bir isimlendirme olduğunu, dahası Çin'in yükselen teknolojik gelişimi ile ABD'nin sarsıntıda olan küresel teknolojik üstünlüğünün bir sürtüşmeye yol açtığını söyler. Dolayısıyla güç çekişmelerinin ardında da uluslararası siyasi iktisattaki teknolojik gelişimlerin yarattığı bir mücadele vardır diyebiliriz.

Peki, merkez ve yarı çevre arasındaki ilişki teknolojik üstünlük mücadelesinden nasıl etkilenmektedir ve bu çevre için ne anlama gelmektedir? Brown (2015: 8) günümüzde teknolojik kalkınma sadece ekonomide değil aynı zamanda millî güvenlik, sosyal politika ve hatta adalet de dâhil olmak üzere birçok alanı doğrudan veya dolaylı olarak etkilediğini savunmuştur. 21. yüzyılın başında internet ve dijital teknolojiler alanlarındaki gelişme sağlayan şirketler aktörler için ekonomik, siyasi, güvenlik ve hatta sosyal alanlardaki egemenliğin öneminin altını çizmişken günümüzde teknolojik üstünlüğün veri teknolojilerindeki ilerleyiş, yapay zekâ gelişimi ve makine öğrenimi üzerinden şekilleneceği konuşulmaktadır (Zhang ve Jacob 2012: 92). Rusya Devlet Başkanı Putin de yapay zekâ gelişimindeki üstünlüğün küresel siyasette ve iktisattaki üstünlüğü de perçinleyeceğini belirtmiştir (The Verge 2017, <https://www.theverge.com/2017/9/4/16251226/russia-ai-putin-rule-the-world>, 20 Ekim 2022'de erişildi). Yani DTS'de teknolojik üstünlük, ekonomik ve sonra da siyasi üstünlük olmak için bir araç hatta önkoşuldur.

Günümüzde teknolojik kalkınma ve gelişme birçok faktörle ilişkilendirilmektedir. Weber ve Bussel'e (2015: 62-64) göre teknolojik kalkınma üretim hatlarına yeterli tedarikin yapılması, tedarik zincirlerinin güvenliğinin garantiye alınması ve hedef pazar varlığıyla doğrudan ilintilidir. Bunun yanı sıra, Avrupa Komisyonu yeni teknolojilerin geliştirilebilmesi için enerji ve ham madde kaynaklarının güvenliğinin sağlanması gerektiğini de belirtmiştir (2020, https://rmis.jrc.ec.europa.eu/uploads/CRMs_for_Strategic_Technologies_and_Sectors_in_the_EU_2020.pdf, 11 Ekim 2022'de erişildi). Bu noktada deniz yollarının güvenliği, ham madde kaynaklarının tedariki ve tüm bu operasyonun yönetilebilmesi için stratejik konumlamaların yapılabilmesi gerekmektedir. Dahası böyle bir çerçevede klasik realizm ile irdelense adeta ikinci bir plana atılmış olan dinamiklerin, aslında jeopolitik bir boşluğun merkezinde olabileceğini göstermektedir. Bu çalışmada, Okyanusya'nın da DTS çerçevesinde incelendiğinde aslında yeni bir jeopolitik saha olabileceğini öne sürüyoruz.

Myers'e (2020: 2) göre Okyanusya Bölgesi'nin jeopolitik önemi, İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD ve müttefiklerine Asya Pasifik'te sağladığı stratejik imkânlardan doğmaktadır. Buna göre İkinci Dünya Savaşı'nın sonlanması ve Asya Pasifik'te gelen göreceli barışın doğmasıyla bölge de jeopolitik harita üzerinde silinmeye başlamıştır. Günümüzde Avustralya ve Yeni Zelanda dışındaki bölge ülkeleri dış yardıma muhtaç, az gelişmiş, tarıma ve turizme dayalı bir ekonomi modeliyle birlikte yoksullukla

mücadele etmektedir. Fakat bize göre burada bölgenin sahip olduğu doğal kaynaklar ve coğrafi konumu özellikle ada ülkelerine stratejik bir önem kazandırmaktadır. Gramer, Yang ve Detsch (2022, <https://foreignpolicy.com/2022/07/14/pacific-islands-us-china-biden-harris-fiji-solomon-kiribati/>, 11 Ekim 2022’de erişildi) Çin’in bölge ülkelerine yaptığı yatırımların da aslında Çin-Batı ya da Çin-ABD sürtüşmesi esnasında yaşandığına dikkat çekmektedir. Envall (2020: 68) de Çin’in, Doğu Çin Denizi ve Asya-Pasifik’teki gerek ticari gerekse siyasi faaliyetlerini kısıtlamayı amaçlayan Japonya’nın “Özgür ve Serbest Hint Pasifik (Free and Open Indo-Pacific)” stratejisinde Avustralya ve Yeni Zelanda dışında kalan Okyanusya ülkelerine Japonya dış politikasında sadece Çin’in rolü ile göreceli olarak yer verildiğini belirtmiştir. Zaten Japonya ve Hindistan’ın, bölgeyle bahsi geçen ülkelerin toplam ekonomik faaliyetleri içerisinde neredeyse yok derece kadar az olan, kısıtlı turistik ve ticari alışverişinin dışında bir yatırımı olmamaktadır. Dolayısıyla ABD ve Avustralya dışındaki Japonya ve Hindistan ülkelerinin Çin nüfuzuna karşı çıkmasını da bu ada ülkelerinin jeopolitik yükselişinin Çin’in çevresi konumuna gelmeleri olarak yorumlayabiliriz. Bir başka deyişle Pasifik Adaları’nın küresel siyasetteki jeopolitik konumunun artık İkinci Dünya Savaşı konjonktürüne değil Çin’in uluslararası ilişkilerdeki değişen rolüne bağlı olduğunu söyleyebiliriz.

3. Okyanusya Bölgesi’ndeki Yerel ve Uluslararası Dinamikler

Okyanusya, kimi zaman Avustralya ve Okyanusya kimi zamansa Avustralya ve Pasifik olarak adlandırılan, Güney Çin Denizi’nden Pasifik Okyanusu’na kadar uzanan bölgeyi kapsar. 10.000’den fazla adadan oluştuğu düşünülen bölgede de bittabi ada devletleri hâkimdir. Keza, bölgedeki siyasi, ticari, sosyal ve ekonomik faaliyetler de ada ekonomileri ve deniz yolları ile şekillenmiştir (Riku, Shibasaki ve Kato 2020: 277). Aynı şekilde Pasifik Adaları coğrafi konumları, doğal güzellikleri, biyolojik çeşitlilikleri ve doğal kaynakları ile de karakteristik bir özelliğe sahiptir. Batı tarihindeki yerini sözüme ona coğrafi keşiflerle birlikte almaya başlamıştır. Bu noktada günümüz siyasi konjonktüründe de Batılı devletler bölgede tarihsel bir rol oynamıştır (Dodge 1976: 212).

Okyanusya Bölgesi’ndeki devletleri, Ashmore ve Cartier Adaları, Amerikan Samoası, Avustralya, Mercan Denizi Adaları, Christmas Adası, Cook Adaları, Easter Adası, Fiji, Fransız Polinezyası, Guam, Hawaii, Kiribati, Marshall Adası, Mikronezya, Nauru, Yeni Kaledonya, Yeni Zelanda, Niue, Norfolk Adası, Kuzey Mariana Adaları, Palau, Papua, Batı Papua, Papua

Yeni Gine, Pitcairn Adası, Solomon Adaları, Tokelau, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Wallis ve Futuna olarak sayabiliriz (UN Environment 2020, [https://www.unep.org/ozonaction/pacific-island-countries-network#:~:text=The%20PIC%20Network%20is%20composed,%2C%20Tonga%2C%20Tuvalu%20and%20Vanuatu.](https://www.unep.org/ozonaction/pacific-island-countries-network#:~:text=The%20PIC%20Network%20is%20composed,%2C%20Tonga%2C%20Tuvalu%20and%20Vanuatu.,), 3 Ekim 2022'de erişildi). Ayrıca bölgede ABD'nin Küçük Dış Adaları (United States Minor Outlying Islands) olarak adlandırılan ve belirli bilimsel ve askerî ziyaretler dışında neredeyse tamamen ıssız olan Baker Adası, Howland Adası, Jarvis Adası, Johnston Mercan Adası (Atölü), Kingman Resifi, Midway Mercan Adası, Palmyra Mercan Adası ve Wake Adası da yer almaktadır. Bahsi geçen devletlerden Amerikan Samoası, Hawaii, Kuzey Mariana Adaları ve Guam ABD'ye; Cook Adaları, Tokelau ve Niue Yeni Zelanda'ya; Fransız Polinezyası ile birlikte Wallis ve Futuna Fransa'ya; Norfolk Adası, Ashmore ve Cartier Adaları ve Mercan Denizi Adaları Avustralya'ya; Papua ve Batı Papua Endonezya'y; Easter Adası Şili'ye ve son olarak Pitcairn Adaları ise BK'ye bağlıdır. Yani bölgede sadece Avustralya, Mikronezya, Fiji, Kiribati, Marshall Adaları, Nauru, Yeni Zelanda, Palau, Papua Yeni Gine, Samoa, Solomon Adaları, Tuvalu ve Vanuatu bağımsız devletlerdir. Anlaşılacağı gibi bölgede aslında siyasi olarak da oldukça bölünmüş bir yapı vardır (Firth 2018: [https://www.lowyinstitute.org/publications/instability-pacific-islands-status-report](https://www.lowyinstitute.org/publications/instability-pacific-islands-status-report,), 3 Ekim 2022'de erişildi). Bölge adalarının küresel ve yerel güçler himayesinde olması nedeniyle Okyanusya'da siyasi bütünlükten bahsedemeyeceğimiz gibi bölgeselcilikten bile söz etmek pek mümkün değildir.

Ülkemiz ve Pasifik Adaları arasındaki ilişkiler de oldukça sınırlıdır ve genç denebilecek bir aşamadır. Temaslar çoğunlukla Birleşmiş Milletler, G-20 ve MIKTA gibi örgüt çalıştaylarında gerçekleşmiştir (TC. Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, [https://www.mfa.gov.tr/dogu-asya-ve-pasifik-ulkeleri-ile-iliskiler.tr.mfa](https://www.mfa.gov.tr/dogu-asya-ve-pasifik-ulkeleri-ile-iliskiler.tr.mfa,), 3 Ekim 2022'de erişildi). 2008 yılında Türkiye Cumhuriyeti-Pasifik Adaları Dışişleri Bakanları Toplantısı düzenlenmesiyle temaların devlet seviyesinde bir boyuta taşındığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, daha önce Pasifik Adaları Forumu'na Kalkınma Ortağı olarak kabul edilen Türkiye, 2014 yılında aynı forumda diyalog ortağı olarak üye seviyesinde yer almıştır (Pacific Islands Forum, [https://www.forumsec.org/republic-of-turkiye/](https://www.forumsec.org/republic-of-turkiye/,), 6 Ekim 2022'de erişildi). Tekli ilişkilere baktığımızda ise sürecin daha yavaş ilerlediğini görüyoruz. Örneğin 1986'da bağımsızlığını kazanan Mikronezya ile diplomatik ilişkiler, 2006'da imzalanan ancak 2017'de ortaklaşa bir duyuruyla tesis edilmiştir

(INSAMER 2022, <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-mikronezya/>, 25 Ekim 2022'de erişildi). Yine birçok devletle resmî düzeydeki temaslar da 2014'deki Türkiye-Pasifik Adaları Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda sağlanmıştır. Dolayısıyla henüz bölgede resmî olarak tanınmayan bir Türkiye'nin de bölge politikalarında etkin bir rolü olduğunu veya Türkiye dış politikasındaki mekanizmalar çerçevesinde böyle bir rol oynayabileceğini söylemek gerçekten çok uzak kalmaktadır. Keza, Türkiye'nin Avustralya ve Yeni Zelanda dışında en büyük ticaret ortaklarından biri 5 milyon dolarlık ticaret hacmiyle Papua Yeni Gine'dir. Güncel konjunktürde Mikronezya ve Niue ile olan ticaret hacmimiz 100 bin doların altında kalmaktadır. Dahası, TİKA verilerine göre 2020 yılında Türkiye'nin toplam dış yardımı 8 milyar doların üzerindeyken Okyanusya'ya yapılan toplam yardım 50 bin doların altında kalmıştır. (2020, https://www.tika.gov.tr/upload/sayfa/Pictures/Turkiye%20Kalk%C4%B1ma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%202020_tr.pdf, 29 Ekim 2022'de erişildi). Zaten bu yardımın 10 bin doları Fiji'ye, 10 bin doları Papua Yeni Gine'ye, geri kalanı ise bölgedeki diğer ada ülkelerine yapılmıştır. Dolayısıyla Türkiye, bölgede ne siyasi ne de ticari bir ortak olarak yer almaktadır.

Değişmekte olan uluslararası siyasi ve ekonomik dinamiklerle birlikte Pasifik Adaları'nın gerek bölge ülkeleri gerekse sözum ona büyük güçler nezdinde analizini yapabilmek, öncelikle Okyanusya'daki yerel etmenleri anlamayı zorunlu kılar. Connel (2010: 115) da Okyanusya'daki güncel gelişmelerin tarihsel süreçlerden bilhassa etkilendiğini hatta günümüzde yaşanan sorunların ve siyasi yönelişlerin yine tarihsel olarak gelişmiş yapısal sorunlardan süregeldiğini iddia etmiştir. Burada daha önce de belirttiğimiz gibi bölgede bölgeselcilikten uzak, bölünmüş bir siyasi yapı bulunmaktadır. Bölge ülkelerinin az bir kısmı resmî olarak bağımsızlık statüsü kazanmışken çoğunluğu başka ülkelere bağlıdır. Bu noktada, bölgedeki karakteristik özelliklerden birincisini bölgenin parçalanmış siyasi yapısı olarak değerlendirebiliriz (International Idea 2015: 3-5). Parçalanmış siyasi yapı yüzünden siyasiye bağlı olarak bölgede bir birlik sağlanamamış ve bölge sorunlarını dile getirilebilecek bir örgütlenme de kurulamamıştır. Leslie ve Wind'e (2018: 26-27) göre Pasifik Adaları Forumu gibi siyasi girişimler, bölge devletlerinin uluslararası siyasete eklemlenmesinde bir derece etkiliyken söz bölgeselciliğe geldiğinde tesiri oldukça sınırlıdır. Yine de bölge devletleri arasındaki siyasi dayanışma sözum ona küresel güçlerin bölgedeki faaliyetlerini şekillendirdiği de olmuştur. Mesela Dvorak (2020:

49), Fransa'nın Pasifik Adaları çevresindeki nükleer silah denemelerinin Pasifik Adaları liderleri dayanışmasındaki baskılarla sonlandırıldığını belirtmiştir.

Bölgedeki diğer bir ekonomik karakteristiği de Avustralya ve Yeni Zelanda'nın baskın ekonomik gücü olarak yorumlayabiliriz. Okyanusya'daki ada ülkelerinin yoksul ve az gelişmiş olmasına karşın günümüzde Avustralya ve Yeni Zelanda gelişmiş ülkeler olarak nitelendirilebilir. Hâl böyleyken bahsi geçen bu iki ülke bölgede etkin bir nüfuza sahip olmuştur. Bu ülkeler ada ülkeleri için ekonomik, siyasi ve sosyal bir merkez hâline gelmiştir. Buna karşın Avustralya ve Yeni Zelanda'da çoğu zaman Pasifik Adaları'nda kendi çıkarlarını gözetmişlerdir. Örneğin Avustralya Pasifik Adaları'nda iklim değişikliğinden dolayı ortaya çıkan tahribatla mücadele için 500 milyon Avustralya doları ayıracağını duyururken yine Pasifik Adaları'nda büyük bir yıkıma yol açan madencilik faaliyetlerini durdurmak için bir adım atmamıştır (Girar ve Amin 2021: 23). Son olarak bölgenin siyasi analizinde, Okyanusya Bölgesi'ndeki siyasi akımın ve akışın bölge ülkelerinin ihtiyaçları doğrultusunda değil bilhassa sözüm ona küresel güçlerin kendi siyasi amaçları çerçevesinde şekillendiği söylenebilir (Herr 2015: 25). Örneğin bölgenin güvenliğini sağlayacağı iddia edilerek kurulan AUKUS, Pasifik Adaları'ndan bağımsız olarak kurulmuştur. Zaten dönemin Samoa Başbakanı Fiame Naomi Matafa da Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere ve ABD'yi güya Pasifik Ada ülkelerinin çıkarlarını korumak adına bu ülkelerin hiçbirine danışmadan kendi siyasi gündemlerini takip etmekle eleştirmiştir (Harding ve Poehle-Andersson: 2022, <https://www.usip.org/publications/2022/07/pacific-islands-forum-leaders-want-focus-climate-change-not-geopolitics>, 29 Eylül 2022'de erişildi).

Bir üçüncü karakteristik özellik olarak bölgenin coğrafi konumunu gösterebiliriz. Daha önce bahsettiğimiz gibi Okyanusya devletleri adalardan oluşmaktadır. Dolayısıyla ekonomik faaliyetler de yine bu çerçevede şekillenmiştir. Dahası bölge ülkelerinin doğal güzellikleriyle ön plana çıkması ve tropikal bir iklime sahip olmasının da etkisiyle turizm önemli bir gelir kaynağı hâline gelmiştir. Bununla beraber balıkçılık ve deniz madenciliği gibi kollar da bölgede halkı için yıllar boyu süre gelen bir iş kolu olarak gelişmiştir. Bununla beraber Pasifik Adaları'nın Avustralya, Asya ve Amerikalar arasında kalmasıyla ada ülkeleri kısmi olarak küresel lojistikten payını almıştır. Fakat bölgeden geçen deniz trafiğinin büyük bir kısmını ya gelişmiş devletlere giden ya da Avustralya ve Yeni Zelanda'ya doğru yola çıkmış gemiler oluşturmaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda

dışında bölge ülkelerinin kendi aralarında deniz trafiği hemen hemen hiç bulunmamaktadır (Asya Kalkınma Bankası 2020: 11).

Son olarak Avustralya ve Yeni Zelanda dışında Okyanusya'nın bir diğer karakteristik özelliğini de dışa bağımlılık olarak belirtebiliriz. Belirttiğimiz gibi bölge ülkelerindeki ekonomik faaliyetler oldukça sınırlıdır. Düşük sanayileşmeyle birlikte yerel ekonomiler tamamıyla ithalata bağlı olarak yaşamaktadır. Ayrıca bölgedeki kısmi ekonomik faaliyetler de yine gelişmiş ülkelere gelecek turizm talebine bağlıdır. Bunun yanı sıra, günümüz konjonktüründe Pasifik Adaları için açlık, yoksulluk ve doğal afetler en büyük tehdidi oluşturmaktadır. Kötüleşen sosyoekonomik şartlar ile ada ülkeleri dış yardıma muhtaç hâle gelmiştir. Üstüne üstlük ülkedeki siyasi iktidarların yozlaşmasıyla birlikte yolsuzluk artmış ve halklar siyasete katılımdan uzaklaştırılmıştır. Dolayısıyla günümüzdeki ada devletleri, dışarıya bağımlı, yoksulluk ve doğal afetlerle mücadele eden ve tüm bu süreçte küresel güçlerin arasına sıkışmış bir resim çizmektedir (Dünya Bankası 2017: 82-86).

Pasifik Adaları'nın uluslararası siyasi iktisattaki konumuna baktığımızda bu adaların küresel dinamiklerden izole edilmemiş fakat bu dinamiklerde yapıcı bir rol üstlenemediğini görüyoruz. Bölgedeki siyasi bölünmüşlük, doğal afetler, yoksulluk, ekonomik gelişmemişlik gibi birçok nedenle bölgedeki büyük güçlere bağımlı hâle gelmişlerdir. Haddizatında Okyanusya, uluslararası siyasi iktisada Avustralya ve Yeni Zelanda ile eklenirken Pasifik Adaları ise bu sistemde yer alamamıştır. Keza uluslararası siyasette de durum farklı değildir. Sonuç olarak Okyanusya'da Avustralya ve Yeni Zelanda dışındaki ülkeler dışa bağımlı, uluslararası ilişkilerde çevre rolü oynayan, az gelişmiş devletler olarak yer alabilmiştir. Dolayısıyla dış yatırımlar ve yardımlar bu ülkeler için kritiktir.

4. KYG Çerçevesinde Çin'in Okyanusya Politikası

Çin'in dış politika amaç ve hedeflerine baktığımızda aslında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar olan süreçte, Çin'in uluslararası arenadaki politika davranışlarını belirleyen bir çerçeve olduğunu söylemek mümkün. Qingming'e (2015: 439) göre Çin'in dış politikada aldığı kararlar ülke içerisindeki siyasi dinamiklerle şekillenmektedir. Burada "Tek Devlet" politikası yani Tayvan ve Hong Kong'u da kapsayan tek bir Çin devleti politikası belki de Çin'in kırmızı çizgisi olarak düşünülebilir. Zira 2022 Çin Komünist Partisi (ÇKP) Kongresi'nde de Komünist Parti

Genel Sekreteri Xi Jinping, “Tek Çin” politikasının Çin’in uluslararası ilişkilerdeki belirleyici politikası olacağını çizdi (McCarthy ve Simone 2022: <https://edition.cnn.com/2022/10/15/china/china-party-congress-opening-day-intl-hnk/index.html>, 22 Ekim 2022’de erişildi). Birçok analist de yine bunu Çin’in özellikle Batılı devletlere karşı Tayvan ve Hong Kong’un Çin’e bağlılığını sürdürmeye ve korumaya yönelik daha iddialı politikalar izleneceği şeklinde yorumladı. Ayrıca Çin iç politikasına bakıldığında ÇKP’nin iktidardaki yerinin korunması için atılan adımları, ülkenin uluslararası ilişkilerdeki manevralarını belirleyen bir diğer etkeni olarak görmek pekâlâ mümkün. Li (2021), Çin Halk Cumhuriyeti’nin (CHÇ) kuruluşundan beri ÇKP’nin mutlak iktidarını korumak için özellikle ekonomik kalkınmanın topluma karşı bir “havuç” olarak kullanıldığının altını çizdi. Yani ÇKP’nin mutlak iktidarı, bir yerde Çin halkına sağladığı ekonomik refah ile meşru kınıyor denilebilir. Geçtiğimiz 30 yıl içerisinde ÇKP’nin iktisat penceresinden bakıldığında oldukça başarılı politikalarla ülke içerisindeki 500 milyon kişiyi yoksulluktan çıkardığını da göz önünde bulundurursak bu bahsi geçen etken daha iyi anlaşılacaktır. Çin dış politikasını anlamak ve dinamiklerini tartışmak bittabi daha kapsamlı bir araştırma gerektirecektir. Gene Çin’in ekonomik kalkınmasının ve “Tek Çin” prensibini göz önünde bulundurmak Çin’in dış politikada aldığı kararları anlamak açısından faydalı olacaktır. Peki, KYG’nin Çin dış politikasında ve Çin’in uluslararası ilişkilerdeki yeri nasıl anlaşılmalıdır? Dahası, Pasifik Adaları’nın bu sahnedeki rolü nedir?

Daha önce de bahsettiğimiz gibi KYG dünya nüfusunun yüzde 65’ini etkileyecek ve 70’den fazla ülkeye ulaşacak bir plan üzerine kurulmuştur. Çin, KYG’yi hayata geçirmek için Asya-Pasifik, Asya, Doğu Avrupa, Orta Doğu da dâhil olmak üzere birçok ülkeyle aynı anda istişarelere başlamış ve çoğuyla siyasi, ekonomik ve kültürel alışverişi beraberinde getirecek farklı anlaşmalar imzalamıştır. Daha da ötesi, Çin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kamu iktisadi teşebbüsleri aracılığıyla da birçok alanda yatırım yapmıştır. Hâl böyleyken Çin’in yaptığı yatırımlar özellikle Batılı analistler tarafından çoğu zaman Çin’in bu bölgelerdeki nüfuzunu perçinlemek için ortaya koyduğu bir proje olarak görülmüş hatta KYG’yi yeni tip “sömürgecilik” olarak niteleyenler de olmuştur (Murray 2022: 178-179). Öbür yandan KYG’yi uluslararası statükoya meydan okumak yerine aslında statükoyu destekleyici bulanlar da vardır. Nalbantoğlu (2017: 92), KYG’yi Çin’in iç ekonomik dinamiklerindeki değişimlerle açıklamış, Çin’in ağır sanayileşmeden tüketime dayalı bir ekonomi modeline geçiş için KYG’den

yararlandığını savunmuştur. Liu ve Wang (2020: 22) da KYG'nin Ortadoğu'daki yatırımlarını, Çin'in ekonomik sürdürülebilirliği açısından hayati öneme sahip petrol zengini Körfez ülkeleri ile yakınlaşmak için kullandığını belirtmiştir. Wuthnow (2017: 12) ise daha reel politik bir açıdan konuyu ele alarak Çin'in İran, Pakistan, Rusya ile olan siyasi ve iktisadi alışverişini güçlendirmek için KYG'yi kullanarak aslında ABD'nin uyguladığı "Çin'in Çembere Alınması" politikasını kırmayı hedeflediğini savunmuştur. Dolayısıyla KYG aslında çok boyutlu olarak ele alınması gereken, etkilerinin sadece siyasi değil aynı zamanda iktisadi ve toplumsal boyutlarda da ele alınması gereken bir proje yorumlamak mümkün.

Zhang ve Flint'in Dünya Sistemi analizi üzerinden Çin'i incelediğimizde ise Çin'in ekonomik ve teknolojik kalkınmaları ile yarı çevre olmaktan çıkıp hegemon olan merkeze doğru kaydığını söylemek mümkün. Bir başka deyişle artık teknolojiyi geliştiren ve üreten bir Çin, Batı hegemonyasının pazarı ve ham madde kaynağı olmaktan çıkıp Batı'ya teknoloji tedarik eden bir role doğru kayıyor. Böyle bir değişim, uluslararası iktisatta artık Batı hükmünde tek taraflı (Batı ve diğerleri) ya da çift taraflı (Batı ve otoriter devletler) şeklinde değil Batı'yla birlikte var olan siyasi bir sistem yaratması mümkün. Zira yine 20. ÇKP Genel Kongresi'nde "dünya ile uyumlu" bir Çin dış politikası benimseneceği yani Çin'in Batı'ya meydan okuyan ya da dünyada Batı ile arada bir seçim yapmaya zorlayan bir sistemden ziyade, küresel dinamiklerle uyumlu ve onlarla var olan bir politika izleneceği duyurulmuş oldu (He Yin 2022: http://en.qstheory.cn/2022-11/03/c_827530.htm, 30 Ekim 2022'de erişildi). Fakat Çin'in uluslararası iktisattaki değişen konumu ile Çin'in dış politikasının ana sütunu diyebileceğimiz ekonomik refah ve "Tek Çin" prensiplerinden vazgeçilmiş olunmuyor. Aksine, bize göre KYG'yi bu prensiplerin devamlılığını uluslararası düzeyde garantileyen, sağlamlaştıran ve güçlendiren bir proje olarak anlamak gerekiyor. Bu çalışmada ise sormak istediğimiz sorulardan birisi de Okyanusya'nın KYG üzerinden Çin dış politikası için ne anlama geldiğidir.

Doğu Avrupa, Orta Doğu, Orta Asya ya da Uzakdoğu'nun aksine Çin'in Pasifik Adaları için bir resmî tanıtım yazısı ya da kılavuzu bulunmamakla birlikte bölge hakkındaki projeleri "dış yardım", "ulusal güvenlik" ve "ekonomik kalkınma" planlarını içeren genel kılavuzlarda (white paper) yer yer geçmektedir (Pryke 2020: <https://www.brookings.edu/articles/the-risks-of-chinas-ambitions-in-the-south-pacific/>, 15 Eylül 2022'de erişildi); bir başka deyişle Çin'in bölgeye dair özgün bir strateji ya da planı bulunmamaktadır.

Çin, ABD ve Avustralya'nın ardından bölgedeki en büyük üçüncü donör olsa da aslında Çin'in toplam dış yatırımı ve dış yardımı düşünüldüğünde bölgeye yaptığı yardım oldukça önemsizdir. Dahası yoksulluk, yolsuzluk, doğal afetler ile cebelleşen az gelişmiş Pasifik Adaları, Çin için öncelikli bölgelerden biri olan Orta Doğu ile karşılaştırıldığında pek bir değer arz etmiyor gibi görünmektedir. Keza İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyaset bilimciler de bölgenin jeopolitik önemini kaybettiği şeklinde yorumlamıştır. Zaten ABD'nin açıkladığı 810 milyon dolarlık yatırım paketi de sadece Çin yatırımlarının bölgede artmasıyla duyurulmuştu (Magnier 2022: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3194307/us-seeks-reassure-pacific-island-nations-us810-million-package>, 18 Eylül 2022'de erişildi). Dolayısıyla, Avustralya ve Yeni Zelanda dışında Pasifik Adaları, geçtiğimiz 50 yıl içerisinde gerek ABD gerekse AB nezdinde bir değer yaratamamış gibi durmaktadır. Hâl bu ya, Çin'in KYG himayesinde ada ülkelerine yaptığı yatırımların altında yatan nedenler de uluslararası cemaat için bir merak konusu olmuştur.

2018 yılında Çin Devlet Başkanı Xi, KYG'nin Pasifik Adaları yatırımlarının bölgedeki bağlantısallığı pekiştirerek özel sektörü geliştireceğini söylemiştir (ÇHC Dışişleri Bakanlığı 2018: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/2018zt/xjpcxytjhzz/201811/t20181122_709979.html, 12 Eylül 2022'de erişildi). Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi bölgedeki ülkeler dış yardıma muhtaç, ithalata bağımlı bir ekonomik sistem içerisinde yoksulluk, yolsuzluk, doğal afetler ile mücadele etmektedir. Pasifik ülkelerinde her ne kadar doğal kaynaklar olsa da bu kaynaklar Çin gibi bir devletin ihtiyacını karşılayabilmekten de uzaktır. Fakat bölgenin coğrafi konumunu küresel siyaset çerçevesinde incelediğimizde aslında jeopolitik olarak Çin için son derece önemli olduğunu söyleyebiliriz. Birinci olarak ABD'nin 1940'larda Çin ve Sovyetleri kısıtlayarak Çin için kurduğu "Ada Zinciri" stratejisi daha önce aktif bir dış politika aracı olarak kullanılmasa da günümüzde Japonya'nın "Özgür ve Serbest Hint Pasifik" politikası ile ABD, Avustralya ve İngiltere öncülüğünde kurulan AUKUS üçlü paktı, Ada Zinciri stratejisini uluslararası siyasi gündemle ilişkili kılmaktadır (Hosoda 2022: https://sinopsis.cz/en/the-shifting-nature-of-japans-free-and-open-indopacific/?utm_source=rssfeed&utm_medium=rss&utm_campaign=rssweb, 11 Ekim 2022'de erişildi). Dolayısıyla Pekin, KYG üzerinden Asya-Pasifik'te Çin'i çembere alarak kısıtlayacak bir politikayı Pasifik Ada ülkelerine nüfuz ederek engelleyebilir. Pasifikteki ülkeleri her ne kadar Ada Zinciri stratejisine mesafeli olmuş hatta çoğu zaman bölgedeki iktidar çatışmalarını eleştirmiş olsalar da Çin'in Asya Pasifik'te artan nüfuzu

Pasifik Ada ülkelerinin ABD için tekrar bir jeopolitik önem arz etmesine pekâlâ sebebiyet vermiş olabilir. Keza ABD'nin bu ülkeler için açıkladığı 81 milyon dolarlık yardım ve yatırım paketi de yine bu çerçeveden açıklanabilir. İkinci olarak KYG'nin Pasifik ülkelerinde yaptığı yatırımlar Çin'in Tayvan politikasıyla açıklanabilir. Daha önce açıkladığımız gibi Çin için "Tek Çin" politikası son derece önemlidir. Hatta Liff ve Lin'e (2022: 4-6) göre Çin'in tüm dış politika kararlarında bu politikanın etkileri vardır. 2022 ÇKP Genel Kongresi'nde Xi, "Çin'in Birleştirilmesinin" Anakara Çin ve Tayvan'ın tek sistem altında yönetilmesi politikası, hızlandırılacağına açıklamasıyla kimilerine göre Pasifik ülkeleri ABD ve Tayvan'a karşı Çin için bir üs rolü oynayabilecektir (Chen ve Wan 2022: <https://www.globaltimes.cn/page/202210/1277269.shtml>, 30 Ekim 2022'de erişildi).

Son olarak KYG'den Okyanusya'ya akan yatırımlar, Çin'in siyasi iktisadi politikalarıyla da açıklanabilir. Önceki kısımlarda tartışıldığı gibi DST çerçevesinde teknoloji geliştirme kapasitesi jeopolitik bir değer yaratır. Martin'e (2022: 229) göre 21. yüzyılı karakterize edecek teknolojilerin başında telekomünikasyon teknolojileri, dijital teknolojiler ve yapay zekâ gelmektedir. Fakat bu teknolojilerin geliştirilebilmesi ancak büyük veri ile mümkündür. Dolayısıyla Pasifik Adaları'nda Çin'in yaptığı altyapı çalışmaları ile telekomünikasyon yatırımları da bu bağlamda değerlendirilebilir. Zaten KYG bünyesinde de Dijital İpek Yolu'nun Pasifik Adaları'na ulaşacağı belirtilmiştir. Bu resimde, Çin'in Pasifik Adaları'nda kurduğu Beidou uydu sistemleri de Çin'in gerekli olan verilere ulaşmasını ve hatta bölgedeki telekomünikasyon kanallarını kontrol etmesini mümkün kılmaktadır.

Pasifik Adaları siyasi ve iktisadi olarak stabil olmasa da küresel siyasette giderek daha önemli bir rol edinmektedir. Adaların çevredeki güçlerle olan ilişkileri ve Asya-Pasifik'te coğrafi konumları, sözüm ona büyük güçlerin bu ülkeleri tekrar siyasi gündemlerine almalarını zorunlu hâle getirmektedir. Çin açısından bakıldığında ise Pasifik Adaları stratejik bir potansiyele sahiptir. Adaların konumu Pasifik ve Hint okyanuslarında polislik yapmaya çalışan ABD, Avustralya, Japonya, Hindistan ve İngiltere'ye karşı Çin için jeopolitik bir koz sunmaktadır. Öte yandan teknolojik olarak kalkınması için gerekli olan büyük veri ve diğer dijital altyapı kontrollerini açısından Pasifik Adaları yine Çin'e büyük fayda sağlamaktadır.

5. Sonuç Yerine

Okyanusya'nın uluslararası ilişkilerdeki konumuna baktığımızda bölgedeki dinamiklerin, yerel ve küresel güçlerden etkili bir şekilde etkilendiğini görüyoruz. Uluslararası siyasetteki iktidar ve çıkar çatışmalarının bölgedeki ülkeleri, özellikle de Pasifik Adaları'nı siyasi, ekonomik ve toplumsal olarak etkilediğini görüyoruz. Geçmişte Batılı devletlerin sömürüsüne maruz kalmış bu devletler, günümüzde hâlâ siyasi ve iktisadi bir beraberlikten uzak ve bölgeselcilik sergileyemeyecek kadar ıssız bir resim sergiliyor. Hâl böyleyken yaptığımız çalışmada yoksulluk, doğal afetler ve birçok farklı sorunla karşılaşan Okyanusya ülkelerinin, Yeni Zelanda ve Avustralya dışında dış yardıma ve ithalata oldukça bağımlı olduğunu ortaya koyduk. Bu çerçevede Çin'in yaptığı yatırımlar ve yardımlar, Okyanusya ülkeleri için kalkınmada ve uluslararası siyasi iktisada eklemlenmede önemli bir fırsat doğurmuş oldu.

Çin'in Pasifik Adaları'na yaptığı yatırımların, Çin'in dış politikasında ve toplam dış yardımlarında büyük bir yer kaplamazken Okyanusya devletleri için oldukça elzem olduğunu görüyoruz. Özellikle Batılı devletler Çin'i Okyanusya'yı sömürmek ya da suistimal etmekle suçlarken biz Çin'in Okyanusya'daki hesaplarının aslında daha farklı olduğunu savunduk. Çin, KYG aracılığıyla bölge ülkelerinin kalkınmalarını desteklerken aynı zamanda kendisini kısıkaca alacak bir stratejiyi bertaraf etme imkânı sağlamış oluyor. Ayrıca bu çalışmada DST aracılığıyla Çin'in uluslararası siyasi iktisattaki rolünün değişmekte olduğunu ve Çin'in artık ABD ve Batı merkezli tek taraflı bir düzenden çok taraflı bir düzene geçişe doğru yöneldiğini belirttik. Ayrıca KYG aracılığıyla uluslararası statükoya meydan okumadan onu değiştiren bir Çin'in, Pasifik Adaları'ndaki hesap ve çıkarlarının da sadece reel politik ile açıklanamayacağını savunduk.

Son olarak bu çalışmayla birlikte uluslararası arenada Pasifik Adaları'nın jeopolitik önemini kaybetmeye yüz tutan statüsünün, KYG'nin Okyanusya'ya uzanmasıyla değiştiğini ortaya koyduk. Bu noktada Çin'in KYG üzerinden bölgeyle olan ilişkilerinin özellikle Avustralya, Japonya, ABD ve BK nezdinde bir tehdit olarak algılanmasıyla Pasifik Adaları'nın jeopolitik yönden daha farklı gelişmelere önyak olacağını savunuyoruz.

KAYNAKÇA

- Asian Development Bank. (2020). *Trade and Maritime Transport Trends in the Pacific*. Asian Development Bank. 1-50.
- Chirot, Daniel ve Thomas Hall (1982). "World-System Theory." *Annual Review of Sociology* 8: 81-106.
- Connell, John. (2010). Pacific islands in the global economy: Paradoxes of migration and culture. *Singapore Journal of Tropical Geography*, 31, 115-129.
- Dodge, Ernest Sam. (1976). *Western Impact on the Pacific and East Asia* (NEDNew edition, Vol. 7). ABD: University of Minnesota Press.
- Dvorak, Greg 2020, 'Resisting the tides: Responding to nuclear and environmental "insecurity" in the Marshall Islands', Ed. SN Amin, D Watson ve C Girard, *Mapping Security in the Pacific: A focus on context, gender and organisational culture*, UK: Routledge. 41-58.
- Envall, Henry David (2020). From "Slow and Steady" to Strategic Engagement? *Security Challenges*, 16 (1): 65-77.
- Firth, Stewart (2018). *Instability in the Pacific Islands: A status report*. Lowy Institute.
- Flint, Colin ve Xiaotong, Zhang (2021). Why and Whither the US-China Trade War?: Not Realist 'Traps' but Political Geography 'Capture' as Explanation. *Journal of World Trade* 55(2): 335-358.
- Girard, Christian, Amin, Sara, & Watson, Danielle (2021) Reframing security in Pacific Island Countries and Territories. *Development Bulletin* 82: 23-27.
- Harding, Brian. ve Pohle-Anderson, Camille (2022). *Pacific Islands Forum: Leaders Want to Focus on Climate Change, Not Geopolitics*. United States Institute of Peace.
- Herr, R. A. (2015). Regional Security Architecture in the Pacific Islands Region: Rummaging through the Blueprints. Ed Azizian & C. Cramer. *Regionalism, Security & Cooperation in Oceania*. Daniel K. Inouye Asia-Pacific Center for Security Studies.
- International IDEA (2015). *Leadership turnover and political instability in Pacific Island states* (pp. 1-11). International IDEA Center.
- Rallu, John (2010). The Demography of Oceania from 1950s to 2000s. *Population*: 1-26.
- Leslie, Helen ve Wild, Kirsty (2018). Posthegemonic regionalism in Oceania: examining the development potential of the new framework for Pacific regionalism. *The Pacific Review*, 31(1), 20-37. <https://doi.org/10.1080/09512748.2017.1305984>

- Liff, Adam. ve Lin, Dalton (2022). The “One China” Framework at 50 (1972-2022): The Myth of “Consensus” and Its Evolving Policy Significance. *The China Quarterly*: 1-24.
- Liu, Qian ve Wang, Xiaoguang (2020). The shaping effect of the Belt and Road Initiative on China’s international oil and gas cooperation strategy. *Vestnik of Saint Petersburg University. International Relations*: 13(1), 20-32.
- Martin, C. (2022). Geopolitics and Digital Sovereignty. In H. Werthner, E. Prem, E. A. Lee, & C. Ghezzi (Eds.), *Perspectives on Digital Humanism*. Springer International Publishing: 27-231
- Mobley, Terry (2019). The Belt and Road Initiative: Insights from China's Backyard. *Strategic Studies Quarterly*. 13(3): 52-72.
- Murray, Caitlin (2022) An analysis of China’s Belt and Road initiative and its neo-colonial ambitions. *Routes* 2(3): 176-182
- Nalbantoglu, Cem (2017) One Belt One Road Initiative: New Route on China’s Change of Course to Growth. *Open Journal of Social Sciences*, 5: 87-99.
- Qingmin, Zhang (2016). Bureaucratic Politics and Chinese Foreign Policymaking. *The Chinese Journal of International Politics*, 9(4): 435-458.
- Parepa, Laura-Anca (2020). The Belt and Road Initiative as continuity in Chinese foreign policy. *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 9(2): 175-201
- Pryke, Jonathan. (2020, July 20). *The risks of China’s ambitions in the South Pacific*. Brookings; Brookings Institute.
- Riku, T., Shibasaki, R., & Kato, H. (2020). Pacific Islands: Small and dispersed ‘sea-locked’ islands. Ed. Shibasaki, R., ve Kato, H., Ducruet, C. *Global Logistics Network Modelling and Policy: Quantification and Analysis for International Freight*: 277-299.
- Schleich, Anne-Marie (2018). Geopolitical Trends in the South Pacific: Is the US or China Winning? ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security.
- Qingqing, Chen ve Lin, Wan. (2022, October). 20th CPC National Congress report on Taiwan question “a solemn pledge”, fresh warning to external interference, separatist forces: analysts. *Global Times*.
- TİKA. (2020). *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu*. TİKA.
- World Bank (2017). Pacific Possible: Long-term Economic Opportunities and Challenges for Pacific Island Countries. *World Bank*.
- Wuthnow, Joel (2017). *Chinese Perspectives on the Belt and Road Initiative: Strategic Rationales, Risks, and Implications*. National Defense University Press.

- Yari, Marin (2003). Beyond “subsistence affluence”: poverty in pacific island countries. *Bulletin on Asia Pacific Perspectives 2003/04*. UNICEF.
- Yin, He. (2022). China stress its commitment to push ahead peace and development for humanity at 20th CPC National Congress. *CPC Central Committee Bimonthly*.

Elektronik Kaynaklar

- Agrawal, Binit (2018). One Belt One Road: A Road to Disaster, (<https://lawschoolpolicyreview.com/2018/08/13/one-belt-one-road-roads-to-disaster/>, 7 Eylül 2022’de erişildi).
- Basu, Prarthana (2018). Between BRI and the Indo-Pacific: The Geopolitics of the South Pacific, (http://www.ipcs.org/comm_select.php?articleNo=5520, 10 Eylül 2022’de erişildi).
- Çin Halk Cumhuriyeti Filipinler Manila Büyükelçiliği (2019), http://ph.china-embassy.gov.cn/eng/sgdt/201904/t20190411_1182334.htm, 12 Ekim 2022’de erişildi).
- Environment, U. N. (2019). *Pacific Island Countries Network*, (<https://www.unep.org/ozonaction/pacific-island-countries-network#:~:text=The%20PIC%20Network%20is%20composed>, 23 Eylül 2022’de erişildi).
- Forum. (n.d.). *Republic of Türkiye: Forum Sec*. (<https://www.forumsec.org/republic-of-turkiye/>, 18 Ağustos 2022’de erişildi).
- Gramer, Yang ve Detsch (2022) , (<https://foreignpolicy.com/2022/07/14/pacific-islands-us-china-biden-harris-fiji-solomon-kiribati/>, 11 Ekim 2022’de erişildi).
- INSAMER (2022). *Mikronezya* (<https://www.insamer.com/tr/ulke-profilu-mikronezya/>, 25 Ekim 2022’de erişildi).
- Li, Zhuoran (2021). The CCP Deserves Credit for China’s Phenomenal Economic Growth. *The Diplomat*. (<https://thediplomat.com/2021/07/the-ccp-deserves-credit-for-chinas-phenomenal-economic-growth/>, 15 Eylül 2022’de erişildi).
- Magnier, Mark (2022). *US seeks to reassure Pacific island nations with US\$810 million package*. *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3194307/us-seeks-reassure-pacific-island-nations-us810-million-package>, 19 Ekim 2022’de erişildi).
- McCarthy, Simone ve Gan, Nectar. (2022). *China’s Xi opens Party Congress with speech tackling Taiwan, Hong Kong and zero-Covid*. *CNN*. (<https://edition.cnn.com/2022/10/15/china/china-party-congress-opening-day-intl-hnk/index.html>, 22 Ekim 2022’de erişildi).

Myers, Lucas (2020). The Pacific War's Lessons for the Continued Strategic Importance of Oceania (https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/AP_2020-08%20Legacy%20of%20the%20Pacific%20War%20-Lucas%20Myers.pdf Pacific Islands, 12 Eylül 2022'de erişildi).

Sorge (2022) (<https://www.policycenter.ma/publications/center-giant-geopolitical-rivalry>, 7 Ekim 2022'de erişildi).

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (<https://www.mfa.gov.tr/dogu-asya-ve-pasifik-ulkeleri-ile-iliskiler.tr.mfa>, 4 Eylül 2022'de erişildi).

Thompson, Karl (2015) "World Systems Theory" (<https://revisesociology.com/2015/12/05/world-systems-theory/>, 17 Eylül 2022'de erişildi).

OKYANUSYA VE KÜRESEL ÇELİŞKİ

*Ezgi ULUSOY YILMAZ**

İklim ve doğa şartları, politik koşullar, çatışma ortamları, insanların hayatta kalma mücadelelerinin şartlarını da belirliyor. Bu şartlar, bazı toplumlara yaşamak için elverişli bir ortam sunsa da bazı toplumlar hayatta kalabilmek için herkesten daha fazla mücadele etmek zorunda kalıyor. İnsanın temel gereksinimi olan gıda ve suya erişim düzeyi ise bu mücadelenin şiddetinin de temel belirleyicisi hâline geliyor. Bununla ilgili zihnimizde ilk canlanan imge büyük ihtimalle Kara Kıta'daki açlık ile hastalıktan karınları şişmiş, bir deri bir kemik kalmış çocuklar olacaktır.

Besleyici ve yeterli miktardaki gıdaya sürekli erişim, gıda güvenliğinin küresel tanımı olarak kabul görüyor. Gıda güvenliği, gıdanın küresel paylaşımı ve arzındaki dengenin sağlanmasını ve gıda israfının en aza indirgenmesini gerektiriyor. İklim değişiklikleri, tarım alanlarının azlığı, bahsettiğimiz dengesizlikler ve diğer nedenler ile tarımsal üretimin olmayışı ve gıdada dışa bağımlılık yalnızca açlık ile sonuçlanmıyor. Genellikle düşünülenin aksine yanlış beslenme ve temel besin maddelerinden mahrumiyet, obeziteye de yol açıyor. Bu gerçeğin bir göstergesi olarak dünyada obezite oranının en yüksek olduğu ve bu rahatsızlığın ciddi hayati risk ile önemli bir ekonomik yük oluşturduğu coğrafya, ülkemizden oldukça uzakta bulunan ve yukarıda anılan olumsuz özelliklere sahip olan Pasifik ada ülkeleridir.

Dünyanın Öteki Ucundaki Ülkeler

Pasifik ada ülkeleri, dünyanın en büyük okyanusu üzerinde dağınık bir şekilde bulunan, toplam yüz ölçümleri 553.959 km² olan (Karadeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinin toplam yüz ölçümlerinden biraz fazla) çok sayıda irili ufaklı kara parçasından oluşur. En büyük ada ülkesi olan Papua Yeni Gine, bu alanın %83'üne sahiptir.

* *Agritrade Tarım Ürünleri Şirketi, CEO.*

Pasifik Ada ülkelerinde yaşayan insanların kökeni ile ilgili birçok araştırma yapılmış, bu toplulukların, Güney Asya'da Endonezya ve Malezya arasında bulunan Polinezya ve Melanzeya'dan göç ettiği ancak köle ticareti sırasında büyük ülkelerce buraya getirilen Afrikalılar ile karışarak melez bir ırk oluşturdukları sonucuna varılmıştır.

Okyanusun ortasında bulunan tropikal bitki örtüsü ile kaplı bu ülkeler, kartpostal resimleri gibi muntazam ve etkileyici görüntüler sunar. Genellikle büyük ülkeler tarafından yaptırılmış yarı beton, yarı deniz kumu yollarının kenarlarında palmiye ve Hindistan cevizi ağaçları ile tek katlı evler bulunur. Evler genellikle camsız ve hatta bazı bölgelerde duvarsız, yalnızca çatıdan ibarettir. Dinin günlük hayatta önemli bir yer tuttuğu ülkelerde özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kökenli Hristiyan misyonerlik faaliyetleri oldukça yoğundur ve çok sayıda farklı tarikat kendi topluluklarını oluştur-

muştur. Yine de küçük Müslüman ve hatta Budist topluluklara rastlamak mümkündür.

Bu ülkelerde nüfusun büyük kısmı kırsal bölgelerde yaşasa da şehirleşme oranı da hızla artmaktadır. Tropik siklonlar, seller ve kuraklık gibi iklimle bağlantılı felaketler, ada ülkeleri için büyük tehdit oluşturur. Gıda yetersizliği ve insanların gıdaya erişiminin zorlaşması, bu felaketlerin birincil sonucu olarak öne çıkar. Küresel sıcaklığın artması, deniz seviyesinin yükselmesi ve iklim şartlarında meydana gelen ani değişimlerin sıklığının artması, bu ülkelerde yaşayan insanları iklim değişikliklerinden en olumsuz etkilenen insan topluluğu hâline getirmiştir.

Uzun yıllar Fransa ve İngiltere'nin sömürgesi olan ve bağımsızlıklarını diğer sömürgelere göre çok sonra, 1970'li yıllarda elde eden bu ülkeler, bağımsız ve istikrarlı ekonomileri tam anlamıyla tesis edememiştir ve birçoğu hâlâ dış yardımlar ile ülke dışında yaşayan vatandaşlarının gönderdiği yardımlara bağımlı olarak yaşar. Avustralya ve Yeni Zelanda, Tayvan ve Japonya ile ABD, başlıca bağışçı ülkeler olurken Canberra ve Wellington Büyükelçilerimizin girişimleriyle ülkemiz de kanalizasyon sisteminin

kurulması (Marşal Adaları), tarımsal araştırmalara destek (ekmek ağacı, Samoa) gibi projelere hibe sağlamıştır. Ada ülkelerinden 5'i, Birleşmiş Milletler En Az Gelişmiş Ülkeler listesinde bulunur (Tuvalu, Kiribati, Vanuatu, Samoa ve Solomon Adaları). Bu statü de ülkelerin uluslararası kaynaklardan daha çok yararlanmasına imkân tanır.

Bağımsızlıklarının ilk yıllarından itibaren bölgedeki birçok hükümet ihracat yapıp döviz girdisi sağlayabilmek için tarım ürünü ve canlı hayvan yetiştiriciliğini teşvik etse ve ormanlık alanların bir kısmının tarıma açılmasıyla yetiştirilen tarım ürünlerinde artış sağlansa da ürünlerin ihraç edilmesi hedeflendiği için pirinç ve un başta olmak üzere yerli ürünlerin çoğunun fiyatları ithal ürünlerden daha yüksek olmuştur. Bu nedenle ucuz ithal ürüne bağımlılık, nüfus ile birlikte her geçen yıl artmıştır.

Günlük hayatta büyük öneme sahip gıda maddesi, adalar arası ticarete de başlıca ürünlerden biri olan "kava"dır. Buraya özgü bir bitkinin köklerinden yapılan kava içkisi alkol içermemekle birlikte yatıştırıcı etkiye sahiptir. Kava, bir ritüel havasında, hindistan cevizi kabuklarıyla sunulmaktadır.

Bölgede, tarım alanlarının yüzde 70'inde sulama sistemi olmadığı için su ihtiyacı yağışlar ile giderilir. İklim değişikliklerinin tarımsal üretim üzerindeki olumsuz etkilerinden biri de budur. Bu nedenle bir yıl boyunca tarımsal üretim anlamında net ihracatçı olan bir ülke, sonraki yıl hava koşulları nedeniyle gıda ihtiyacının karşılanması için tamamen dışa bağımlı bir ülke hâline gelebilmektedir. Öte yandan okyanusun sıcaklığı ile nem oranındaki değişimler ve siklonlar hem tarım hem de adalar için hayati önem taşıyan balıkçılık üzerinde yıkıcı etki oluşturur.

Birleşmiş Milletler Dünya Tarım ve Gıda Örgütü (FAO), Pasifik Bölgesel Çevre Programı ve Güney Pasifik Üniversitesi'nin 2008 yılında yürüttüğü çalışmaya göre iklim değişikliklerinin bu etkilerini kontrol altına alacak önlemler veya gerekli adaptasyonlar hayata geçirilemezse tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerindeki ekonomik kayıpların 2050 yılında

sırasıyla Fiji ve Kiribati'nin 2002 yılındaki millî gelirlerinin %2-3'ü ile %17-18'ine yaklaşacağı tahmin edilmektedir.

1990'lı yıllarda, balık ve deniz ürünleri tüketiminin küresel ortalamasının bir hayli üstünde olduğu bölgede, deniz ürünlerinin %70'ten fazlasının ihraç edilmesi ve balıkçılık sektörünün Avustralya ve Yeni Zelandalı firmaların himayesinde olması nedenleriyle, son yıllarda fiyatlar yükselmiş ve yerel tüketim düşmüştür.

Tüm bu ekonomik, üretim ve iklimsel sorunlar küreselleşmenin sonuçlarından olan beslenme tarzlarındaki değişiklikler ile birleşince obezite ve obezitenin doğurduğu bulaşıcı olmayan hastalıklar, iklim değişiklikleri ile birlikte bölgedeki insanlar ve hükümetler için en büyük tehdit olarak öne çıkar. Gıda tüketiminde dışa bağımlılık, ucuz ithal ürüne yönelmeyi elzem kılarken bu ürünlerin büyük kısmı da sağlıksız gıda olmaktadır. Geleneksel olarak deniz ürünleri ve doğal meyveler ile beslenen bu toplumların beslenme alışkanlıkları değişmekte, pirinç ve un en çok talep edilen besin maddeleri hâline gelmektedir. Bu bölge, bazı çevrelerce bu durumu anlatmak için ortaya atılan "beslenme sömürgeciliği", "coca cola kolonyalizmi" gibi kavramlara tam anlamıyla örnek teşkil eder.

Kötü beslenme sebebiyle, bölgede 25-64 yaş arası nüfusun %40'ı şeker hastasıdır ve bu oranın, Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2025 yılında iki katına çıkması beklenmektedir. Kalp hastalıkları ve diğer sağlık sorunlarının zaten istikrarsız olan ekonomilere getireceği yük ise bu ülkelerin başa çıkamayacağı boyutlara ulaşacaktır.

Pasifik Ada Ülkelerine Bakış

ABD'nin deniz aşırı uzantısı sayılabilecek Marşal Adaları'nda, diğer Pasifik ada ülkelerinin aksine büyük marketler bulunur ve bu marketlerde sadece ABD ürünü satılır. Markette satılan ve büyük kısmı hazır gıda olan ürünler, uzun aralıklar ile ülkeye gelen gemiler tarafından taşındığı için çoğunun tüketim tarihi ya geçmiş ya da geçmek üzeredir. Taze meyve ve sebze bulmak ise oldukça zordur. Dünyanın en büyük köpekbalığı koruma alanı burada yer alır. Buraya ait Bikini Adası, ABD'nin nükleer denemelerini yaptığı adadır. Buna karşılık ABD'nin adaya yaptığı yardımlar ülkenin ana gelir kaynaklarından olurken bu yardım, 1986-2001 yılları arasında 1 milyar doları bulmuştur. Ada, 2004-2024 yılları arasında da 1,5 milyar dolar yardım alacaktır.

Adada, ABD modeli bir modernliğin izleri görülse de geleneksel yaşayış da hâlâ sürer. Örneğin alıştığımız tabakların yanı sıra, muz yaprağından örülen doğal tabaklar da günlük hayatta kullanılır. Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) tarafından nesli tükenmekte olan türler listesinde yer alan deniz kaplumbağası burada çok rastlanan, sıklıkla avlanan ve özel günlerde sofralardan eksik olmayan bir yiyecektir.

Marşal Adalarında geleneksel işlerini gösteren bir kadın

Marşal Adaları'nın, Türkiye Fahri Konsolosu ve buranın en varlıklı iş adamı Ramsey Reimers, hükümetin de desteğiyle adalara özgü ürünlerin markalaşması için çalışmakta ve yine burada yetişen, hastalıkların tedavisinde ve diş beyazlatmada sıklıkla kullanılan pandenus bitkisinden meyve suyu elde ederek şişeleme ve bu ürünün ihracatının yapılması için çalışmaktadır. Ancak ülkede gıda mühendisi bulmak çok zor olduğu için ürün geliştirme konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Şu an üretimi yapılan pandenus suyunun çok güçlü bir tada sahip ve içimi zor bir içecek olması nedeniyle dış pazarlarda talep bulması imkânsız görünür.

Pandenus ağacı ve bitkisi

Bölgenin en gelişmiş ülkelerinden birisi olan Fiji gür ormanlara, mineral kaynaklara ve oldukça zengin deniz ürünlerine sahiptir. Turizm, şeker ihracatı ve yurt dışında çalışan Fijililerin ülkeye gönderdikleri gelirleri ülkenin temel döviz girdileridir. Ülkenin başlıca tarım ürünleri şeker kamışı, Hindistan cevizi, manyok, pirinç, tatlı patates, muz olurken küçük ve büyükbaş hayvancılık ile balıkçılık da önemli sektörlerdir.

Ülke, yüksek obezite oranı nedeniyle dünyada 12'inci sırada yer almaktadır. Kötü beslenmenin yol açtığı diyabet ve kalp-damar hastalıklarına yakalanma yaşı ise her sene düşmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün Fiji raporunda, ülkede hızla artan bulaşıcı olmayan hastalıklar oranının nedeni ithal, ucuz ancak besin değeri az gıda olarak gösterilir.

Bölgedeki tek üniversite olan Güney Pasifik Üniversitesi'nin merkezi de burada bulunmaktadır. Başkenti Suva, en gelişmiş şehri ise Nadi'dir. Nadi'de turizm oldukça gelişmiştir. Burası, Avustralyalı ve Yeni Zelandalı turistler için önemli bir tatil destinasyonudur. Pasifik Adaları'nın genel antropolojik özelliklerinin yanı sıra, ülkenin nüfusu 1800'lü yıllarda İngilizler tarafından madenlerde çalışmaları için buraya getirilen Hintliler ile karışmıştır. Nüfusun üçte biri, Hint kökenlidir.

2006 yılında ülkede gerçekleşen darbe nedeniyle Avrupa Birliği ülkeye yaptığı tüm yardımları durdurmuş ve ülkenin İngiltere'nin himayesindeki Milletler Topluluğu (Commonwealth of Nation States) üyeliği askıya alınmıştır.

Dünyanın en küçük ülkelerinden biri olan Tuvalu'nun yüzölçümü 26 km² (İzmir'in Buca ilçesinden daha küçük), nüfusu 10.698'dir. Ülke, 8 etolden oluşmaktadır ve bu adalar bir dikdörtgen gibi konuşlanmış ve aralarında lagün oluşturmuştur.

Tuvalu'nun en büyük adası ve başkenti olan Funafuti'nin yukarıdan görünümü. Açık renk, ince uzun çizgi, uçak pistidir.

Tek otele sahip ülkede restoran bulunmaz ve tek tük bakkal dükkânına rastlanır. Ülkedeki insanların en büyük eğlencesi ise haftada iki kez gelen uçağı karşılamak ve uçağın olmadığı günlerde ise adanın neredeyse tamamına yayılan uçak pistinde yürüyüş yapmaktır. Ülke, dış yardımlar ile ayakta durur. Devlet binaları ve diğer altyapı yatırımları, Avustralya, Yeni Zelanda, Tayvan ve Japonya ile bir miktar da Rusya'nın yardımları ile yapılmıştır.

Balıkçılık, ada çevresinde ve lagünde ABD’li ve Yeni Zelandalı firmalar tarafından yapıldığı için ada halkının balık tüketimi son yıllarda oldukça düşmüş ve özellikle Yeni Zelanda’dan ithal edilen dondurulmuş veya işlenmiş et, tavuk, sosis, en çok tüketilen gıdalar hâline gelmiştir. Tuvalu’nun diğer bir döviz kaynağı da “TV” uzantılı internet sitelerinin kullanım izninden kazandığı gelirdir.

Ada’da küçük bir arazide tarım yapan ve her cuma sabahı ürünlerini satışa çıkarıp aynı zamanda ada halkına tarım yapmayı öğreten küçük bir Tayvan nüfusu bulunur. Ayrıca yedi Budist ve kökenleri Pakistan olan ve kendileri tarafından inşa edilen küçük caminin yanına yerleşmiş iki Müslüman aile de yaşar. Ülkede, bir okul ve bir hastane bulunduğu için eğitim ve sağlık hizmetleri oldukça kısıtlıdır. Obezite oranı çok yüksek, yaşam süresi diğer ülkelere göre oldukça düşüktür. Ölümün %67’sine kötü beslenme kaynaklı bulaşıcı olmayan hastalıklar neden olmaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda T.C. vatandaşlarına vize uygulamasının kalkmasıyla gündeme gelen Vanuatu ise tarımsal üretim konusunda bölgenin şanslı ülkelerindedir. Tarımsal üretim ve hayvancılık, kimyasal kullanılmadan organik yöntemler ile yapılır. Özellikle sığır eti üretim tesisleri, Fransızlar ve Japonlar tarafından işletilmekte ve ihracatın büyük kısmı da bu ülkelere yapılmaktadır. Et ve diğer tarım ürünlerinin ihracatından oldukça yüksek gelir elde edildiği için bu ürünler iç pazarda yüksek fiyatlar ile satılmakta, bu nedenle de yerli halkın kolayca erişemediği ürünler olmaktadır. Yine de elverişli iklim koşulları ve arazi yapısı, ada halkının kendi kendisine yetecek kadar ürün yetiştirmesine olanak sağlamakta, bu avantaj da adada obezite oranının biraz daha düşük olmasına katkıda bulunmaktadır.

Vanuatu, Türkiye Fahri Konsolosu Prof. Dr. Mehmet Atar'ın da katkılarıyla Türkiye ile ilişkileri hızla gelişen Pasifik ada ülkelerinin başında gelir. Bununla birlikte Vanuatu ve Fiji ile kültürel ve sosyal diyalogun başlatılması konusunda 2013 yılında bir adım atılmış ve bu

ülkelerden çocuk grupları, İzmir'de düzenlenen 23 Nisan Uluslararası Çocuk Festivali'ne davet edilmiştir. Çocuklar, ülkelerinin ismini daha önce hiç duymamış akranları ile buluşmuş ve onların aileleri ile birlikte 10 gün geçirerek, geleneksel danslarını ve kültürlerini Türk halkıyla tanıştırmıştır.

Kiribati Havaalanı

Bölgenin ve hatta dünyanın en düşük gelirlili ülkelerinden biri olan Kiribati (okunuşu Kiribas), bir tarafı lagün ve diğer tarafı okyanus olan, betonlaşmanın yok denecek kadar az olduğu ve insana, kumsala kurulmuş hissi veren bir ülkedir. Yüz ölçümünün büyük kısmı okyanus olan ülke, birbirinden uzak çok sayıda adadan oluşur.

Başkent Tarawa, İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya ve ABD'nin karşılaştığı ve savaşın en kanlı mücadelelerinden birinin gerçekleştiği yerdir. Bu nedenle adanın belirli yerlerinde hâlâ savaştan kalma sığınaklar ve toplar bulunmaktadır. Hükûmet binasına giden tek yolun bir kısmı asfaltlanmıştır, diğer yerler ise ince bir kumla kaplı olduğundan şehrin üstünde toz bulutu hâkimdir. Başkentin biraz dışındaki köylerde insanlar elektriksiz, çalılardan yapılmış çatılar altında, duvarları olmayan evlerde yaşarlar. Geleneksel

yemek pişirme yöntemlerinin hâlâ kullanıldığı ve oldukça düşük gelir seviyesi nedeniyle insanların marketlerden hazır gıda alamadığı bu köylerde sadece balık, diğer deniz ürünleri, Hindistan cevizi ve pirinç temel besin maddeleri olmaktadır. Methodistler, Mormonlar ve Seven Day Adventist başta olmak üzere çeşitli tarikatlar kendi cemaatlerini oluşturmuş ve her biri kiliselerinin çevresine yerleşmiştir. Dinî inanışlar, özellikle çok katı ahlaki kuralları olan Mormon toplulukları başta olmak üzere ada halkının giyim kuşamından kadınların sosyal hayattaki statüsüne kadar günlük yaşamı düzenleyen başlıca faktördür. Evlerin arasında sık sık yer alan büyük toplanma alanlarının çatıları, onları Tanrı'ya olan saygılarını göstermeye zorlamak amacıyla eğilmeleri için alçak yapılmıştır. Her akşam bu yapılar içerisinde mensup oldukları tarikatın rahipleri vaazlar verirler.

Pandenus bitkisi burada da yetişir. Köklerini de ilaç olarak kullanan adalılar, bebekler yeni doğduklarında köklerini ezip elde ettikleri sıvıyı bebeklere içirirler. Hastanede eczane olmasına rağmen kimse ilaçlara güvenmez ve geleneksel yöntemler ve oraya has bitkiler ile kendileri ilaç yaparlar.

Kamu sektörü, istihdamın neredeyse tek kaynağıdır. Bakanlar ve kamu sektörü çalışanları, toplantıda buldukları süre karşılığında ücret aldıkları için uzun süren toplantılara burada çok rastlanır. Kamu temsilcilerinden sivil halka, en büyük dertleri küresel ısınmadır. Normalde yağışlı ve kuru olmak üzere iki mevsim yaşarlarken şimdi ne zaman yağmur yağacağını kestiremedikleri için zaten kısıtlı olan tarım ve balıkçılık sektöründen verim alamamaktadırlar. Metcezir nedeniyle su çekilme ve yükselme olaylarının yanı sıra, beklenmeyen yağmurların yol açtığı seller ve fırtına, ülke için büyük tehdit oluşturur.

İklim değişiklikleri ile mücadelede küresel bir önlem olarak sunulan karbon ticaretinin ise çözüm olmadığı düşünülür, büyük ülkelerin cezaları ödeyerek yine de sera gazı salınımlarını düşürmek için çaba sarf etmeyeceği savunulur. Neticede, ticaretin sürmesi için düşük sera gazı salınımı yapan ülkelerin yanı sıra, yüksek salınım gerçekleştiren ülkelere de ihtiyaç duyulacaktır.

Nauru, Pasifik Okyanusu'nun ortasında, 21 km sahil şeridinde sahip küçük bir ada ülkesidir. Pasifik Adaları arasında seferleri olan ve burada en çok tercih edilen hava yolu şirketi Our Airlines, Nauru hükûmetine aittir. 10 yıl öncesine kadar çok büyük fosfat rezervlerine sahipken oldukça zengin olan ülke, rezervler tükendiği için oldukça çaresiz kalmıştır. Şimdi toprağın daha derinine inerek oradan fosfat çıkarma çalışmalarına başlanacaktır. Ancak hükûmet gelire ihtiyaç duyduğu için Avustralya hükûmeti ile yaptığı anlaşma gereği, Nauru Avustralya'ya sığınmak için gelen ancak yasal teftiş süreleri sürerken ülkeye girmeleri kabul edilmeyen mültecilerin topraklarında kalmasına izin vermekte, Avustralya da ona belirli miktarda ödeme yapmakta ve mülteciler ile ilgilenmeleri için görevli ekipler göndermektedir. Şu an çoğunluğu Afganistan, Irak ve Sri Lanka'dan olmak üzere 600'den fazla mülteci, adanın çeşitli yerlerinde bulunan kamplarda yaşamaktadır. Avustralya hükûmeti tarafından uygun bulunan mülteciler ülkeye kabul edilmekte, kabul görmeyenlerin ise Nauru'da kalmaları istenmektedir. Nauru için önemli bir finans kaynağı olsa da Naurulular, Avustralya tarafından kabul edilmeyen mültecilerin adanın huzurunu bozacaklarından endişe duyarlar.

İthal Gıdaya Mahkûm Toplular ve Kronik Hastalıklar

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayımlanan verilere göre en az 10 Pasifik ada ülkesinde nüfusun yarısından çoğu normalden fazla kiloya sahiptir. Bu oran, ülkeden ülkeye göre değişir ve mesela Fiji'de %30 civarında olurken Samoa'da %80'i bulur. Bu bölge, şeker hastalığının dünyada en çok görüldüğü bölge özelliğini de taşır. Mikro besin yetersizlikleri de hâliyle çok yaygındır. 16 ülkenin 15'inde çocuk ve gebe kadınların toplam nüfusunun beşte birinde anemi (kansızlık), özellikle Fiji ve Vanuatu'da iyot eksikliği nedeniyle nüfusun önemli bir kısmında guatr hastalığı görülür. A Vitamini eksikliği ise özellikle Kiribati, Marşal Adaları, Mikronezya ve Papua Yeni Gine'de büyük risk teşkil eder.

Pasifik Adaları'nın 9,7 milyon olan toplam nüfusunun %40'ı kalp hastalıkları, şeker hastalığı ve yüksek tansiyon gibi bulaşıcı olmayan hastalıklardan mustarıptır. Bu hastalıklar, toplam ölümlerin üçte birinin nedeni olur ve ülkelerin toplam sağlık giderlerinin %40-60'ı, bu hastalıkların nedeni olduğu harcamalardır. Ortalama yaşam süresi, bulaşıcı olmayan hastalıkların görülme yaşı ile birlikte her yıl düşmektedir.

Pasifik Adaları, gıda arzı ve dağılımındaki adaletsizliğin, dünyada büyük bir nüfusu tehdit eden kötü beslenmenin nedeni olduğu obezitenin, tarımsal üretimdeki dolaylı etkisinin yanı sıra; insan hayatını direkt etkileyen küresel ısınmanın ve öte yandan dünyanın diğer kısmında yaşanan gıda israfının sonuçlarının dünyanın geriye kalanının gözlerinden ırak bir şekilde, çok şiddetli olarak yaşandığı ülkelerdir.

KAYNAKÇA

CIA Factbook.

Birleşmiş Milletler Dünya Tarım ve Gıda Örgütü (FAO), Pasifik Bölgesel Çevre Programı ve Güney Pasifik Üniversitesi Pasifik Adaları Raporu.

Dünya Sağlık Örgütü Bültenleri.

FOTOĞRAFLAR

3 - 4 - 6 - 7 - 8 - 9 = Ezgi Ulusoy Yılmaz tarafından çekilmiştir.

WAITANGI ANTLAŞMASI'NIN YENİ ZELANDA'DA DEVLET-TOPLUM İLİŞKİSİNİN DÜZENLEMESİNDEKİ YERİ*

*Selver B. ŞAHİN** - Öznur ÖZTÜRK****

1. Giriş

Bu bölümde, Türkçemizde “Uzun Beyaz Bulut Ülkesi” anlamına gelen, yerli Māori halkın Aoteaora dediği, Yeni Zelanda'nın kurucu belgesi olarak kabul edilen Waitangi Antlaşması'nın ülkede devlet-toplum ilişkilerinin düzenlenmesi sürecindeki yeri ve işlevi incelenecektir. Antlaşma, 6 Şubat 1840 tarihinde Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Devleti'nin Kraliçesi Viktorya'yı temsilen Kraliyet Donanma Kaptanı William Hobson ve Māori halkını temsilen “rangatira” olarak adlandırılan yaklaşık 540 yerli aşiret reisinden oluşan Reisler Konfederasyonu arasında Adalar Körfezi'nde (Bay of Islands) imzalanmıştır. 6 Şubat, resmî olarak ilk defa 1934 yılında kutlanmış olup 1974 yılında Waitangi günü adı ile resmî tatil ilan edilmiştir (Yeni Zelanda Tarihi, <https://nzhistory.govt.nz/politics/treaty/waitangi-day>).

İngilizce ve Māorice kaleme alınan Waitangi Antlaşması'nın iki versiyonu bulunmaktadır. Antlaşmayı takiben 21 Mayıs 1840 tarihinde Britanya Krallığı Yeni Zelanda toprakları üzerindeki hükümlerini ilan etmiştir. Ancak aşağıda ayrıntıları aktarıldığı üzere bu ilan, antlaşmanın İngilizce ve Māorice imzalanan versiyonlarında farklı anlam ve yorum barındıran ifadeler sebebi ile iki taraf arasında hâlihazırda süregelen önemli bir ihtilaf konusu olmuştur.

2. Tarihsel Arka Plan

Yeni Zelanda'nın yerli halkı ile Avrupalılar arasındaki bağlantılar, Britanyalı kâşif James Cook'un 1769'da Kuzey Adası'na ayak basması ile

* Bu çalışmanın hazırlanması sırasında araştırma desteği için Astrid Schnitzer-Skjønsberg'e çok teşekkür ederiz.

** Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi. ORCID:0000-0002-9837-2640.

*** Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü YL Öğrencisi. ORCID: 0009-0003-3024-3636.

başlamış olup¹ 1788’de Avustralya’da kurulan koloni yerleşimlerindeki Avrupalı beyaz göçmenlerin takasa dayalı ticari faaliyetleri sonucu düzenli bir hâl almıştır (van Meijl, 1994). Māoriler, Pākehā olarak adlandırdıkları Avrupalı beyazlardan demirden yapılmış araç ve gereçler, battaniye ve sabun gibi ürünleri, yetiştirdikleri tarım ürünleri ve el yapımı ürünler ile değiş tokuş ederek ticari ilişkilerde bulunmuşlardır. Avrupalılar, başarılı tarım faaliyetleri, yerleşik hayatı tecrübe etmiş olmaları ve zümrelere dayalı toplumsal örgütlenmelerinden dolayı Māorileri “medeniyet seviyesine geçmeye” kabil bir halk olduğunu düşünmekle beraber Tahitililere atfettikleri “soylu vahşiler” statüsünde değerlendirmemişlerdir (van Meijl, 1994). Aralık 1814’de Bay of Islands’da ilk misyonerlik merkezini kuran Samuel Marsden, bir taraftan Maori reislerinin “medeni dünyanın bildiği en kaliteli ve asil barbar ırk”a mensup olduğunu hatıratına yazarken diğer taraftan yerli halkı “bütünüyle Karanlık Prens’in etkisi ve gücü altında bulunan, tamamen batıl inanca sahip vahşi bir ırk” olarak tasvir etmiştir (van Meijl, 1994).

1830’lara gelindiğinde artan misyonerlik ve ticaret faaliyetlerinin etkisiyle Yeni Zelanda gerek Avrupa’dan gerekse kolonyal yerleşim yerlerinin kurulduğu Avustralya’dan süratle artan göçlere sahne oldu ve bunun sonucunda kurulan yerleşim bölgelerinde yerli nüfus azınlık durumuna düşmeye başladı. Bu dönemde, göçmenler Māori halkından büyük ölçekli arazi satın almışlar, bazı yeni yerleşimcilerin asi davranışları kayda geçmiş ve Fransızların Yeni Zelanda’yı ilhak etmeye hazırlandığına dair birtakım söylentiler ortaya çıkmaya başlamıştı. Başlangıçta hareket etmekte isteksiz görünen Britanya yönetimi, sonunda Yeni Zelanda’yı topraklarına katmanın yerleşik Britanyalı halkın hayatının düzenlenmesi ve Fransızlara karşı ticari çıkarların güvence altına alınması yönünde kanaat geliştirdi (Yeni Zelanda Tarihi, <https://nzhistory.govt.nz/french-pipped-at-akaroa-british-sovereignty-proclaimed-over-the-south-island-again>).

Bu kanaatten hareketle yerli aşiret reisleri ile müzakereye geçen Britanya yönetimi, ön söz ve üç maddeden oluşan kısa bir metne sahip olan Waitangi Antlaşması’nı 6 Şubat 1840 tarihinde imzalamıştır. Antlaşmanın gerekçesi, ön söz kısmında “hem yerli nüfusa hem de (Kraliçe Viktorya’nın) Tebaalarına tesir edecek fena neticeleri önlemek maksadıyla sabit bir Medeni Hükûmet şekli tesis edilmesi” olarak ifade edilmiştir (Sahin, 2016b).

¹ Avrupalılar ve yerli halkın ilk karşılaşması, Hollandalı denizci Abel Tasman’ın Yeni Zelanda’yı 1642 yılında keşfi ile gerçekleşmiştir. Ancak savaşçı kimliği ile bilinen Maorilerin güçlü bir direnciyle karşılaşmış olup karaya çıkamamıştır (van Meijl, 1994).

Antlaşma üç ilkeye dayanmaktadır: “iyi niyetle, makul ve/veya onurlu bir şekilde hareket etme görevi; ortaklık ilkeleri; koruma ilkesi veya aktif koruma” (Morrison ve Huygens, 2019). Ancak “Te Tiriti o Waitangi” olarak bilinen Māorice metin ve “Treaty of Waitangi” olarak adlandırılan İngilizce versiyon, anlam bakımından önemli ölçüde farklılıklar barındırmakta olup bu farklılıklar birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Bu farklar arasında, İngilizce versiyonda hükümlerlik (sovereignty) kavramı geçerken Māorice metinde bu kavrama en yakın kelime olan “mana” yerine “kawanatanga” (idare/yönetim) kullanılması gösterilebilir. Misyonerlerin süregelen uygulamaları ışığında Māoriler açısından “kawanatanga” terimi, yeni tayin edilecek bir idareci veya görevli memurun ötesinde bir anlam taşımamıştır (van Meijl, 1994).

Te Tiriti, aşiret reislerinin “taonga”ları (Māori dili dâhil olmak üzere değerli tuttıkları her varlık) üzerinde “tino rangatiratanga”larını (tam yetki, otorite) sürdürdüklerinden bahsetmektedir. Aşiret reisleri, Kraliçe’nin kendi halkını kontrol edebilmesi için nominal ve devredilmiş bir yetki olan kāwanatanga’ya (idare) sahip olmasına izin verir. Öte yandan İngilizce versiyonu ise bize reislerin toprakları, mülkleri, ormanları ve balıkçılık alanları üzerinde tam, münhasır ve rahatsız edilmeden mülkiyeti ellerinde tutarken egemenliklerini Britanya Krallığı’na devrettiklerini söylemektedir (Morrison ve Huygens, 2019). İngilizce versiyonu tüm “mülklerine”, “tam münhasıran” bir şekilde sahip olduklarını garanti etmiştir. Ancak Māori versiyonu, “taonga” (maddi olmayan hazineler) yerine “tino rangatiratanga” (tam yetki) garantisi vermiştir. Māori anlayışına göre Kraliyet, antlaşmayı müzakere edenlerin niyet ve kanaatleri ile çelişmiştir ve Māori toplum pratiklerine göre konuşulana, söze değer verildiği için yapılan açıklamalar ve istişareler belgenin yazımı kadar önemli konumdadır. Ayrıca 1835’te imzalanan ve Te Tiriti’nin öncüsü niteliğindeki Bağımsızlık Bildirgesi’nin reislerin tesis edilen mevcut düzende sahip olduğu yetkileri teyit ettiğini de unutmamak gerekir.

Bu bağlamda, Yeni Zelanda Mütercimler ve Çevirmenler Odası’nın girişimi ile aralarında Türkçe’nin de dâhil olduğu otuz dile çevrilen antlaşmanın, İngilizce versiyonda yer alan 2. maddesinin Türkçe karşılığı tam olarak şu şekildedir (Sahin, 2016b):

Majesteleri İngiltere Kraliçesi, Yeni Zelanda’nın reis ve kabilelerine ve onların her birinin aile üyeleri ve bireylerine müştereken veya şahsen haiz olabilecekleri kendi arazileri ve terekeleri, ormanları, dalyanları ve diğer mülklerinin tam münhasır

ve sakin zilyetliğini, bunu sürdürme isteği ve arzusunda oldukları sürece teyit ve temin eder ancak Birleşik Kabilelerin reisleri ve münferit reisler, her bir mülk sahibinin Majesteleri tarafından onlarla bu hususta müzakereye tayin edilmiş kişilerle mutabık kalabilecekleri bedellerden devretmek isteyebilecekleri bu tür arazilerin münhasır Şufa hakkını Majestelerine teslim ederler.

İngilizce versiyonda, Māorilerin çeşitli tipte mülkler üzerinde “tam münhasır ve sakin zilyet” hakkını garanti ederken bu husus Māorice versiyonda daha muallak ancak her şeyi kapsayan bir biçimde ifade edilmiştir. Şöyle ki (Sahin, 2016a):

İngiltere Kraliçesi, Yeni Zelanda'nın reislerini, aşiretlerini ve tüm halkını kendi arazi, köy ve tüm hazineleri üzerindeki vesayetlerini mutlak surette ifa edebilmeleri için korumayı taahhüt eder. Buna karşın Konfederasyonun reisleri ve tüm reisler, Kraliçe'ye arazi sahibi kişi ve (Kraliçe tarafından mubayaacı tayin edilen) alıcı kişi arasında mutabık kalınan bedel üzerinden arazi satacaklardır.

3. maddede geçen “Majesteleri İngiltere Kraliçesi Yeni Zelanda Yerlilerine Himaye-i şahanesine temdit eder ve onlara İngiliz Tebaalarının tüm Hak ve İmtiyazlarını bahşeder” (Şahin, 2016b) ifadesi daha az tartışma konusu olsa da Britanya devletince kolonyal yönetimin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Britanya yönetimi, hiçbir zaman kanunlaştırmadığı antlaşmaya dayanarak 21 Mayıs 1840'ta Yeni Zelanda üzerinde hükümranlığını ilan etmiştir. Māoriler ise egemenliklerinden asla vazgeçmediklerini; sağlık, eğitim ve refaha erişim başta olmak üzere Britanya vatandaşlığı karşılığında topraklarının idaresini Britanya Krallığı'na devrettiklerini savunmuşlardır (Duffié, 1999). Britanya hükümetinin yorumuna göre ise Māoriler egemenliklerini bırakmışlardır. Bu bakış açısına göre Māorilere, eşit Britanya vatandaşları olarak muamele edilemezdi. Dolayısıyla kamu kurumlarından yasaklanmış, siyasi haklardan mahrum bırakılmış ve topraklarını terk etmeye zorlanmışlardır (Duffié, 1999). Antlaşmanın iki versiyonundaki farklı ifadelerin yorumundan kaynaklanan ihtilaf sonucu Māoriler, antlaşmayı “hileli” bir doküman olarak görürken egemenlik kavramı Māori milliyetçi hareketinin temelini teşkil etmiş olup aşırı milliyetçi beyaz Avrupalı göçmenlere göre ise herhangi bir yasal bağlayıcılığı bulunmuyordu (Duffié, 1999).

1854 yılında kolonyal yönetimin, sayısı hızla artan Avrupalı göçmenlerin toprak satın alma taleplerine cevap vermek üzere kurduğu Toprak Alımları Dairesi (Land Purchase Department), yerli halkın protestolarına sebep olmuş, aşiret reisleri kendi aralarındaki ihtilaf ve anlaşmazlıklar bir araya bırakarak

ortak menfaatler etrafında birlik oluşturma yoluna gitmiştir. Yerli halk ve Avrupalı yerleşimciler arasında toprak ve zirai üretim üzerinden devam eden iktisadi ve sosyal çekişmeler, en nihayetinde 1860 yılında savaşın patlak vermesine yol açmıştır. Māorilerin mülkiyet hakkını garanti eden Waitangi Antlaşması'nın ihlali niteliğinde olan 1860'lardaki savaşlar, yerli reislerin kontrolündeki bir milyon dönümün üzerindeki toprağa kolonyal yönetim tarafından el konulması ile neticelenmiştir (van Meijl, 1994). Māorilerin siyasi temsili adına, 1867 yılında Parlamento'da dört sandalye ayrılmıştı. Beyazların yetmiş sandalye ile temsil edildiği bu sistemde, Māorilerin genel nüfusa oranı göz önüne alınsaydı on beş yirmi milletvekili ile temsil edilmesi gerekiyordu (David, 2007).

Yerli halkın Yeni Zelanda toplumu ile "bütünleştirilmesi" adı altında izlenen kolonyal politikalar ile Māorilerin asimilasyonu amaçlanmıştır (van Meijl, 1994; Duffié, 1999). Māorilerin reisleri ise fakirlik ve hastalıklardan mustarip olan, mülksüz bırakılan ve 1890'larda "ölen ırk" olarak tasvir edilen halklarını korumak üzere asimilasyonu teşvik etmek durumunda kalmıştı (Liu, 2019). Bir diğer ifade ile egemenlik haklarını koruma mücadelesinde kültürel milliyetçilik yerine, iktisadi milliyetçiliği öncelemek durumunda kalmışlardır (Duffié, 1999).

1950'lere gelindiğinde, Māori halkının çoğunluğu ülkenin kırsal kesimlerinde ikamet ederken beyaz göçmen nüfusun büyük kısmı şehirlerde yaşadığı için iki halk arasındaki ilişki ve etkileşim yok denecek kadar azdı (Duffié, 1999). Ancak 1970'lerde Britanya'nın o zamanki adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) katılması ile Britanya vatandaşlığından mahrum kalan Avrupa kökenli Yeni Zelandalılar, Māori tarihi ve kültürünü ulusal kimliklerinin bir parçası olduğu yönünde arayışa girmişlerdir. Bu dönemde, Vietnam Savaşı'nın tetiklediği müesses nizam karşıtı toplumsal tepki rüzgârını arkasına alan Māoriler, Pākehā dedikleri beyaz Yeni Zelandalılar ile toplumsal ittifaklar oluşturarak 135 yıldır mücadele ettikleri haklı taleplerinin kabulü için yaygın protesto hareketine girişmiştir (Liu, 2019). Bu dönemde bazı hak savunucuları parlamento'ya yürümüş, toprakları işgal ederek protesto hareketine destek vermiştir (NZ History, t.y.).

Yeni Zelanda hükûmeti, 1975 yılında Waitangi Antlaşması Yasası'nın kabulü sonucu Waitangi Mahkemesi'nin kurulmasını kabul etmiştir. Yasanın 6. maddesi uyarınca Māoriler Antlaşma hükümlerinin ihlal edilmesinden doğan mağduriyetlerinin belirlenmesi ve giderilmesi talebi ile başvuruda bulunmuşlardır. Yasanın ön söz kısmında ifade edildiği üzere söz konusu yasa ile antlaşmanın İngilizce ve Māorice versiyonlarının birbirinden farklı olduğu

kabul edilmiş olup mahkeme iki versiyonu ilk defa dikkate almıştır (van Meijl, 1994). 1985 yılına gelindiğinde dönemin iktidarda bulunan İşçi Partili Başbakan'ı David Lange, yerli halkın protestolarının gölgesinde devam eden sancılı toplumsal uzlaşma sürecine katkıda bulunmak üzere Waitangi Antlaşması Yasası'nda değişikliğe gitmiştir. Üç üyeden oluşan mahkeme heyetini, en az dördü Māorilerden oluşacak şekilde yediye çıkarmış, mahkemenin hüküm alanını 1975 öncesinde yaşanan ihlallerin incelenmesi için Antlaşma'nın imzalandığı 6 Şubat 1840 tarihine kadar uzatmıştır (van Meijl, 1994). Böylelikle Māorilerden arazi ve kaynakların alınması gibi anlaşmanın ihlal edildiğine ilişkin iddialar bütünlük içinde incelenebilmiştir. 2014 yılında, Waitangi Mahkemesi "Māorilerin egemenliği bırakmadığını" tespit etti (Morrison ve Huygens, 2019). Mahkeme aynı zamanda Kraliyet'in, Māori çıkarlarının (rangatiratanga) korunmasına tabi olarak yönetme hakkına (kāwanatanga) sahip olduğuna karar verdi. Bu pozisyon, rangatiratanga'nın kāwanatanga üzerindeki üstünlüğünü savunmaya devam eden birçok Māori tarafından kabul edilmemektedir (Morrison ve Huygens, 2019).

3. Söylemde ve Eylemde İki Kültürlülük ve Çok Kültürlülük

Yukarıda bahsedildiği üzere Britanya'nın AET'ye girişinin ardından başlayan ve 1980'lerde ivme kazanan Waitangi süreci, Yeni Zelanda ulusal kimliğinin, İngiliz kültürü yerine Pasifik kültürü üzerinden tanımlanmasına yönelik pek çok arayış, öneri ve girişime şahitlik etti. Yerli Māoriler ve Avrupalı beyaz göçmenlerden oluşan Pākehā'nın Yeni Zelanda toplumunu oluşturan iki ana unsur ve ortak taraflar olduğunun vurgulandığı bu söylem ile Māori milliyetçiliğinin ve toplumsal hareketinin radikalleşmesinin önüne geçilmeye çalışıldı (David, 2007). Bu çerçevede, 1987 yılında çıkarılan bir kanunla Māori dili resmî statü kazandı. Başkent Wellington'da bulunan ulusal müze ve ulusal sanat galerisi 1992 yılında çıkarılan bir kanunla birleştirilerek "Te Papa" adını aldı. Waitangi Antlaşması Mahkemesi kararları ise Māorilerin "yerleşik halk" (tangata whenua) olarak tanımlandığı toplumsal düzendeki merkezi statülerinin kabulünün yansımasıdır.

İki kültürlülük kavramı toplumun bazı kesimlerden destek görürken bir diğer kesiminde rahatsızlık yaratmıştır. Bu hoşnutsuzluklar bağlamında, Avrupa kökenli milliyetçiler arasında Māorilerin tarihsel mağduriyetlerinin giderilmesi ve tazmin edilmesi için tazminat ödenmesini vatandaşlarının vergilerinin israfı olarak iddia edilmesinin yanı sıra, Māorilerin Waitangi Antlaşması'na Anayasal statü verilmemesi ve "çift kültürlülük projesinde küçük ortak" olarak muamele edildikleri yönündeki algılarından da söz edilmesi gerekir (David, 2007).

Māori dili, değerleri, gelenekleri, protokolleri ve uygulamalarının ülkenin kanunları ve kurumsal düzeninde yansıtılması (Eketone ve Walker, 2015) olarak tanımlanabilecek olan çift kültürlü toplumsal yapıya yönelik uygulamalar arasında, “powhiri” olarak geleneksel karşılama seremonisinin resmî siyasi ve diplomatik etkinliklere ve törenlere dâhil edilmesi, rugby ve futbol maçlarından önce oyuncuların “haka” dansını icra etmeleri ilk olarak akla gelenlerdir. Bu uygulamalar, İşçi Partili Başbakan Helen Clark’ın 2003 yılında duyurduğu deniz yataklarının mülkiyetine ilişkin geniş kapsamlı bir düzenleme yapılmasına yönelik teklifi ile yeni bir boyut kazandı. Tüm Yeni Zelanda’nın sahil ve plajlarının mülkiyetinin Māori aşiret reislerine geçirilerek özelleştirileceğine yönelik oluşan kanaatin beraberinde getirdiği endişe ile yeni bir boyut kazanarak, toplumun bir kısmında huzursuzluğa yol açtı (David, 2007). Devam eden tartışmalar Māoriler arasında ise bir kez daha Waitangi Antlaşması’ndaki haklarından mahrum edilecekleri endişesini doğurdu (David, 2007). Bu tartışmalar, 1930’lardan beri İşçi Partisi çatısı altında siyasi hayata katılan Māorilerin 2005 yılında milletvekili Tariana Turia önderliğinde Māori Partisi’ni kurmaları ile neticelendi (David, 2007).

Dönemin ana muhalefet partisi Ulusal Parti’nin lideri Don Brash, toplumda ayrışma ve ırkçılığı körüklediğini öne sürdüğü iki kültürlülük politikalarına büyük darbe vuran siyasi kampanyasını, 1840’da Waitangi Antlaşması’nı Kraliçe Viktorya adına imzalayan William Hobson’un meşhur “tek millet” argümanına dayandırmıştır. “Hepimiz göçmeniz.” (Liu, 2019) sloganı ekseninde dile getirilen bu argümanda, tarihsel süreçte devam eden göçler neticesinde Yeni Zelanda’nın pek çok halka ev sahipliği yaptığını, Māorilerin yerli halk olmalarından kaynaklı “gereğinden fazla faydalandığı imtiyazlar” neticesinde toplumsal uyum ve birliğin tehdit altında olduğunu öne sürmüştür (David, 2007). İzlenen neo-liberal iktisadi politikalar temelinde bireyselliği vurgulayarak günümüz Yeni Zelanda vatandaşlarının “atalarının hataları adına özür dilemelerinde bir sınırın olması gerektiğini” iddia etmiş, “diğerleri gibi Māorilerin de kendi geleceklerini kendi elleri ile kurmaları” çağrısında bulunmuştur (David, 2007).

İki kültürlü bir yapıdan ziyade çok kültürlülüğün Yeni Zelanda toplumsal kimliğinin gerçek bileşeni olduğunun vurgulandığı bu söylem, ilk bakışta çoğulculuk ve hoşgörü temelli uyumlu ve birleşik toplumsal düzen kurulması amacına yönelik adım olarak görülebilir. Ancak bahsi geçen çok kültürlülük kavramından ne kastedildiği, nasıl hayata geçirileceği dönemselsel olarak sıra ile iktidara gelen Ulusal Parti ve İşçi Partisi yönetici kadrolarınca açıkça tanımlanmamış, muallak bırakılmıştır. Oysaki öz itibarı ile çok kültürlülük,

mevcut tüm kültürel unsurların, değerler ve uygulamaların kamu kurumları ve politikalar dâhil olmak üzere eşit şekilde tanındığı, azınlık konumunda bulunan ya da egemen olmayan kültürel grupların kendilerine yer bulduğu bir toplumsal düzene işaret eden bir kavramdır.

15 Mart 2019’da Avustralyalı aşırı sağcı bir silahlı saldırganın, Christchurch şehrinde bir camide ibadet eden elli bir savunmasız Müslümanı öldürmesiyle aşırı ırkçılığın yıkıcı gerçeği Yeni Zelanda’yı derinden vurdu. Ardından gelen yas ve şok ortamında farklı etnik, ırksal ve dinî geçmişe sahip Yeni Zelandalıların tepkisi tüm dünyanın dikkatini çekti. İşçi Partili Başbakan Jacinda Ardern’in başörtüsüyle Müslüman bir kadını teselli ettiği uluslararası medyada yer alan görüntüsünden binlerce insanın cami hizmetlerine katılmasına veya koruyucu bir dayanışma düşüncesi ile Müslümanların halkın içinde diz çöktüğü sırada arkalarında durmasına kadar derinden etkilenen toplum için eşi benzeri görülmemiş bir birlik ve beraberlik örneği gösterildi. “Onlar bizimle” ifadesi, saldırıların ardından çeşitlilik ve kapsayıcılık hususunda ulusal kararlılığı ortaya koyarak belirleyici bir irade ve yaklaşıma dönüştü (MPI, 2019).

Göçmen toplumu olan Yeni Zelanda, çeşitli kültürel grupları barındıran beş milyonluk nüfusa sahip bir ülkedir ve çok kültürlülük uzun yıllardır toplumsal kimliğinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Çok kültürlülük terimi, bir toplumda farklı kültürlerin bir arada yaşamasına atıfta bulunur. Yeni Zelandalı yöneticiler ve vatandaşlar, çok kültürlü toplumsal yapıyı vurgulamış, bununla gurur duymuştur. Bununla birlikte çok kültürlülük fikrinin yalnızca farklı kültürlere hoşgörü gösterme ile yeterli olmadığı, diğer kültürlere karşı daha derin bir anlayış ve saygının gerekli olduğu yadsınamaz (Dam, 2017).

Çok kültürlülüğün alternatifi ya da karşıtıymış gibi konumlandırılan iki kültürlülük ise Yeni Zelanda bağlamında yerli Māori kültürü ile kolonyal yerleşimcilerin getirdiği Avrupa kültürü arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. İki kültürlülük kavramı, yukarıda Ulusal Parti yönetimince dile getirilen eleştirilerin yanı sıra, te Tiriti o Waitangi’de Māorilere garanti edilen tino rangatiratanga’yı kısıtlayarak yeterince adım atılmadığı, ileri gidilmediği yönünde dile getirilen eleştirilere de maruz kalmıştır. Bazı kesimler, mevcut kurumların ve süreçlerin reformunun yüzeysel olduğunu ve Māorilerin mağduriyetlerinin giderilmesi ve Antlaşma’dan doğan haklarını korumak ve ilerletmek üzere çok az şey yapıldığını iddia etmektedir. Gerçek iki kültürlülüğün, antlaşma ortaklığını daha anlamlı bir şekilde ifade etmek

için farklı ve spesifik Māori kurumlarının geliştirilmesine olanak veren bir düzene işaret ettiğini vurgulamaktadırlar. 2015 yılında Iwi (aşiretler) Başkanlar Forumu, Aotearoa’da Anayasal dönüşümü savunan bir rapor olan Matike mai’yi yayımladı. Māorilerin, Māori olmayanların yanında yetkilendirilmesine olanak sağlayacak bir dizi model önerisinde bulundu (Māori için Māori tarafından) (Hayward, 2022).

Māorilere adalet sağlamayı amaçlayan Te Tiriti ve iki kültürlülüğe bağlılığı da Yeni Zelanda’nın çok kültürlülüğünü tanımlamaktadır. Tarihsel haksızlıkların devam eden eşitsizlikler üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda devletin temel bir yükümlülüğüdür. Te Tiriti, Māorilerin Britanya Kraliyeti’ne tabi olmadığı, kendi kaderini belirleme hakkına sahip ortaklar oldukları iki kültürlü bir toplum yaratmayı amaçlamaktadır.

Ancak iki kültürlülük, çok kültürlülük konusunda belirsizliği de içinde barındırmaktadır. Çok kültürlülük, Māorilerin sadece bir diğer azınlık grubu olduğunu varsaymakta. Anca, bu görüş toplumsal düzlemde pek kabul görmemektedir. Bunun yerine bir diğer bakış açısı olarak çok kültürlülüğün iki kültürlülüğün içine katılması fikri ortaya atılmıştır. Bu perspektiften bakıldığında Te Tiriti, üç varlık arasındaki bir ilişki olarak kavramsallaştırılır: Britanya Kraliyeti, Māori (tangata whenua: yerleşik halk) ve Pākehā (tangata tiriti: Antlaşma’nın tarafları). Başlangıçta Britanya devleti ile ilişkilerin tesisi için tasarlanan bu antlaşma, şu anda tüm diğer etnik ve göçmen grupların da tangata tiriti olarak sınıflandığı bir toplumsal sözleşme niteliğindedir. Ancak bu kategorizasyon, “sömürgeci” ve “sömürülen” nüfusları bir araya getirerek (örneğin Hindistan ve Afrika asıllı göçmenler, Avrupalılarla birlikte tangata tiriti olarak sınıflandırılır) etnik kültürel olarak çeşitli nüfus gruplarını ötekileştirebilir ve onları etkileyen daha geniş ırkçılık ve dezavantaj yaratan yapıların ve ilişkilerin üstünü örtebilir (MPI, 2019).

Yeni Zelanda’da iki kültürlülük önemli bir kavram olsa da sınırlılıkları nedeniyle önemli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler arasında, toplumu bütünleştirici ortaklıkları teşvik etmek yerine asimilasyon aracı olarak kullanıldığı ve hâkim Avrupa kültürünün Māori kültüründen öncelikli tutulduğu iddiaları başta gelmektedir. Bu durum, Māori kültürünün ve kimliğinin silinmesine, sömürgeciliğin Māori toplulukları üzerindeki süregelen etkisinin inkârına yol açabilir. Ayrıca iki kültürlülük odaklı bir yaklaşım, Yeni Zelanda’daki diğer azınlık kültürlerinin dışlanmasına neden olabilir. Māori kültürü, kuşkusuz, çok önemli ve tanınması gereken bir kimlik. Ancak Yeni Zelanda’da diğer kültürler de önemli ve göz ardı edilmemesi

gerekiyor. İki kültürlülük vurgusu, hiyerarşi duygusu yaratarak diğer kültürlerin dışlanmasına yol açabilir ve toplumsal ve kültürel bütünleşme hedefine zarar verebilir (Dam, 2017). Bir diğer önemli husus, kültürel kimliğin karmaşıklığından ötürü çok kültürlülük ve iki kültürlülük kavramları ile sınırlı tutulamayacağıdır. Yeni Zelanda’da birçok kişi kendisini birden fazla kültürle özdeşleştirmektedir. İki kültürlülüğün ikili yaklaşımı kişisel tecrübe ve beklentilerini doğru şekilde yansıtmamaktadır. Benzer şekilde, çok kültürlülükte kültürlerin temsili, belirli bir kültür içindeki çeşitli deneyimlerin basitleştirilmesine ve silinmesine neden olabilir (Smith, 2019).

5. Sonuç

Yeni Zelanda’nın kurucu belgesi niteliğinde kabul edilen Waitangi Antlaşması, ülkede günümüz toplumsal hayatının şekillenmesinde, siyasi düzeyde ilgili süreçlerin evrilmesinde önemli bir yere sahiptir. Öncelikle antlaşma, ulusal kimliğe ilişkin devam eden tartışmaların en önemli bileşenidir. İkinci olarak, yerli Māori halkı ve göçmen Yeni Zelandalılar arasındaki ilişkiler ve anlayışların gelişmesinde önemli bir konumdadır. Özellikle İşçi Partisi’nin iktidarda olduğu dönemlerde, Waitangi Mahkemesi kararları uyarınca göçmen nüfusun antlaşmanın önemine ilişkin farkındalık ve bilinç geliştirmesi formel düzeyde desteklenmiştir. Üçüncü olarak, Waitangi Mahkemesi kararları ekseninde tarihsel ihtilafların çözümüne yönelik devam eden zorlu süreçte antlaşma, bir “katalizör” görevi görmektedir (Morrison ve Huygens, 2019). Son olarak, iki kültürlülük ve çok kültürlülük tartışmalarının devam ettiği günümüzde, Waitangi Antlaşması toplumsal uzlaşma ve refahın sağlanması açısından referans alınması gereken kaynaklar arasında başta gelmektedir.

KAYNAKÇA

- David, Corrine. (2007). "Divergence and Convergence in the New Zealand Bicultural Model", *Anglophonia/Caliban*, 57-66. <https://journals.openedition.org/caliban/1856> (Erişim tarihi: 19 Mart 2023).
- Duffié, Mary Katharine. (1999). "The Treaty of Waitangi and Its Relationship to Contemporary American Indian Sovereignty Issues", *Wicazo Sa Review*, cilt 14, sayı 1, 45-59.
- Eketone, Anaru ve Walker, Shayne. (2015). "Bicultural Practice: Beyond Mere Tokenism", İçinde van Heugten, K. ve Gibbs, A. (derleyen), *Social Work for Sociologists*. Palgrave Macmillan, New York, 103-119.
- Liu, James H. (2019). "The Treaty of Waitangi and its Influence on Identity Politics in New Zealand". *The Conversation* (Erişim tarihi: 5 şubat 2013).
- Morrison, Sandra and Huygens, Ingrid L. M. (2019). "The Significance of Te Tiriti o Waitangi". <https://www.waikato.ac.nz/news-opinion/media/2019/the-significance-of-te-tiriti-o-waitangi> (Erişim tarihi: 14 Mart 2023).
- Sahin, Anka. (2016). "Waitangi Antlaşması-Māori Versiyon". İçinde *The Treaty Times Thirty - Translating the Treaty of Waitangi into Thirty Languages*, The New Zealand Society of Translators and Interpreters, s. 76.
- Sahin, Anka (2016). "Waitangi Antlaşması - English Version". İçinde *The Treaty Times Thirty - Translating the Treaty of Waitangi into Thirty Languages*, The New Zealand Society of Translators and Interpreters, s. 77.
- van Meijl, Toon. (1994). "'Shifting The Goal Posts': The Politics of the Treaty of Waitangi in New Zealand". *Cah. Sci. Hum.*, cilt 30, sayı 1, 411-434.
- Yeni Zelanda Tarihi. "Waitangi Day" <https://nzhistory.govt.nz/politics/treaty/waitangi-day> (Erişim tarihi: 15 Mart 2023).
- Yeni Zelanda Tarihi. "British Proclaim Sovereignty as French Head for Akaroa". <https://nzhistory.govt.nz/french-pipped-at-akaroa-british-sovereignty-proclaimed-over-the-south-island-again> (Erişim tarihi: 15 Mart 2023).

SERBEST VE AÇIK HİNT-PASİFİK PROJESİ SONRASI JAPONYA-OKYANUSYA İLİŞKİLERİ

*Vuslat Nur ŞAHİN**

Giriş

Japonya ve Okyanusya Adaları arasındaki ilişkiler, Birinci Dünya Savaşı'na kadar uzanmaktadır. Bununla beraber Japonya Eski Başbakanı Şinzo Abe döneminde deklare edilen ve 2016 yılı itibarıyla hayata geçirilen Serbest ve Açık Hint-Pasifik projesi kapsamında Japonya ve Okyanusya arasındaki ilişkiler, bölgenin jeopolitik önemi ve Çin'in bölgede yükselen etkisiyle çok katmanlı bir boyuta taşınmıştır. Bu kitap bölümü, özellikle Serbest ve Açık Hint-Pasifik projesi sonrası Japonya-Okyanusya ilişkilerini üç temel iş birliği alanında incelemeyi hedeflemektedir. İlk kısımda, Japonya-Okyanusya ilişkilerinin tarihsel arka planı özetlenecek, ardından üç temel iş birliği alanı olan çevre-ilkim iş birliği, güvenlik iş birliği ve son olarak Japonya'nın bölgedeki yardım politikası ele alınacaktır.

Çevre ve iklim konularındaki iş birliği bölge ve Japonya arasında yeni iş birliği alanlarından biri değildir. Özellikle Japonya afet önleme ve afet yönetimi konularında bölge ülkeleri için önemli partnerlerden biridir. Fakat küresel iklim krizinin etkisinin artması ve bölge ülkelerinin bu durumdan ciddi şekilde etkilenmesinin sonucu olarak bu iş birlikleri daha enstitüleşmiş biçimde ilerlemektedir. Güvenlik alanındaki iş birliği ise çevre ve iklim alanından farklı olarak yeni gelişen bir iş birliği alanıdır. İlk kez Japonya'nın 2019 Mali yılında yayımlanan Ulusal Güvenlik Program Kılavuzu'nda, Okyanusya ülkeleriyle Japonya arasında askerî düzeyde iş birliğinin önemi vurgulanmıştır. Son alan olan Japonya'nın bölge ülkelere yardım politikası ise birçok alanı kapsamakta olup bölge Japonya'nın en yüksek mali yardımda bulunduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Bu çerçevede bu yardım politikaları incelenecektir. Son bölümde ise sonuçlarla beraber gelecekteki olası iş birliği alanları tartışılacaktır.

* *Waseda Üniversitesi, Doktora Adayı.*

İlişkilerin Tarihi Arka Planı Ve Hint Pasifik Vizyonu

Japonya-Okyanusya ilişkileri, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasına uzanmaktadır. Japonya, öncesinde Almanya'nın himayesinde olan Marshall Adaları, Mariana, Carolines ve Pelew Adaları'nı, 28 Haziran 1919'da imzalanan Versay Anlaşması'yla ve Milletler Ligi kararıyla devralmıştır (Williams 1933: 428). İkinci Dünya Savaşı'ndaysa bu adalar Japonya'nın savaş cephelerinden biri hâline gelmiştir. Japonya 1943'te, doğuda bugünkü Kiribati Adaları'na, güneyde ise Solomon Adaları'na kadar genişlemiştir. Fakat İkinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesinin ardından Japonya, sözü edilen ada ülkelerinden çekilmiştir. Japonya ve Okyanusya ada ülkeleri arasındaki ilişkilerin asıl gelişim gösterdiği dönem 1970'ler itibarıyla. Japonya'nın yükselen ekonomik gücü ve özellikle dönemin başbakanı Fukuda tarafından İkinci Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmaya yönelik iyi niyet hamleleriyle iyileşen imajı sayesinde Japonya, bölgeyle tekrar ilişkiler kurmuştur. Bu dönemde ilişkiler özellikle Japonya'nın bölgedeki yardım politikalarıyla ivme kazansa da her iki taraftan da hak ettiği önemi görememiştir. Fakat özellikle bölgede Çin'in yükselişi ve 2016 yılında "Açık ve Özgür Hint Pasifik Stratejisi"nin ilanı ile birlikte Japonya'nın bölgede daha aktif politikalar izlemeye başladığı görülmektedir. Çin özellikle 2013 yılında Kuşak-Yol Projesi'nin ilanından itibaren bölgede hem altyapı çalışmalarına hız vermiş hem de başta Konfüçyüs Enstitüleri'nin sayısını artırarak yumuşak güç alanlarını genişletmeye yönelik hamlelerde bulunmuştur. (Szadziwski 2022, <https://360info.org/how-chinas-presence-has-grown-in-the-pacific-in-the-past>, 3 Kasım 2022'de erişildi). Bölge hakkında değişen bir diğer önemli dinamik ise ada ülkelerinin her geçen gün özellikle iklim değişikliği konusunda uluslararası kamuoyunda daha çok yer bulmasıdır (Bolesta 2020).

Japonya, Açık ve Özgür Hint Pasifik Stratejisi'ni ilk kez 2016'da 6. Tokyo Uluslararası Afrika Kalkınması (Tokyo International Conference of African Development) Konferansı'nda, Kenya'da Başbakan Abe döneminde deklare etmiştir. İlerleyen yıllarda başta Singapur olmak üzere ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) ülkelerinden gelen çekinceler sebebiyle "strateji" yerine "vizyon" sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır (Kitaoka 2019: 11). Açık ve Özgür Hint Pasifik Vizyonu, temel olarak Hint ve Pasifik okyanuslarıyla birlikte Asya ve Afrika'yı birbirine bağlamayı amaçlamıştır. Bu coğrafi bağlantı vesilesiyle aynı zamanda üç temel alanda iş birliği ve ilerlemeye de katkı sunulması hedeflenmiştir. Bu alanlar sırasıyla uluslararası barış, istikrar ve refah ortamını geliştirmek ve bu vesileyle de

evrensel değerleri paylaşmak; küresel meseleleri Birleşmiş Milletler'in (BM) hedeflediği sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve insan güvenliği çerçevesinde çözümlenmek ve son olarak gelişmekte olan ülkelerle birlikte iktisadi diplomasi ve canlanmış bölgesel ilişkileri "nitelikli kalkınma" düsturuyla gerçekleştirmektir (Japonya Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mofa.go.jp/files/000259285.pdf>, 28 Ekim 2022'de erişildi). Açık ve Özgür Hint Pasifik Vizyonu'nun ilanının ardından Japonya'nın birçok politikası Açık ve Özgür Hint Pasifik Vizyonu şemsiyesi altında toplanmıştır. Bu politikalar arasında Japonya'nın yardım politikaları, ikili ve çoklu iş birlikleri sayılabilir, örneğin daha sonra detaylarıyla değinilecek olan 2018 Pasifik Adaları Liderleri Zirvesi'nde (PALM) Japonya'nın iş birliklerini Açık ve Özgür Hint Pasifik Vizyonu eksenine kaydırmayı hedeflediği görülecektir. Bu durum Japonya'nın ada ülkelerine yönelik politikalarında değişim olarak değil bir devam olarak görülmelidir. Politikaların Açık ve Özgür Hint Pasifik Vizyonu ekseninde değerlendirilmesinin sonucu olarak bu çalışmada Japonya'nın Okyanusya'yla olan ilişkileri Açık ve Özgür Hint Pasifik Vizyonu'nun ilan edildiği 2016 sonrası dönemde incelenecektir. Japonya-Okyanusya ilişkileri bölge dinamiklerini anlamak için oldukça önemlidir, bu durumun doğal bir sonucu olarak da iş birliği alanları çeşitlilik içermektedir. Hideshi Tokuchi (2020: 6), Japonya'nın bölge ülkeleriyle ilişkilerinin Japonya'nın çevre, özellikle su ve çevre ilişkisi, balıkçılık ve doğal afet önlemleri konusundaki çıkarlarına hizmet ettiğini belirtmektedir ve bu doğrultuda Japonya'nın yardım alanlarının altyapı, inşaat, deniz güvenliği, güvenli kapasite geliştirme ve insan kaynakları gelişimi olduğu ve olabileceğini iddia etmektedir.

İş birliği alanlarından detaylarıyla bahsedilmeden önce özellikle okuyucular için kafa karışıklığı yaratmaması adına literatürdeki bir farklılıktan bahsetmek faydalı olacaktır. İngilizce yazılmış ya da İngilizceye çevrilmiş Japonya'nın resmî dokümanlarında, özellikle Açık ve Özgür Hint Pasifik Vizyonu'nun ilanından sonra Okyanusya Adaları, Pasifik Adaları altında daha geniş bir çerçevede değerlendirilmiştir. Okyanusya daha ziyade Avustralya ve Yeni Zelanda'nın tanımlanması için kullanılmıştır. Bu metinde bahsedilen kimi uluslararası organizasyon ya da konferansların "Pasifik Adaları" adına sahip olmasının sebebi budur. Bu durumun bir sebebi de bu geniş isimlendirmeye Okyanusya Adaları'nın Açık ve Özgür Hint Pasifik şemsiyesine girmesinin de yolunun açılmasıdır.

Japonya'nın ada ülkeleriyle olan ilişkilerinden müttefiklerinin etkisi de oldukça önemlidir. Örneğin 2020 yılında yayımlanan Japonya Hükümet

Raporu'nda (White Paper) Japonya, Okyanusya Adaları'yla olan ilişkisinden bahsederken Avustralya ve ada ülkeleri arasındaki ilişkinin önemini de vurgulamıştır (Japonya Savunma Bakanlığı 2020 https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp_2020.html, 8 Kasım 2022'de erişildi).

Avustralya, özellikle Açık ve Özgür Hint Pasifik Vizyonu sonrası, iki ülke arasında gelişen askerî iş birliği ve Çin'in yükselişiyle beraber Japonya için birçok alanda oldukça önemli bir müttefik hâline gelmiştir. Yine aynı dokümanda Avustralya ada ülkelerine en önemli destekçilerden biri olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Avustralya'nın bölge ülkelerine yaptığı yardımlar özellikle vurgulanmıştır (Japonya Savunma Bakanlığı 2020: 132).

Japonya Eski Başbakanı Şinzo Abe'nin 2014'te gerçekleştirdiği geniş ölçekli Okyanusya gezisi de ilişkiler açısından oldukça önemlidir. Clint Richards, *The Diplomat* için kaleme aldığı analizde bu geziyle Japonya'nın üç temel hususta iş birliğini genişletmeyi hedeflediğini belirtmiştir. Richards, bu alanları ise enerji, ticaret ve savunma olarak tanımlamıştır (<https://thediplomat.com/2014/06/the-three-pillars-of-abes-oceania-tour/> 2 Kasım 2022 tarihinde erişildi). Japon hükûmeti tarafından 2019'da yayımlanan resmî Açık ve Özgür Hint Pasifik'e doğru dokümanında ada ülkeleriyle olan ilişki özellikle bu ülkelerin sürdürülebilir ekonomik kalkınmalarının teşviki çerçevesinde vurgulanmıştır (Japonya Hükûmeti, 2019). Bu duruma örnek olarak JICA (Japonya Uluslararası İş birliği Ajansı) tarafından finanse edilen ve Fiji'de kurulan afet risk yönetim merkezi, ada ülkelerinde kurulan kamu sağlığını destekleyici üniteler örnek gösterilmiştir (Japonya Hükûmeti, 2019: 8). Yine aynı raporda Marshall Adaları, Mikronezya Federal Devletleri ve Palau'da Japonya'nın illegal balıkçılık aktivitelerinin önlenmesi hususunda teknik yardım ve destek sağladığı da belirtilmiştir (Japonya Hükûmeti, 2019: 13). İş birlikleri sadece ülke-ülke özelinde gerçekleşmemektedir. Örneğin 1996'dan beri Tokyo'da Pasifik Adaları Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezin üyeleri, on dört "Pasifik Adalar Ülkeler Ağı" üye ülkeleri (Cook Adaları, Mikronezya Federal Devletleri, Fiji, Kiribati, Marshall Adaları, Nauru, Niue, Palau, Papua Yeni Gine, Samoa, Solomon Adaları, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Fransız Polenazyası, Yeni Kaledonya), Avusturalya ve Yeni Zelanda'dır. Bu merkezin genel çalışma alanı, adı geçen üye devletler ile Japonya arasındaki ticaret, yatırım ve turizmin gelişmesinin desteklenmesidir. Pasifik Adaları Merkezi, faaliyetlerini Fiji'deki Güney Pasifik Forumu Sekreterliği'nin Ticaret ve Yatırım Bölümü, Avustralya ve Yeni Zelanda'daki Güney Pasifik Ticaret Komisyonları ve 14 Forum üyesi ülkenin elçilikleri ve çeşitli ticaret

ve yatırım teşvik kuruluşları ile birlikte yürütmektedir (Pasifik Adaları Merkezi <https://pic.or.jp/en/about/>, 3 Kasım 2022’de erişildi). Bir diğer örnek ise 1997 yılından itibaren Japonya’nın ev sahipliğinde üç yılda bir düzenlenen PALM’dır (Pasifik Adaları Liderleri Toplantıları). Bu toplantılarda Japonya ve ada ülkeleri arasında üst düzey temaslar gerçekleşmektedir. Japon Dışişleri Bakanlığı’nın PALM web sitesinde organizasyonun amacı; dostluk bağlarını güçlendirmek, özellikle arazi dağılımı konusundaki çatışmaların önüne geçmek, uluslararası marketlere olan fiziksel uzaklığın meydana getirdiği zorlukların üstesinden gelmek, doğal afetler ve iklim değişikliği alanlarında müzakerelerde bulunmak olarak belirtilmiştir (<https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/palm/index.html>, 12 Kasım 2022’ de erişildi). PALM ülkelerinin çoğunluğu aynı zamanda Pasifik Adaları Forum üyeleridir.

Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda Japonya PALM’daki ana hedeflerini şöyle sıralamaktadır:

1. Denizcilik alanında hukukun üstünlüğünü gözetmek (Denizcilik burada en geniş kapsamıyla kullanılmaktadır. Balıkçılıktan, deniz madenciliğine kadar kapsayıcıdır.)
2. Japonya’nın “kaliteli altyapı” (quality infrustructure) politikası çerçevesinde bölge üyeleriyle gelişmiş iş birliği alanları yaratmak
3. İnsan kaynaklarının gelişimine önem vererek bölge ülkeleri ve Japonya arasındaki personel değişimi, eğitim gibi alanlarda iş birliği içinde bulunmak (Ministry of Foreign Affairs, 2018).

Özellikle 2018 Zirvesi ardından bu hedeflerin Japonya’nın Çin’in yükselişine karşı mı belirlendiğine ilişkin bir soruyu Japon Dışişleri Bakanı şöyle cevaplamıştır: “Bunlar ortak standartlar, ortak fikirler, ortak vizyon-herkes bunu paylaşabilir yani Çin’e yönelik değil.” (<https://thediplomat.com/2018/05/japans-pacific-island-push/> 20 Kasım 2022’de erişildi). Bu durum Japonya’nın açıkça ilan etmemesine karşın bölgede politikalarıyla Çin’i dengeleme amacı güttüğü yönündeki iddiaları da destekler niteliktedir.

Son PALM toplantısı ise COVID-19 gerekçesiyle 2 Temmuz 2021’de çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Pandeminin küresel etkisiyle bu zirvede COVID-19 önemli yer tutmuştur. Zirve sonrasında liderlerin yayımladığı deklarasyonda Pasifik Adaları Forum ülkelerinin “Pasifik Bölgeselleşme Çerçevesi” ve Japonya’nın “Açık ve Özgür Hint-Pasifik Vizyonu”, üye ülkelerin ortak değerleri olan özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve

ortak öncelikler çerçevesinde tartışıldığı belirtilmiştir (PALM 9 Liderler Deklarasyonu 2021: 1). Bu durum, bu kitap bölümünde iddia edildiği gibi Japonya'nın Hint-Pasifik çerçevesini ada ülkelerini de kapsayacak şekilde genişlettiği ve bu durumun da bölge ülkelerinde karşılık bulduğu şeklinde yorumlanabilir. Fakat burada oldukça dikkat çeken bir detaydan bahsetmek gerekmektedir. 2021 yılı itibarıyla Mikronezya Federal Devletleri, Kiribati Cumhuriyeti, Nauru ve Palau; Pasifik Adaları Forumu'ndan çekilmişlerdir. Bu ülkelerin bazıları üyelikten çekilmelerini bölgesel çekişmelerle açıklarken kimi araştırmacılar gerçek sebebin aslında Çin'in bölgede özellikle askerî anlamda yükselen etki alanı ve ABD-Çin arasında yükselen gerilim olduğunu iddia etmektedir (Australian National University, 2022). Özellikle Çin'in Solomon Adaları'yla yaptığı iddia edilen ve oldukça eleştiri toplayan güvenlik anlaşması göz önüne alındığında Çin'in tek sebep olmamakla beraber sebeplerden biri olduğu düşünülebilir (Dominguez, <https://www.japantimes.co.jp/news/2022/07/11/asia-pacific/kiribati-pacific-island-forum/> 18 Kasım 2022'de erişildi). PALM 2021 Zirvesi'nin ardından liderler beş temel öncelikli alan tanımlamışlardır. Bunlar, COVID-19'la mücadele ve pandeminin getirdiği sorunları iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapılması, hukukun üstünlüğünü esas alan sürdürülebilir okyanuslar, iklim değişikliği ve afet yardımı, sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya yönelik temellerin güçlendirilmesi ve son olarak insan kaynakları yönetimidir. Japonya Başbakanı Suga, bu zirvede Japonya ile Pasifik ada ülkeleri arasındaki iş birliğini daha da güçlendirecek olan Japonya'nın Pasifik Bağı (KIZUNA) politikasını açıklamıştır ve Pasifik ada ülkeleri, bu açıklamayı memnuniyetle karşılamışlardır (PALM9 Liderler Deklarasyonu 2021: 2). Japonya, “Özgür ve Açık Hint-Pasifik”i gerçekleştirmek için çalışırken 2019'da kurulan “Pasifik Ada Ülkeleri ile İş Birliğini Teşvik Etmek İçin Kurumlar Arası Komite” vasıtasıyla da bölgeye olan ilgisini açıkça ortaya koymaktadır (Japonya Dışişleri Bakanlığı 2021, https://www.mofa.go.jp/a_o/ocn/page3e_001123.html, 7 Kasım 2022'de erişildi). Bunların yanı sıra, bölgedeki ilişkilerini sadece devlet kanalı ve JICA ile gerçekleştirmek istemeyen Japonya, Nippon Vakfı ve Sasakawa Barış Vakfı vasıtasıyla da bölgede yardım ve iş birliği opsiyonlarını geliştirmektedir.

Çevre-İklim İş Birliği

Japonya bilindiği üzere Yeşil Çevre Fonu'nun en önemli donör ülkelerinden biridir ve birçok uluslararası organizasyonda da çevre konusundaki hassasiyetlerini ve projelerini dile getirmektedir. Japonya “insan güvenliği” anlayışından kaynaklı olarak ana akım ülkelerin askerî

güvenliği önceleyen güvenlik bakış açısı yerine her bir insanın güvenliğinin sağlanmasını önemsemektedir. Bu güvenlik sadece fiziki güvenlikle sınırlı olmayıp kişilerin hayatlarına etki edebilecek olan gıda güvenliği, su güvenliği, doğal afet güvenliği gibi alanları da kapsamaktadır. Bu bağlamda çevre ve iklim güvenliği Japonya için ulusal ve uluslararası anlamda gerçek bir güvenlik alanı olarak düşünülmeli ve Japonya'nın yatırımları bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Şinzo Abe, Fukushima'da gerçekleşen 2018 PALM toplantısında Pasifik Okyanusu'nun önemini vurgularken Samoa Başbakanı Tuilaepa'nın Pasifik Adaları için kullandığı "Mavi Kıta" tabirine dikkat çekmiş ve "Tıpkı yeşili koru dediğimiz gibi maviyi koru da demeliyiz." diyerek okyanus temizliğinin ve ekosistemin korunmasının önemine dikkat çekmiştir. Derin deniz yataklarındaki kaynaklara ulaşılırken çevre ve okyanus ekosistemine en az düzeyde zarar verecek yöntemlerin seçilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunun gerçekleşmesi için Japonya'nın bu ülkelere 460 milyar dolarlık yardımda bulunacağını ve toplamda 4000 kişinin parçası olacağı eğitimler, ülkeler arası değişim programlarını da yürürlüğe sokacağını belirtmiştir (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2018).

Japonya'nın bölgede bir diğer çevre iş birliği ise "Taranoa Diyalogu"dur. Bu diyalog BM İklim Değişikliğiyle Mücadele grubunun çalışmalarından biri olarak 2020 yılına kadar ülkelerin iklim kriziyle bireysel mücadele katkılarını ve uygulamalarını artırmaya yöneliktir. Özellikle Fiji bu diyalogda önemli bir yere sahiptir.

Bölgesel çok katılımcılı organizasyonlar dışında Japonya'nın özellikle JICA vasıtasıyla ülkelerle kurduğu birebir çevre-iklim iş birliği projelerinden de bahsedilebilir. Bu duruma örnek olarak Samoa ve Japonya arasındaki iklim değişikliği iş birliği alanı olan, araştırma ve inovasyona yönelik faaliyet gösteren "Pasifik İklim Değişikliği Merkezi" verilebilir. Merkezin iş birliği alanları şu şekilde tanımlanmıştır:

- Kapasite geliştirme programları geliştirmek; uygulamalı araştırma ve inovasyonu teşvik etmek.
- İklim uygulayıcıları, politikacılar, araştırmacılar, bilim insanları arasındaki pratik bilgi akışını iyileştirmek,
- Misafir araştırmacılar vasıtasıyla merkezin diğer Pasifik Adaları'na destek sağlamaya çalışmasını teşvik etmek,

- İklim değişikliğinin getirdiği zorluklara yenilikçi çözümler bulmak için ortakları bir araya getirmek (<https://www.sprep.org/pacific-climate-change-centre>, 15 Kasım 2022’de erişildi).

Yukarıda belirtildiği gibi PALM 2021 Zirvesi’nde iklim değişikliği öncelikli alanlar arasında sayılmıştır. Bu noktada üye ülkelerinin en büyük endişesi COVID-19 yüzünden iklim konusundaki iş birliklerinin azalması olmuştur. Japonya ise hayata geçirdiği daha çevreci üretim süreçlerinden örnekler vererek bu konudaki kararlığını vurgulamıştır (PALM9 Liderler Deklarasyonu 2021: 5). Ayrıca başta denizlerdeki plastik atıklar olmak üzere deniz temizliği hakkındaki vizyonunu 2021 yılında deklare edilen Osaka Mavi Okyanus Vizyonu’yla açıkça ortaya koyan Japonya, Pasifik Adaları için de bu vizyon uyarınca deniz temizliğini sağlamaya ve biyoçeşitliliği korumaya yönelik hedeflerini ve planlarını belirtmiştir. Japonya tıpkı güvenlik alanında olduğu gibi çevre alanında da Avustralya’yla iş birliği halindedir. Ayrıca Nippon Vakfı da 2015’te Palau’yla imzaladığı memorandomla çevre güvenliği ve eko-turizm konusunda iş birliği sağlamıştır (Palau Ulusal Hükümet Servisi 2018 <https://www.palau.gov.pw/the-nippon-foundation-to->, 5 Kasım 2022’de erişildi).

Güvenlik İş Birliği

Japonya’nın bölge ülkeleriyle kurduğu güvenlik ilişkilerini iki ölçekte ele almak mümkündür. İlkinde Japonya’nın bölge ülkeleriyle kurduğu güvenlik iş birliğini sağlaması, ikincisinde ise Japonya’nın özellikle bölgesel organizasyonlarda kendi güvenlik önceliklerini dile getirirken uluslararası camiada da bölge ülkelerinin desteğini almasıdır. Örneğin Japonya 2018 yılından itibaren PALM toplantılarının gündemine Kuzey Kore’nin tehdidini getirmiş ve sonrasında liderlerin ortak bildirisinde Kuzey Kore’nin agresif politikalarının endişe verici olduğu ve uluslararası önemlerin önemi vurgulanmıştır (PALM 8 Liderler Deklarasyonu 2018). 2021 PALM zirvesinde ise Japonya Başbakanı Suga, üye ülkelerin Japonya’nın Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi Daimî Üyeliği konusundaki destekleri için teşekkür etmiştir (PALM 9 Liderler Deklarasyonu 2021: 6).

Japonya’nın deniz gücü, hâlihazırda Amerika Birleşik Devletleri’nin Pasifik Partner Programı üyesi olarak yıllardır ada ülkelerini ziyaret etmektedir fakat Japonya ilk kez 2018’de yayımladığı Ulusal Güvenlik Programı Kılavuzu’nda ada ülkelerinden bahsetmektedir. Kılavuzda, Pasifik ada ülkeleri ile Japonya’nın Öz Savunma Güçleri arasında havaalanı ve

liman ziyaretlerinin gerçekleştirileceği ve ayrıca Öz Savunma Güçleri'yle ada ülkeleri arasında iş birliğinin teşvik edileceği belirtilmiştir (Japonya Savunma Bakanlığı, 2018, 17). Daha sonra 2021'deki açıklamaya göre Japon Öz Savunma Güçleri; Palau, Mikronezya Federal Devletleri, Marshall Adaları, Papua Yeni Gine ve Solomon'a ziyaretler gerçekleştirmiştir (PALM Annex 1 2021: 1, 5). Bu gelişmenin öncesinde Japonya Savunma Bakanlığı, 2014'ten beri Papua Yeni Gine'ye kapasite geliştirme konusunda destek sağlamıştır. Ayrıca 2018 yılında Fiji ilk kez Japonya Savunma Bakanlığı tarafından Tokyo Savunma Forumu'na davet edilmiştir ve yine Japonya Öz Savunma Güçleri 2021 yılında Fiji'de askerî tıp konusunda kapasite geliştirme programları organize etmiştir. Ek olarak Nippon Vakfı da 2018'de Palau'ya sahil güvenlik botları ve karakol gemileri bağışlamıştır (Palau Ulusal Hükümet Servisi 2018 <https://www.palau.gov.pw/the-nippon-foundation-to->, 5 Kasım 2022'de erişildi). 2016 yılında Sasakawa Barış Vakfı, Nippon Vakfı ve Palau Hükümeti arasında imzalanan memorandum uyarınca Palau'nun deniz hukuku konusunda kapasite ve kabiliyetini artırmaya yönelik çalışmaların yapılması konusunda anlaşılmıştır. Japon Öz Savunma Gücü ayrıca Papua Yeni Gine'de mühendislik birimiyle kapasite ve insan kaynağı geliştirme konusunda çalışmaktadır ve yine Papua Yeni Gine'de sahil güvenlik başta olmak üzere pek çok alanda iş birliği mevcuttur. 2018 PALM Zirvesi'nden 2021 PALM Zirvesi'ne kadar olan süreçte Palau, Fiji, Papua Yeni Gine ve Marshall Adaları'ndan deniz güvenliği kapasitesini artırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Japonya'nın güvenlik konusundaki iş birliği ve politikalarını incelerken Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) olan müttefiklik bağının etkisini de gözlemlemek mümkündür. Ada ülkeleri Amerikan ulusal güvenliği için de öncelikli konulardan biridir. Özellikle ABD'nin güvenliğini sağladığı Palau, Marshall Adaları ve Mikronezya Federal Devletleri'yle olan güvenlik iş birlikleri ayrıca önem teşkil etmektedir. PALM 2021 zirvesi ardından Japonya tarafından açıklanan aksiyon planı doğrultusunda Japonya, bölge ülkelerinin ilgili yetkililerine başta sahil güvenliği olmak üzere çeşitli deniz güvenliği alanlarında Japonya'da eğitimler düzenleyeceğini belirtmiştir. Üstelik Japonya, bu konudaki çalışmalarını özellikle Avustralya ve ABD'yle gerçekleştirme konusundaki niyetini de ortaya koymuştur (PALM Annex 2 2021: 2). Tüm bunların ötesinde Japonya zaten bunun öncesinde de Mikronezya Federal Devletleri ve Palau'da sahil güvenliği konusunda iş birliği içinde bulunmuştur (PALM Annex 1 2021: 1).

Japonya'nın Bölgede Yardım Politikası

Japonya, 2009 yılından beri üç milyar dolarlık yardımı uluslararası organizasyon ve fonlardan bağımsız olarak ada ülkelerine vermiştir. Bu parayla bölgede başlanan 10.254 projenin %51'i tamamlanmış olup %49'u devam etmektedir. Bu çalışmanın kapsamı daha ziyade Açık ve Özgür Hint Pasifik sonrası olduğu için 2016 yılı sonrası açıklanan proje sayısı ve proje kapsamına bakıldığında 137 milyon dolarlık 917 proje görülmektedir ve bu projelerin %97'si tamamlanmış projelerdir. Projelerin sektörel bazlı dağılımına bakılacak olursa en büyük üç bütçeye sahip projenin ulaşım ve altyapı projeleri olduğu görülmektedir. Bunlar Solomon Adaları, Tonga ve Papua Yeni Gine'de gerçekleştirilen projelerdir. 2016 sonrası projeler daha ziyade çeşitli alanlarda sosyoekonomik gelişmeyi hedeflemektedirler. Bu projeler genel olarak tarım, ormancılık, balıkçılık, eğitim, hükûmet, sivil toplum, sağlık, insani yardım, endüstri, madencilik, inşaat, altyapı, iletişim, enerji, ulaşım, su ve hijyen alanlarını kapsamaktadır. İnşaat, %49,7'yle birinci sektörken ulaşım, %38,5'le ikinci ve sağlık, %15,7'yle üçüncü sıradaki sektördür.¹

Lowy Enstitüsü'nün (2022, <https://pacificaidmap.lowyinstitute.org/>, 5 Kasım 2022'de erişildi.) araştırmasına göre Japonya, IMF ve Asya Kalkınma Bankası'nın ardından bölgede en büyük üçüncü kalkınma kreditördür. Japonya'nın en çok yardımda bulunduğu ya da kalkınma kredisi verdiği beş ülke sırasıyla Papua Yeni Gine, Fiji, Palau, Tonga ve Marshall Adaları'dır. Japonya bölgesel organizasyonlar vasıtasıyla da bölgede yardım ve kredi vermektedir. Ayrıca 2021 yılı itibarıyla 400'den fazla JICA uzmanı 14 Pasifik adasında aktif olarak görev yapmaktadır (PALM Annex 1 2021: 1,4). JICA kaynak yönetimi konusunda Fiji, Kiribati, Nauru, Papua Yeni Gine, Tonga, Vanuatu, Mikronezya Federal Devletleri, Solomon, Samoa ve Palau'da eğitimler düzenlemektedir.

Japonya'nın bölgedeki yardım politikasının birçok alanı kapsadığı yukarıda belirtilmiştir. Örneğin Japonya 2021 yılı sonu itibarıyla bölgede üç milyona yakın COVID-19 aşısı dağıtmış ayrıca üye ülkelerin sağlık çalışanlarına da çeşitli eğitimler vermiştir. Bu projelerin bazıları sadece Japonya tarafından, bazıları ABD ya da Avustralya'yla beraber, bazıları da Asya Kalkınma Bankasıyla beraber yürütülmüştür (PALM Annex 2 2021: 2). Bununla beraber Japonya, bölgede yardım veren Asya Kalkınma Bankası,

¹ Veriler Lowy Enstitüsü'nün veri tabanından alınmıştır. Bu veriler Japonya ve ada ülkeleri tarafından doğrulanmıştır.

İklim Yatırım Fonu, Gıda ve Tarım Örgütü, Yeşil İklim Fonu ve özellikle BM'nin başlıca donörleri arasındadır.

Sonuç

Japonya, Pasifik Adaları için oldukça önemli olan başlıca partnerlerden biridir. İkili ilişkiler özellikle Birinci Dünya Savaşı sonuna dayansa da ülkelerarası ilişkiler 1970'lerden itibaren Japonya'nın bölgede yardım politikalarıyla artan görünürlüğü ve sonrasında Çin'in bölgede artan etkisiyle birlikte çeşitli alanlarda iş birliği projelerine dönüşmüştür. Bu iş birliği alanların en önemlileri çevre-iklim iş birlikleri, güvenlik iş birlikleri ve Japonya'nın bölgede yardımları şeklinde belirlenebilir.

Çin'in bölgede artan etkisi oldukça barizdir ve bu durum örneğin Pasifik Liderler Forumu'nda olduğu gibi zaman zaman bölgede ülkelerinin kendi aralarındaki iş birliği platformlarına negatif biçimde etki etse de Japonya'nın bölge ülkeleriyle olan ilişkilerine doğrudan etki etmemektedir. Ayrıca Japonya Hint-Pasifik Vizyonu'nun yürürlüğe girmesinin ardından kendisiyle ortak değerlere sahip ve müttefiklik ağlarıyla ilişkilendiği başka ülkelerle ortak Pasifik Adaları politikaları ve iş birlikleri izlemeye başlamıştır. Bu anlamda özellikle Avustralya'nın bölgedeki önemi göz önünde bulundurulduğunda Japonya'nın varlığının bölgede müttefikleriyle iş birlikleri vasıtasıyla artacağını tahmin etmek mümkün olabilir.

1970'lerden itibaren genişleyen iş birliği alanları COVID-19 pandemisinin gösterdiği üzere ani krizlere müdahale edebilecek hıza sahiptir. Bu durum Japonya ve ada ülkeleri arasındaki iş birliği alanlarının değişen dünyanın gerekliliklerine göre çeşitlenerek artacağını göstermesi anlamında önemlidir.

KAYNAKÇA

- Australian National University (12 August 2022). "The future of the Pacific Islands Forum and Kiribati's withdrawal." *Crawford School of Public Policy*. <https://crawford.anu.edu.au/news-events/news/20511/future-pacific-islands-forum-and-kiribatis-withdrawal>, 17 Kasım 2022'de erişildi.
- Bolesta, Andrzej (2020). "Pacific islands: development vulnerabilities, international response and structural transformation." *Journal of International Studies* 13.3: 25-40.
- Dominguez, Gabriel (11 Temmuz 2022). "Kiribati withdraws from Pacific Island Forum in blow to regional unity" *The Japan Times*. <https://www.japantimes.co.jp/news/2022/07/11/asia-pacific/kiribati-pacific-island-forum/> 18 Kasım 2022'de erişildi.
- Hurst, Daniel (24 Mayıs 2018). "Japan's Pacific Island Push." *The Diplomat* <https://thediplomat.com/2018/05/japans-pacific-island-push/> 20 Kasım 2022'de erişildi.
- Japonya Dışişleri Bakanlığı (Ministry of Foreign Affairs) (2021). "The Ninth Pacific Islands Leaders Meeting (PALM9) (Overview of Results)". https://www.mofa.go.jp/a_o/ocn/page3e_001123.html, 7 Kasım 2022'de erişildi.
- Japonya Dışişleri Bakanlığı (Ministry of Foreign Affairs) (2018). "The 8th Pacific Islands Leaders Meeting." https://www.mofa.go.jp/a_o/ocn/page25e_000190.html, 5 Kasım 2022'de erişildi.
- Japonya Dışişleri Bakanlığı (Ministry of Foreign Affairs) (2021). "Pacific Islands Leaders Meeting." <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/palm/index.html>, 12 Kasım 2022'de erişildi.
- Japonya Dışişleri Bakanlığı (Ministry of Foreign Affairs) (2016). "Priority Policy for Development and Cooperation FY 2017" <https://www.mofa.go.jp/files/000259285.pdf>, 28 Ekim 2022'de erişildi.
- Japonya Hükûmeti (The Government of Japan) (2019) "Towards Free and Open Indo Pacific".
- Japonya Savunma Bakanlığı (The Ministry of Defence) (2018). "National Defence Program Guideline FY2019".
- Japonya Savunma Bakanlığı (The Ministry of Defence) (2020). "Defense of Japan 2020" https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp_2020.html, 8 Kasım 2022'de erişildi.
- Kitaoka, Shinichi (2019). "Vision for a free and open Indo-Pacific." *Asia-Pacific Review* 26.1: 7-17.

- Lowy Institute (2022). “Pacific Aid Map.” <https://pacificaidmap.lowyinstitute.org/>, 5 Kasım 2022’de erişildi.
- Pacific Islands Leaders Meeting (2021). Annex 1.
- Pacific Islands Leaders Meeting (2021). Annex 2.
- Palau Ulusal Hükümet Servisi (Palau National Government Service) (2018). “The Nippon Foundation to Handover Patrol Vessel, Marine Law Administrative Building, and Vessel Berth to the Republic of Palau”. <https://www.palau.gov.pw/the-nippon-foundation-to->, 5 Kasım 2022’de erişildi.
- Pasifik Adaları Merkezi Uluslararası Organizasyonu (International Organization of Pacific Islands Center). <https://pic.or.jp/en/about/>, 3 Kasım 2022’de erişildi.
- Pasifik İklim Değişim Merkezi (Pacific Climate Change Center). <https://www.sprep.org/pacific-climate-change-centre>, 15 Kasım 2022’de erişildi.
- Richards, Clint (21 Temmuz 2014). “The Three Pillars of Abe’s Oceania Tour” *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2014/06/the-three-pillars-of-abes-oceania-tour/> 2 Kasım 2022 tarihinde erişildi.
- Szadziewski, Henryk (11 Temmuz 2021). “How China’s presence has grown in the Pacific in the past decade” *Monash University 360 info*. <https://360info.org/how-chinas-presence-has-grown-in-the-pacific-in-the-past>, 3 Kasım 2022’de erişildi.
- The Eight Pacific Islands Leaders Meeting (PALM8) Leaders Declaration (2018).
- The Ninth Pacific Islands Leaders Meeting (PALM9) Leaders Declaration (2021).
- Tokuichi, Hideshi (2020). *Policy Proposals for Implementing “Proactive Contributions to Peace” II For a Free and Open Indo-Pacific* Sasakawa Peace Foundation.
- Williams, E.T. (1933). “Japan’s Mandate in the Pacific.” *American Journal of International Law* 27.3: 428-439.

YENİ ZELANDA-HİNDİSTAN İLİŞKİLERİNİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ ÜZERİNE BETİMLEYİCİ BİR DERLEM ÇALIŞMASI

*Yalçın KAYALI**

Giriş

Okyanusya'daki Güney Pasifik Adaları arasında yer alan Yeni Zelanda, iki büyük ve yedi yüzden fazla küçük adacıktan oluşan bir ada ülkesidir. Hollandalılar tarafından 1642 yılında keşfedilen adaya ilk yerleşimlerin, 13. yüzyılın sonlarında Polinezyalılar tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. 1840 yılında İngiliz hâkimiyeti kurulduktan sonra İngiliz göçmenler adaya gelmeye başlamış ve 1852 yılında kendi hükûmetlerini kurmuşlardır. Yeni Zelanda, meşruti monarşi ve parlamenter demokrasi ile yönetilmektedir. III. Charles, Yeni Zelanda Kralı ve dolayısıyla devlet başkanıdır ancak İngiltere Kralı III. Charles, Genel Vali Dame Cindy Kiro tarafından temsil etmektedir. Yeni Zelanda başbakanının teklifi üzerine ve genellikle beş yıllık sürelerle atanan genel vali, tıpkı Kkal gibi tarafsız ve simgesel konumdadır. Ülke nüfusunun çoğunluğunu Avrupa menşeli göçmenler oluşturmaktadır. Etnik yapı; %71,2 Avrupalı, %14,1 Maori, %11,3 Asyalı, %7,6 Pasifik kökenli, %8,1 diğer şeklindedir (<https://www.mfa.govtr/yeni-zelanda-kunyesi.tr.mfa>, Erişim tarihi: 20.03.2023).¹

2018 nüfus sayımına göre halkın %48,59'u kendini herhangi bir dine mensup görmezken Hristiyanlıktan sonra Hinduizm, Buddhizm, Sikhizm ve İslamiyet, Yeni Zelanda'da inananları olan dinler arasında yer almaktadır (Smits, 2019: 105). Yeni Zelanda'daki en fazla inanana sahip ikinci inanç sistemi olarak Hinduizm², yayılma ve takipçi sayısının artışı bakımından en

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (APAM); AÜ, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Anabilim Dalı, ykayali@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4917-3530.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gagne, N. (2013). An Overview of Māori and New Zealand History. In *Being Maori in the City: Indigenous Everyday Life in Auckland*, University of Toronto Press.; Winiata, M. (1958). Racial and Cultural Relations in New Zealand. *The Phylon Quarterly*, 19(3), 286-296.

² 2018 yılı kayıtlarına göre Yeni Zelanda'daki Hindu sayısı yaklaşık olarak 123.000 dolaylarındadır. Bugün Hindistan'ın dört bir tarafından Hindular hâlâ Yeni Zelanda'ya göç etmeye devam etmekte olup bu Hintlilerin çoğunluğu Gucaratlıdır. Bugün neredeyse bütün

hızlı gelişim gösteren dindir. Yeni Zelanda'da Hristiyanlık ve Hinduizm'den sonraki üçüncü büyük dini topluluk ise Buddhist³ inananlara aittir. Resmî kayıtlar, ilk ancak oldukça az kişiden oluşan Sikhizm⁴ dinine mensup Hintli

büyük Yeni Zelanda şehirlerinde Hindu tapınaklarına rastlamak mümkündür. 1836'da misyoner William Colenso, Whangarei yakınlarında patates kaynatmak için kırık bronz bir zil kullanan ve Yeni Zelanda yerlisi Maori kadınlardan bahsedilen bir kitabeye rastlamıştır. Bu kitabelerdeki yazı biçiminin, Hint Tamil dilinin eski bir versiyonu olduğu anlaşılmaktadır. Bu keşif, Tamil konuşan yani Güney Doğu Hindistan kökenli Hinduların da bir şekilde Yeni Zelanda'da bulunmuş olduğu varsayımının ileri sürülmesine neden olmuştur. Ancak Yeni Zelanda'daki kayda geçen ilk Hindu yerleşimin 19. yüzyıla yani 1890'larda Pencap ve Gucarat'tan gelen ilk Hintli askerlerle ilişkili olduğu ileri sürülmektedir. Tarihi kayıtlar, 1980'lere kadar geçen süreç içerisinde Yeni Zelanda'ya gelen Hintli göçmenlerin neredeyse hepsinin, Gucarat'tan geldiğini gösterirken sonrasında ise Yeni Zelanda'nın tüm Hindistan'dan ve hatta Sri Lanka, Malezya ve Güney Afrika'dan da göç aldığı ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalar, Hindu ve Maori yani Yeni Zelanda yerlilerinin gelenekleri ve hatta dilleri arasında birtakım benzerlikler olduğunu ortaya koymaktadır. En az 185 Sanskrit ve diğer Hint dillerine ait sözcük, eski Yeni Zelanda (Maori) dilinde de yer almaktadır. Geleneğe ait örf ve adetlerde de benzer uygulamalara rastlanılmıştır. Örneğin Maoriler de Hindular gibi gündelik işlerine başlamadan önce dinî bir ibadet ya da ritüel olarak gün doğumunu izlemekte; yeni günün, doğan güneşle birlikte tüm işlerinde hayır ve bereket getireceğine inanmaktadır. Zaman içerisinde örgütlenen Hintliler, Yeni Zelanda'daki ilk Hindu kuruluş olan *The Hindu Council of New Zealand*'ı (HCNZ) 1990'ların ortalarında kurmuştur. Yeni Zelanda *Hindu Konferansları* ise 2007 yılı itibarıyla düzenlenmeye başlamış; ayrıca bugün diasporanın da etkisiyle *Hindu Heritage Centre* ve *Hindu Social Service Foundation* gibi kuruluşlar da etkin olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tiwari, Kapil N. (1980). *Indians in New Zealand: Studies in a Sub Culture*, New Zealand: New Zealand Indian Central Association.; Bandyopadhyay, S. (2010). *India in New Zealand: Local identities, global relations*, New Zealand: Otago University Press.

³ Buddhizm'in Yeni Zelanda'ya geçişinde, Otago altın madenlerinde çalışmak için Yeni Zelanda'ya gelen Çinli madencilerin etkili olduğu bilinmektedir. 1980'li yıllara gelindiğinde; Asyalı göçmenlerin Buddhizm'in çeşitli mezhebini adaya getirdiği anlaşılmaktadır. Öyle ki 2010'larda 50 farklı Buddhist cemaate ait çok sayıda Buddhist tapınak, manastır ve inziva yeri, Yeni Zelanda'nın dört bir yanına inşa edilmiş durumdadır. *New Zealand Buddhist Council*, 2007 yılında resmi olarak faaliyet göstermeye başlamış olup 15 farklı kuruluş bu çatının altında çalışmalarını yürütmeye devam etmektedir. 2020'de ise bu sayı, 50'ye çıkmıştır. Bugün Yeni Zelanda'da Buddhistlerin günlük ibadetlerini ve dini faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri çok sayıda Buddhist tapınak hizmet vermektedir. Yeni Zelanda Victoria Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmaya göre bugün toplumun yaklaşık %35'i Buddhist yurttaşları, ülkenin en güvenilir insanları olarak görmekte olup bu oran, aynı zamanda yine Yeni Zelanda'nın en güvenilir dinî topluluğunun Buddhist cemaat mensuplarının olduğunu ortaya koymaktadır (Kept 2007: 108-109). Ayrıntılı bilgi için bkz. Broadhurst, C. & Moore, G. (2003). *Buddhism in New Zealand*, New Zealand: Sanpai Publications.; Croucher, P. (1989). *Buddhism in Australia: 1848-1988*, Kensington: New South Wales University Press.; Spuler, M. (2002). *The Development of Buddhism in Australia and New Zealand*, Ed. M. Baumann, *Westward Dharma: Buddhism Beyond Asia*, Los Angeles: University of California Press.

⁴ Resmi kayıtlar, ilk ancak oldukça az kişiden oluşan Sikh topluluğunun 1800'li yıllarda Yeni Zelanda'ya geldiğini ortaya koymaktadır. 1980'li yıllara kadar Yeni Zelanda hükümetinin Hintliler için uygulamış olduğu sınırlandırılmış göç politikası, ülkedeki Sikh sayısının artmasına engel olmuş olsa da *The New Zealand Sikh Society*'nin 1964 yılında kurulmuş

topluluğun, 1800'li yıllarda Yeni Zelanda'ya geldiğini bildirmektedir. Bahsi geçen dinlerden Hint menşeli olanlar, yalnızca din merkezli kültürel etkileşim bağlamında dahi Hindistan'dan Yeni Zelanda'ya doğrudan bir transferin olduğunu ortaya koymaktadır.⁵

Tarihsel olarak Yeni Zelanda ve Hindistan arasındaki ilişkiler ise her ikisinin de Britanya İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu döneme kadar uzanmaktadır. Bu emperyal yapı içinde Hindistan'dan gelen tüketim malları (rom, tütün, çay, pirinç ve köri vb.) 19. yüzyıl boyunca Yeni Zelanda pazarlarına giriyor, aynı şekilde Yeni Zelanda kerestesi de karşılık olarak Hindistan tarafından ithal ediliyordu. Bandyopadhyay'ın ifadeleriyle 20. yüzyılın başlarında Yeni Zelandalılar, Hindistan'ı Britanya İmparatorluğu'nun değerli bir mülkü olarak görüyor ve Hint toplumunu, Britanya imparatorluk ailesinin uzak ve medeniyet açısından görece aşağı üyeleri olarak tanımlıyordu. Hintlilere karşı güdülen bu ideolojik tutumun; Hintlilerin Yeni Zelanda'ya girişlerine getirilmiş olan kısıtlamadan da anlaşılmaktadır (Bandyopadhyay 2007: 10).⁶

Biz ise bu çalışmamızda; Yeni Zelanda ve Hindistan özelinde, bahsi geçen ilişkilerin siyasi tarih perspektifinden konu edildiği ve çoğu zaman inişli çıkışlı bir seyir takip eden gelişim sürecini konu edindik. Amacımız; söz konusu münasebetlerin tarihsel gerçekliğini, bir alan yazın derlemesiyle ortaya koymak ve günümüz ilişkilerindeki mevcut durumu betimleyici bir bakış açısıyla aktarabilmektedir.

olduğu ve ilk Sikh tapınağı yani Gurdvara'nın 1977 yılında açılmış olduğu bilinmektedir. Çiftçilikle uğraşan Sikh toplumu, çalışkanlıklarıyla nam salmış olup özellikle, tarım ve hayvancılık konularında Yeni Zelanda toplumuna katkı sağladığı, bilgi ve deneyimlerini aktardığı ifade edilmektedir. Her geçen gün sayıları artan Sikh nüfusunun 2018 yılı itibarıyla 40.000'e ulaştığı kaydedilmiştir. 150.000 Hintli Sikh'in yaşadığı Londra ile karşılaştırıldığında bu sayının oldukça ciddi bir rakam olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Dutt, A. K., & Devgun, S. (1977). Diffusion of Sikhism and Recent Migration Patterns of Sikhs in India. *GeoJournal*, 1(5), 81-89; Jakobsh, D. R. (2012). "The Sikh Diaspora", In *Sikhism*, Hawaii: University of Hawaii Press.; Thandi, S. S. (2014). "The Rise of Sikh Diaspora Advocacy: From Separatist Politics to Human Rights Discourses", *India International Centre Quarterly*, 41(1), 52-66.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mol, H. (1967). Religion in New Zealand, *Archives de Sociologie Des Religions*, 12(24): 121-133; Ward, C., & Masgoret, A.-M. (2008). Attitudes toward Immigrants, Immigration, and Multiculturalism in New Zealand: A Social Psychological Analysis. *The International Migration Review*, 42(1): 227-248.

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Dürr, E. (2014). 'Tidy Kiwis/Dirty Asians': Cultural Pollution and Migration in Auckland, New Zealand. Ed. E. Dürr & R. Jaffe, *Urban Pollution: Cultural Meanings, Social Practices*, Berghahn Books.

Yeni Zelanda-Hindistan İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı

1947’de Hindistan’ın bağımsızlığını kazanmasının ardından Milletler Topluluğunun⁷ birer üyesi olan Yeni Zelanda ve Hindistan arasındaki ilişkiler, yeniden şekillendirilmişti. Öyle ki Hindistan, Britanya İmparatorluğu’ndan ayrılırken dönemin Yeni Zelanda Başbakanı Peter Fraser, bu yeni millî oluşumu memnuniyetle karşıladığını ifade etmiş ve Jawaharlal Nehru’yu siyasi ve ticari çıkarları için Milletler Topluluğunda kalmaya ikna etmeyi başarmıştı. Fakat Hint halkı, Milletler Topluluğunun ön gördüğü özerk bölge statüsünden hoşnut olmamış ve Hindistan, cumhuriyet olma yolunda ilerlemeye karar vermişti. Fraser da cumhuriyetçi bir Hindistan’ın varlığının Milletler Topluluğunun geleneksel bağlarını zayıflatacağını ileri sürerek bu fikirden rahatsız olmuştu. Ancak Milletler Topluluğu 1949 yılındaki konferansında bir adım daha ileri giderek Hindistan Cumhuriyeti’ni topluluğa kabul ettirebilmek için kurallarında esnetmeye gidebileceğini deklare etmiş, Fraser ise bu tavize karşı olduğunu belirterek muhalif olmuştu. Topluluğun diğer üyeleri ise Fraser’a destek vermemiş, bu sebeple o da durumu kabul etmek zorunda kalarak sonrasında Nehru ile iyi ilişkiler kurmuştur (Bandyopadhyay 2007: 10).

Fraser’dan sonra iktidara gelen Yeni Zelanda’nın Ulusalçı hükûmeti; Nehru’nun liderliğindeki sosyalist Hindistan’la ilişkilerini, topluluğun bir üyesi olması sebebiyle devam ettirmiş olsa da daha ilerisine taşıma taraftarı olmamıştır. Üstelik Milletler Topluluğu’nun, zaman içinde giderek artan siyasi iddiası sebebiyle de hoşnutsuz olmaya başlamıştır. Öyle ki Nehru’nun söz konusu bağımsızlık politikası, Amerika Birleşik Devletleri’nin de desteğiyle antikomünist bir harekete dönüşmüş olan siyasi atmosferin sebebiyle Yeni Zelanda tarafından anlaşılammıştır (Sharma 2017: 11). Özellikle de 1950-51 Kore Savaşı sırasında Hindistan, diğer bazı Milletler Topluluğu ülkeleri gibi savaşta taraf olarak yer almayı reddetmiş ve bu sebeple de Yeni Zelanda tarafından Hindistan’ın bu tavrı eleştirilmişti. Yeni Zelanda’nın *Colombo Planı*’na bağlılığı ve 1955’te *Bağlantısız* olmayan ulusların katıldığı *Bandung Konferansı*’na karşı mesafeli duruşu, Yeni Zelanda’nın dönemin siyasi atmosferinde komünizm korkusunu ve bağımsız

⁷ İngiliz Milletler Topluluğu veya resmî adıyla Milletler Topluluğu, geçmişte Britanya İmparatorluğu’nun (otuz yedi ülke) günümüzde de Birleşik Krallık’ın parçası olan (on altı ülke) devletlerin oluşturduğu uluslararası bir koalisyondür. Üye ülkelerin on altısı hâlen Britanya Kraliyet Ailesi’nin yönetimindedir. Bu ülkelerde mevcut monark III. Charles; devlet başkanlığı görev ve yetkilerini, kendisi tarafından atanan genel valiler aracılığı ile sürdürmektedir. Kral aynı zamanda Milletler Topluluğunun da başkanıdır.

hareketten şüphe duyduğunu ispatladığı ileri sürülmektedir (Bandyopadhyay 2013: 318-319). Tüm bu gelişmelere rağmen Yeni Zelanda'nın Hindistan ve/veya Asya'dan hiçbir zaman için tamamen vazgeçmemiş olduğu bilinmektedir.

1950'li yılların sonlarına gelindiğinde 1957-60 yılları arasında görev yapan Yeni Zelanda'nın Çalışma Bakanı Walter Nash'ın kişisel girişimleri, ikili ilişkilerin canlandırıldığı bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki aslında bu yıllar, Yeni Zelanda'nın dış politikasında bir kez daha Asya'nın görünür bir biçimde yer aldığı dönem olarak bilinmektedir. Nash'in diplomatik odağında daha çok Güneydoğu Asya olmasına rağmen, Jawaharlal Nehru ile de dostane bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Nash 1958'de, Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'yi ziyaret etmiş ve Hindistan Tıp Enstitüsü'nün kuruluşuna 1 milyon dolar katkıda bulunmuştur. Sonrasında Hindistan, 1962'de Çin'le ve 1965'te Pakistan'la savaşa girmiş; bu durum, komünizm karşıtı olan Yeni Zelanda'nın, Çin Savaşı sırasında Hindistan'a destek olmasına sebep olmuştur. 1968'de Yeni Zelanda'yı ziyaret eden dönemin Hindistan Başbakanı İndira Gandhi de konuşmasında, destekleri için Yeni Zelanda hükûmetine ve halkına şükranlarını sunmuştur (Bandyopadhyay 2007: 11).⁸ İşçi Partisi mensubu Norman Kirk'ün Yeni Zelanda'nın başbakanı (1972-74) olduğu dönemde ise söz konusu ikili ilişkiler farklı bir boyuta taşınmıştır.

1973'te Kirk; Endonezya, Singapur, Malezya, Hindistan ve Bangladeş'i kapsayan bir Asya turuna çıkmış ve 27 Aralık 1973'te de beş günlük bir ziyaret için Hindistan'a gelmiştir. Çok sıcak bir şekilde karşılmasının üzerine "*Bunu hak edecek hiçbir şey söylemedim ve yapmadım.*" diyen Başbakan Kirk, bu ilginin sebebini merak ettiğini ifade etmiştir. 1971'de Doğu Pakistan'da, Batı Pakistan sorunu baş gösterip iç karışıklıklar başladığında Sosyalist Enternasyonal'in Asya Bürosu Başkanı olan Kirk, protesto sesini yükselten çok az Batılı liderden biri olmuştur. Sonuçta Hint Ordusu Dakka'ya girmiş ve Amerika'nın itirazlarına rağmen Bangladeş kurulmuştur. Kirk de savaşın mahvettiği bu ülkeyi ziyaret eden ilk Batılı devlet adamı olmuştur (Beaglehole 2009: 112-113). Kanaatimce söz konusu minnettarlığın ve sevgi gösterisinin de sebebi budur. Sonuç olarak Yeni Zelanda Başbakanı Kirk ve Hindistan Başbakanı İndira Gandhi yayımladıkları ortak bildiride *Orta Doğu Barış Görüşmelerine ve Hint Okyanusu'nun 'mutlak barış bölgesi' hâline*

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Roy, W. T. (1974). New Zealand-Indian Relations: 1947-1972. *India Quarterly*, 30(2), 142-147.

getirilmesi gibi hususlara dikkat çekerek her türlü nükleer silah denemesi ve türevleri ile ilgili çalışmaların da kalıcı olarak durdurulmasını amaç edindiklerini ilan etmişlerdi (Bandyopadhyay 2007: 11). Ayrıca Yeni Zelanda hükûmeti, Hindistan'a daha fazla yardım sözü vererek ikili ticaret, eğitim, tarım, tıp ve hayvancılık alanlarında da daha yakın iş birliği olanakları keşfetmeyi taahhüt etmişti.

Yeni Zelanda-Hindistan Diplomatik İlişkileri Üzerine

Kirk'ün bu çabaları, ikili ilişkilerde büyük bir sıçramaya ya da devinime yol açmadı, zira Kirk'ün ziyaretinden yaklaşık dört ay sonra Hindistan, 19 Mayıs 1974'te ilk nükleer füze denemesini gerçekleştirdi. Nükleer karşıtı hareketin ivme kazandığı bu dönemde Yeni Zelanda medyası bu olayı son derece sert bir dille eleştirmişti. Kirk ise ilk açıklamasında Hindistan'ın nükleer silah üretmeyeceğine dair güçlü bir temennisi olduğunu ve bu tür denemelerin dünyayı nükleer silahların yayılmasını önleme ve silahsızlanmadan uzaklaştırabileceğinden endişe duyduğunu ifade etti. Bu nedenle de İndira Gandhi'yi nükleer silah üretmemeye, geçmiş geleneğine uygun olarak küresel silahsızlanmaya öncülük etmeye ve bu hususta resmî bir taahhütte bulunmaya çağırmıştı. Söz konusu nükleer tartışması, Hindistan'ın -en azından bir süreliğine- Yeni Zelanda dış politikası ve ikili ilişkilerinin odağından çıkarılmasına sebep oldu. Bir sonraki Yeni Zelanda başbakanı Bill Rowling de 1975'te açıkladığı Asya dış politikası bildirgesinde Hindistan'a yer vermemişti (W.E. Rowling akt. Bandyopadhyay 2007: 11).

Ekonomi tedbirleri kapsamında 1982 yılının başlarında Başbakan Robert Muldoon, Toronto ve İspanya Limanı'ndaki konsolosluklarını ve Yeni Delhi'deki Büyükelçiliği'ni kapatma kararı verdi. Muldoon, Hindistan ile aralarındaki ticari ilişkilerin düşüş gösterdiği ileri sürerken Yeni Delhi elçiliğini de "en az üretken" olarak ilan etmişti. Sömürge sonrası Afro-Asya uluslarının -veya Üçüncü Dünya'nın- yükselen lideri olarak Hindistan'ın önemi yavaş yavaş kabul edildiğinden karar Yeni Zelanda'da kuşku ve tedirginlikle karşılandı. Gerçek sebep ticaretse verilere bakılacak olunursa Hindistan'daki ticaret beklentileri son yıllarda fiilen artmış ve Yeni Zelanda'nın Hindistan'a ihracatı önceki yıla göre üç kat artarak 39,5 milyon dolara ulaşmıştı. Öyleyse Hindistan'ı görmezden gelmek niyeydi? Aslında Eylül 1980'de Milletler Topluluğu, Asya-Pasifik bölge liderlerinin (CHOGM) Yeni Delhi toplantısından bu yana, Muldoon'un Hindistan ve Milletler Topluluğu ile ilişkileri, yaklaşan Springbok turu ve diğer sorunlar nedeniyle kötüleşiyordu. İndira Gandhi ise bir sonraki CHOGM'nin Yeni Delhi'ye

verilmesiyle birlikte Milletler Topluluğunun dönem başkanı olarak görevlendirilmişti. Ancak bu durumun Muldoon'un yalnızca dört ay sonra Yeni Delhi'deki Yeni Zelanda elçiliğini kapatma kararıyla bir ilgisi olup olmadığı bilinmemektedir (Bandyopadhyay 2007: 12). Bu sebeple iki devlet arasındaki gerginlik daha da tırmanmış ve söz konusu ilişkiler daha da gerilmişti.

80'li yılların başlarındaki dünya ticaretindeki ödeme sorunları üzerine, büyük güçlerin tek oya sahip olacağı, küçük güçlerin ise bir üye devlet tarafından temsil edilmek suretiyle bir araya toplanacağı yeni bir *Bretton Woods Konferansının* düzenlenmesi fikri, Yeni Delhi'deki CHOGM toplantısının gündemine gelmişti. Oturum başkanı İndira Gandhi, öneriyi destekler görüldüğünden beklentiler başlangıçta kulağa hoş geliyordu. Ancak çok geçmeden Milletler Topluluğunun gelişmiş ve gelişmekte olan üyeleri arasındaki çıkar çatışmaları, gündemi değiştirmişti. Toplantı, Margaret Thatcher'ın bu tür reform olanaklarını reddetmesiyle başladı. Kanada ve Avustralya da herhangi bir kapsamlı yapısal ekonomik değişikliğe karşı çıktılar. Gandhi ise yaklaşık 40 yıl önce şekillenen uluslararası ekonomik sistemlerin ve kurumların, acilen değiştirilmesini talep eden katı bir tavır takınıyordu. Nihayetinde çabası sonuçsuz kalmıştı. (Sharma 2017: 12-13). Yeni Zelanda hükûmeti ise bu toplantıda, Hindistan'ın gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini gözeten politikaları karşısında kararsız bir tavır sergilemişti.

Aralık 1983'te Muldoon hükûmeti, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri tüm zamanların en düşük seviyesine çekecek bir adım daha attı. Yeni Delhi'nin Chanakyapuri bölgesinde Hindistan hükûmeti tarafından kançılara binasını inşa etmesi için on iki yıl önce Yeni Zelanda'ya verilmiş olan arazi parçasının satılmasını teklif etti. Chanakyapuri'deki emlak fiyatlarının hızla artmasıyla arazi artık birkaç milyon dolar kazandırabilirdi. Hindistan hükûmeti satışa itiraz etmiş ve araziyi 30.000 \$ karşılığında kiralamayı teklif etmişti. Yeni Zelanda hükûmeti ise bu talebi reddetti. Bu durum, Yeni Zelanda-Hindistan ilişkilerini "duygusal olarak" da yıpratmıştı. Yeni Delhi tarafında da kötü bir algı oluşmuş ve Hindistan'ın Yeni Zelanda Büyükelçisinin de çekebileceğine dair ifadeler kullanılmaya başlanmıştı. Nihayetinde, ortak baskı altında Yeni Zelanda hükûmeti bu satışa devam etmeme kararı aldı (Bandyopadhyay 2007: 12-13).

1984 yılı Yeni Zelanda seçimleri sonrasında David Lange, hükûmeti kurmuş ve Gandhi de mevkidaşına samimi bir tebrik telgrafı yollamıştı.

Lange, bu mesaja cevaben Yeni Delhi'deki Yeni Zelanda elçiliğinin mümkün olan en kısa süre içinde yeniden açılacağını bildirdi. Ancak İndira Gandhi'nin Ekim 1984'te öldürülmesi, ilgili süreci aksattı ve nihayetinde Sir Edmund Hillary, Şubat 1985'te Hindistan'a gelip görevine başladı. Lange hükûmeti dönemi, gerçekten de Yeni Zelanda-Hindistan ikili ilişkilerinin en parlak yıllarıydı. Dostane jestleri, Muldoon'un neden olduğu bazı duygusal yaraları iyileştirmeyi başarmıştı. Hindistan tarafında da Yeni Zelanda ile daha sağlam ilişkiler geliştirmek için gözle görülür bir istek vardı. Lange, Hindistan'ın yeni Başbakanı Rajiv Gandhi ile yaptığı ilk görüşmede nükleer politika, Hint Okyanusu'nda bir barış bölgesi müzakeresi, ortak deniz tatbikatları ve hepsinden önemlisi ticaret açısından ikili ilişkilerin geliştirilmesi için bir dizi yeni plan belirledi. Bu değişim, Yeni Zelanda dış politikasında "yeni uyanış" olarak tanımlanmıştı. Bu, kısmen Lange'nin nükleer karşıtı politikasının bir sonucu olarak Amerika Birleşik Devletleri'nden uzaklaştırılmasından ancak büyük ölçüde Hindistan'a olan kişisel hayranlığından, ülke ve siyasetine ilişkin olgunlaşmış bakış açısından kaynaklanıyordu. Yeni Zelanda-Hindistan ilişkilerindeki bu yeni samimi havanın doruk noktası Rajiv Gandhi'nin Ekim 1986'da Yeni Zelanda'ya yaptığı ziyaretti. Ziyaret, *Çifte Vergilendirmeyi Önleme Antlaşması* ve *Yeni Zelanda-Hindistan Ticaret Antlaşması*'nın imzalanmasıyla sonuçlanmıştı (Sahni, 2007: 6-7).

Lange, Rajiv Gandhi'nin ziyaretinin başarısından çok memnundu. Ancak sonrası pek de arzu edildiği gibi olmamıştı çünkü bu ilişkinin sıcaklığı herhangi bir politika değişikliğine dayanmaktan çok şahısların gayret ve çabaları kaynaklıydı. Öyle ki Lange, başbakanlıktan istifa ettiğinde ve Rajiv Gandhi 1991'de suikasta kurban gittiğinde ikili ilişkilerdeki uyum da yavaş yavaş kayboldu. Mayıs 1998'deki Hindistan'ın ikinci nükleer silah denemesi, nükleer karşıtı politikaların en önemli temsilcilerinden biri haline gelmiş olan Yeni Zelanda tarafından resmî bir kınama ile karşılık bulmuştu. Patlamadan hemen sonra Hindistan'daki Yeni Zelanda Büyükelçisi geri çağrıldı. Tüm siyasi partilerin desteğiyle Yeni Zelanda Meclisi'nde kınama kararı alındı ve Hindistan'ın Yeni Zelanda Büyükelçisi ciddi bir nota verilmek üzere Başbakanlığa çağrılmıştı (Hartdegen 1999: 19-21). Bu durum, 90'lı yılların hemen hemen sonunda patlak veren ve Yeni Zelanda-Hindistan ilişkilerinde ciddi bir kopuşa sebep olan bir diğer hadise olarak diplomasi tarihindeki yerini aldı.

Yeni Zelanda-Hindistan İkili İlişkilerinin 2000'li Yıllardaki Görünümü

21. yüzyılın başlarında ikili ilişkilerin seyrinde hatırı sayılır bir iyileşme ve gelişme gözlenmeye başlamıştı. Zira Yeni Zelanda'daki İşçi Partisi'nin liderliğindeki hükûmet, Hindistan'la olan ilişkilerini gözden geçirme kararı almıştı. Elbette bu durumun siyasi ve ekonomik birtakım sebepleri vardı. Bu sebeplerin başında yaklaşan yeni yüzyılda, Asya'nın dünya siyasetindeki her geçen gün artan önemi ve ekonomisindeki önü alınamaz büyümenin geldiği ileri sürülebilir. Yeni Zelanda tarafında, görmezden gelinemeyecek bir Asya gerçeği olduğu farkındalığı uyanmış ve bu coğrafyanın en önemli unsurlarından biri olan Hindistan'ın özelinde politikalar geliştirmenin yolları aranmaya başlanmıştı. Hindistan'da yaklaşık on yıldır devam etmekte olan liberalleşme süreci, ekonomisinde hızlı bir büyümeyle kendini göstermişti. Bu devinim, Hindistan'ın kendi *Doğuya Bak* politikasıyla eş zamanlı olarak ilerliyordu. Hindistan'ın söz konusu potansiyeline yönelik bu yeni farkındalık, Yeni Zelanda Başbakanı Helen Clark'ın Ağustos 2003'te "Asya-Geleceğe Bakın" projesinin açılışında yaptığı konuşmasında da açıkça görülmektedir: "*Hindistan'ın ekonomi ve bir bilgi toplumu olarak hızla geliştiğini ve dünyanın en kalabalık ülkesi olarak Çin'i geride bırakabileceğini biliyoruz. Ayrıca Hindistan Yarımadası'nda nükleer yayılma tehditleri ve terörizm gibi sorunların olduğu da aşikârdır. Ancak tarihinden de anlaşılacağı gibi alt kıta içerisinde, birçok kaçırılmayacak fırsatı barındırmaktadır.*" (Bandyopadhyay 2013: 30). Bu gelişmeye paralel olarak 2005 yılı verilerine bakıldığında Yeni Zelanda'nın Hindistan'a ihracatı 194,4 milyon \$'a yükselmiş, Hindistan ise Yeni Zelanda'nın 25. en büyük ticaret ortağı olmuştu. 2004 yılında Yeni Zelanda Başbakanı Clark'ın Hindistan ziyareti, Lange'nin ilk resmî ziyaretinden tam yirmi yıl sonra gerçekleşmiş oldu.

Clark'ın 2004'teki ziyareti, daha başlamadan nükleer tartışmalarla gölgelenmişti. *Hindustan Standard*'taki bir yazıda, Hindistan ziyareti sırasında Yeni Zelanda Başbakanı'nın Keşmir hakkında sorular sorduğu, Yeni Zelanda'nın Hindistan'ın nükleer programından duyduğu hoşnutsuzluğu ilettiği ve *Nükleer Denemelerin Yasaklanması Anlaşması*'nın imzalanması hususunda Hindistan Başbakanı Manmohan Singh'i ikna etmeye çalıştığı iddia edilmişti. Clark ise bu haberi hemen yalanladı. Clark Hindistan'da, Başbakan Singh dışında Ana Muhalefet Lideri Sonia Gandhi, iş ve film endüstrisinin bazı ileri gelenleriyle de toplantılar yaptı. Ancak bu gelişmeler Hint medyası tarafından görmezden gelindiği gibi Yeni Zelanda medyasının da ziyaretin daha çok tartışmalı yönlerine odaklanmış olduğu anlaşılmaktadır (Beaglehole 2009: 121-122).

2011 yılına gelindiğinde Yeni Zelanda Başbakanı John Key'in Hindistan'a yapmış olduğu üç günlük resmî ziyareti, çıkarlarının birbirine yaklaştığını fark eden, coğrafi olarak birbirinden uzak iki ülke arasındaki durağan ilişkilerin yeniden canlandırılmaya çalışıldığı bir yıl oldu. Yeni Zelanda Başbakanı Key, bu ziyaretin önemine vurgu yaparken *bu iki ülke, demokrasi anlayışındaki karşılıklı değerlerinin yanı sıra, 21. yüzyılda Asya-Pasifik Bölgesi'nin tümünde siyasi ve ekonomik anlamda istikrarlı gidişatın sürdürülmesi hususunda son derece önemli ortak çıkarlara sahiptir* ifadelerini kullanmıştır. Keys'in bu ziyareti ekonomik olmaktan ziyade politiktir: Başkent Yeni Delhi'de iki gün, ticari başkent olan Bombay'da ise sadece bir gün geçirmişti. Bu durum, Yeni Delhi ve Wellington'ın siyasi önceliklerini düzenleyebilirlerse; *Yeni Zelanda-Hindistan Serbest Ticaret Antlaşması* müzakereleriyle ilgili diğer sorunların da kolayca çözülebileceği şeklinde yorumlanmıştı.⁹ Hindistan Başbakanı Dr. Manmohan Singh ve Key arasındaki görüşmeden sonra yayınlanan ortak bildiriye, Yeni Zelanda'nın savunma bağlantılarını kolaylaştırmak için Hindistan'a savunma sorumlu bir temsilcinin atayacağını duyurulmuş ve hemen akabinde Yeni Zelanda'nın Eski Deniz Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı Amiral Suresh Mehta bu misyon için görevlendirilmişti. Ayrıntıları açıklanmasa da bu gelişmeden iki ülkenin daha yakın stratejik ve savunma ilişkileri kurmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Chandramohan'ın ifadesiyle *"Bundan on yıl önce Hindistan'ın bir nükleer silah devleti olarak Wellington tarafınca siyaseten değer görmediği hatırlanacak olursa bu yeni durum, diplomatik bir paradigma olarak değerlendirilebilir. Öyle ki Yeni Delhi, 46 üyeli Nükleer Tedarikçiler Grubu'ndan geçmesi gereken Hindistan-Amerika Birleşik Devletleri Nükleer Antlaşması'nın imzalanabilmesi için Wellington'ın desteğini almalydı. Öyle ki Yeni Zelanda, bu grubun en etkili üyelerinden biriydi."* (Chandramohan 2012: 20). Ayrıca bu gelişme, Hindistan'ın *Doğuya Bak* politikasının¹⁰ bir parçası olarak Güneydoğu Asya'dan Güney Pasifik'e uzanan deniz diplomasisinin çıkarları için de gelişmekte olan ekonomisinin ve daha da önemlisi siyasi ve askerî gereksinimlerinin bir sonucu olarak görülebilirdi. Chandramohan'ın iddialarına bakılırsa;

Yeni Zelanda-Hindistan ikili ilişkilerindeki bu diplomatik algı değişimi, her iki ülkenin de siyasi tarihleri boyunca süre gelen ideolojik yanlısamlarından

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bano, S., & Paswan, N. K. (2016). New Zealand-India Trade Relations and Growth Potential: An Empirical Analysis. *India Quarterly*, 72(1), 50-74.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Janaki, K. (1987). India looks east. *New Zealand, International Review*, 12(2): 20-24.

kurtulmaları sayesinde meydana gelmiştir. Hindistan'daki sol-merkez hükümetin ve Yeni Zelanda'daki sağ-merkez hükümetin ikili ilişkilerini sadece ortak demokrasi değerleri temelinde değil aynı zamanda reel-politik ve mevcut jeopolitik değişimlerin ışığında değerlendirmeye başlaması, bu değişimin başlıca sebebi olarak gösterilebilirdi. Öyle ki tarihsel sürece bakıldığında Hindistan'ın nükleer silahsızlanma konusundaki uyumsuzluğu ve belirsiz ya da tutarsız tavrı, İşçi veya Ulusalcıların kontrolündeki Yeni Zelanda hükümetlerince tepki ile karşılanmış ve diplomatik her türlü ilişkinin durağan ya da aşağı ivme gösteren bir çizgide ilerlemesine sebep olmuştu. Öte yandan Hindistan ve Yeni Zelanda, artık dış politikadaki çabalarının bir gereği olarak Milletler Topluluğu temelli kadim müttefiklik bağlarına dayanarak ikili ilişkilerini daha üst seviyelere çekmek istiyorlardı. Üstelik Hindistan'ın Asya-Pasifik Bölgesi'nde büyük bir güç olarak giderek yükselmesi, İngilizce konuşan Milletler Topluluğu demokrasileri arasında liderlik rolünü üstlenebileceği şeklinde dahi yorumlanabilirdi (Chandramohan 2012: 20).

Özetleyecek olursak Hindistan da Okyanusya'nın bir parçası olarak Yeni Zelanda'nın Pasifik coğrafyasındaki gücünü ve etkisini fark etmiş gibi görünüyordu. Yeni Zelanda da araştırmacıların birçok yönden *Asya Yüzyılı* olarak nitelendirdiği 21. Yüzyılda Asya-Pasifik Bölgesi'nin en önemli güçlerinden biri olarak Hindistan'ı güçlü bir muhatap ve dahası etkin bir iş birlikçisi olarak kabul etmişti. Hâlihazırda Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki ortak değerlere ve çıkarlara sahip olan Hindistan ve Yeni Zelanda gibi ülkeler, diplomatik girişimlerle daha da yaklaşabilirdi. Ayrıca her iki ülke de daha etkili ikili ilişkiler kurulabilmesi adına; çalışabilecekleri özel ilgi alanlarının olduğu da bilinmekteydi.

Yeni Zelanda-Hindistan ilişkilerindeki söz konusu bu olumlu değişim, Yeni Zelanda'nın devinen ve gelişen Asya-Pasifik ve dahası dünya siyasetinde ya da dolayısıyla örgütlerindeki misyonunu ve yerini de belirlemiş olacaktı. Bu sayede Yeni Zelanda, Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki Doğu Asya Zirvesi, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı Plus, Asya Avrupa Toplantısı, Pasifik Adaları Forumu ve hatta Güney Asya Bölgesel İşbirliği Federasyonu gibi bölgesel bloklara ve çok taraflı kuruluşlara dahi yayılabilir, etkin bir rol alabilirdi (Panda; Pankaj 2010: 24-25).

Tarihî süreçteki çalkantılı ancak son dönemi itibarıyla olumlu bir havanın hâkim olduğu bahsi geçen ilişkilerin yanı sıra, Hindistan'ın Okyanusya yani Pasifik Adaları ile münasebetleri de kısmen Yeni Zelanda üzerinden yürütülmektedir.¹¹ Hindistan'ın, Pasifik Adaları'ndan biri olan Fiji'ye özel bir ilgisi vardır.¹² Öyle ki Fiji'de nüfusun neredeyse %40'ı *Hint Menşeli Topluluk* olarak adlandırılır. Bu Hint varlığı, Hint menşeli sözleşmeli işçilerin İngiliz sömürgesi yetkilileri tarafından şeker kamışı tarlalarında çalıştırılmak üzere Fiji'ye gönderildiği 1879 yılına kadar uzanır. Fiji'deki 1987, 2000 ve 2006 yıllarında gerçekleştirilmiş olan askerî darbeler, Hint siyasi çevrelerinde ve toplumunda hoş karşılanmamıştır. Zira Frank Bainimarama'nın son darbesi dışında hepsi, Hint kökenli topluluğa yönelik yapılmıştır. Bu sebeple Hindistan'la Fiji arasındaki diplomatik ilişkiler de son derece zayıflamıştır. 1982 yılı itibarıyla resmî herhangi bir ziyaret gerçekleşmediği gibi Fiji hükûmetince adadaki Hint varlığı da yok sayılmaktaydı. Fiji, demokrasiye geçiş yolunda Yeni Zelanda ve Güney Pasifik Adaları'na yakınlık duymaktadır. Bu nedenle aralarında hem bir çıkar yakınlaşması vardır hem de Fiji de dâhil olmak üzere Çin'le ekonomik amaçlarla yakınlaşan ve sayıları giderek artan Pasifik Adaları ülkeleriyle de ilgisi vardır. Hindistan, 2002'den beri *Pasifik Adaları Forumu*'na gözlemci ülke olarak katılmasına rağmen Pasifik Adaları hükûmetleriyle etkili ilişkiler kurma isteğinde bulunmamıştır. Hindistan hükûmeti adına forumun 2011 toplantısına katılan Hindistan Dışişleri Bakanı Kaur da Fiji'deki koşullar hakkında konuşma fırsatını dahi kullanmamıştır (Chandramohan 2012: 22). Öte yandan Yeni Zelanda, Fiji'nin demokrasiye karşı direnç gösteren tutumu sebebiyle olumsuz bir tavır içerisinde olmuş ve demokrasiye geçişi bağlamında da ısrarcı bir tavır sergilemiştir. Onun bu ısrarı, Fiji'nin hem Pasifik Adaları Forumu'nda hem de Milletler Topluluğundaki temsilinin askıya alınmasına sebep olmuştur. Ancak Fiji'nin bölgede giderek yalnızlaştırılması, Çin'e yaklaşması gibi bir sorun da doğurabileceğinden hem Yeni Zelanda hem de Hindistan, bu soruna diplomatik kanaldan bir çözüm bulabilmek için etkili bir şekilde çalışmalıdır. Öyle ki Fiji'nin yanı sıra Güney Pasifik ada devletleri arasında Cook Adaları, Mikronezya Federal Devletleri, Kiribati, Marshall Adaları, Nauru, Niue,

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Johnston, R., Poulsen, M., & Forrest, J. (2008). Asians, Pacific Islanders, and Ethnourbs in Auckland, New Zealand. *Geographical Review*, 98(2): 214-241.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Thakur, R. (1985). India and Overseas Indians: The Case of Fiji. *Asian Survey*, 25(3): 356-370; Gupta, A. (1988). India and Fiji: Faulty Perspective. *Economic and Political Weekly*, 23(44), 2267-2268; Gupta, A. (1987). India, Fiji and South Pacific. *Economic and Political Weekly*, 22(25), 978-980.

Palau, Papua Yeni Gine, Samoa, Solomon Adaları, Tonga, Tuvalu ve Vanuatu yer almaktadır. Bu ülkelerin çoğunda Hindistan'ı temsilen diplomatik bir misyon bulunmazken Çin bu ada ülkelerinde etkin bir biçimde varlığını hissettirmekte, temsilcileri aracılığıyla da münasebetlerini geliştirmektedir (Chandramohan 2012: 22). Coğrafi yakınlığı sebebiyle Yeni Zelanda da bu ülkelere ilgi göstermek zorundadır. Hindistan'ın da bu ülkelere Yeni Zelanda üzerinden ulaşması gerektiği açıkça görülmektedir.

Yeni Zelanda-Hindistan arasındaki ilişkilerin diğer bir önemli dinamiğini ise Yeni Zelanda'daki Hint diasporası¹³ oluşturmaktadır. Öyle ki diaspora, toplam nüfusun yaklaşık %2'sini oluşturmakta olup ekonomisinin ise yaklaşık %5'i kadar büyük bir paya sahiptir. Hint diasporası, Hindistan ve Yeni Zelanda arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde etkin bir rol oynamıştır. Hint hükûmeti, ülkeler arasındaki münasebetlerin geliştirilebilmesi için Hintlilerin hizmetlerinden faydalanması gerektiğinin de farkındadır. Öyle ki 2002'de başlayan yıllık Hint Diasporası Zirvesi, 2011'deki *Pravasi Bharatiya Divas*'ta Yeni Zelanda Genel Valisi Sir Anand Satyanand'ın baş konuk olarak davet edilmesiyle en üst düzeye çıkartılmıştır. Hindistan, hükûmetçe desteklenmek üzere Yeni Zenlandalı Hint kökenli öğrencilerin Hindistan'da okumasına imkân sağlayan ve Hindistan'ı ziyaret etmelerini arttırmaya yönelik bir Diaspora programına da ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer taraftan böylesi bir faaliyet, Yeni Zelanda'ya yerleşen Hint menşeli Fijililerin de burs programından yararlanmalarına izin vererek Hindistan, Yeni Zelanda ve Fiji arasında üç yönlü bir etkileşim de sağlayabilirdi (Chandramohan 2012: 22).

Karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesine paralel olarak Yeni Zelanda'da eğitim gören Hintli öğrencilerin sayısı da giderek artmaktadır. Bu durumun sebebi olarak Yeni Zelanda'daki eğitim masraflarının görece muadili olan Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Avustralya'dan daha az olması gösterilmektedir. Son olarak istatistiklere bakıldığında Yeni Zelanda'da 2005-2006'da yaklaşık 3.700 Hindistanlı öğrencinin öğrenim gördüğü anlaşılırken 2010-2011 yılında bu sayının 12.000'in üzerine çıktığı görülmektedir.

Sonuç olarak tarih boyunca Yeni Zelanda-Hindistan ikili ilişkileri, esasen somut bir özden yoksun bir gelişim süreci içerisinde olmuştur. Çünkü Hindistan, Yeni Zelanda'nın güvenlik endişeleri veya ticari çıkarları için hiçbir zaman çok önemli bir konumda olmamış; Hindistan çinse Yeni

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Jain, R. K. (2004). Indian Diaspora, Old and New: Culture, Class and Mobility. *Indian Anthropologist*, 34(1), 1-26.

Zelanda, karşılıklı siyasi ve ticari ilişkiler ekseninde zaten coğrafi olarak küçük ve uzak bir ülke olarak görülmüştü. Yine de iki ülke arasındaki İngiliz dönemine dayanan ortak imparatorluk mirası ve sonrasındaki Milletler Topluluğu üyeliği serüveni ya da kriket sporunun Yeni Zelanda ve Hindistan toplumunun üzerindeki heyecan verici ve birleştirici etkisi, iyi niyet ve ortak çıkar odaklı bir yakınlığın duyulmasına da neden olduğu bilinmektedir. Siyasi çıkarlar ya da ekonomik ilişkiler odaklı süregelen diplomatik münasebetlerin tarihinden de anlaşılacağı üzere Muldoon döneminde kopma noktasına gelen ancak Kirk ve Lange dönemlerinde ise kişi odaklı politikalarla ileriye taşınmak istenilen ikili ilişkilerin devamlılığının, o ya da bu nedenle hep kısa süreli olduğu anlaşılmaktadır. Tarihsel süreçte ikili diplomatik ilişkileri olumsuz etkileyen başat unsurun nükleer sorunu olduğu ise son derece açık bir gerçektir.

1990'lı yıllar itibarıyla ise yeni bir boyut kazanan ve 2000'li yıllarda da Yeni Zelanda'nın dış siyaset odaklı politikalarında Asya'yı merkeze alan bakış açısı, Hindistan ile olan ilişkilerinde de duygusallıktan uzak ve sürekli inişli çıkışlı bir ivme gösteren biçeminden vazgeçme eğilimi göstermeye başladığı anlaşılmaktadır. Kanaatimizce söz konusu samimi ve yakın etkileşim süreci, eski klişeleri kırmaya ve algıları değiştirmeye yardımcı olabilir bir gelişim göstermektedir. Yeni Zelanda'da büyüyen Hint diasporası ve daha da önemlisi Asya'nın gelişen ekonomisinin içerisinde Hindistan'ın sahip olduğu muazzam pay, olgunlaşmış demokrasi ve nükleer hususunda Hindistan'ın Yeni Zelanda'yı ikna edici politikaları, söz konusu sürecin ilerletilebilmesi için gerekli temel faktörlerin başında gelmektedir. Son yıllardaki gelişmeler, olumlu yönde seyreden söz konusu ilişkilerin yürütüldüğünün bir ispatı gibi görülse de potansiyelin tam anlamıyla kullanıldığını söylemek henüz için erken olduğunu da ifade edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Bandyopadhyay, S. (2007). "India and New Zealand: A Sixty Year Roller Coaster", *New Zealand International Review*, 32(4): 10-14.
- Bandyopadhyay, S. (2010). *India in New Zealand: Local identities, global relations*, New Zealand: Otago University Press.
- Bandyopadhyay, S. (2013). "India-New Zealand Relations in the New Century: A Historical Narrative of Changing Perceptions and Shifting Priorities" *India Quarterly*, 69(4): 317-333.
- Bano, S., & Paswan, N. K. (2016). "New Zealand-India Trade Relations and Growth Potential: An Empirical Analysis", *India Quarterly*, 72(1), 50-74.
- Beaglehole, A. (2009). "Looking back and glancing sideways: refugee policy and multicultural nation-building in New Zealand", Ed. K. Neumann & G. Tavan, *Does History Matter?: Making and debating citizenship, immigration and refugee policy in Australia and New Zealand*.
- Broadhurst, C. & Moore, G. (2003). *Buddhism in New Zealand*, New Zealand: Sanpai Publications.
- Chandramohan, B. (2012). "India and New Zealand: Strengthening Ties", *New Zealand International Review*, 37(1): 20-23.
- Croucher, P. (1989). *Buddhism in Australia: 1848-1988*, Kensington: New South Wales University Press.
- Dutt, A. K., & Devgun, S. (1977). "Diffusion of Sikhism And Recent Migration Patterns of Sikhs In India". *GeoJournal*, 1(5), 81-89.
- Dürr, E. (2014). "Tidy Kiwis/Dirty Asians": Cultural Pollution and Migration in Auckland, New Zealand. Ed. E. Dürr & R. Jaffe, *Urban Pollution: Cultural Meanings, Social Practices*, Berghahn Books.
- Gagne, N. (2013). "An Overview of Māori and New Zealand History", In *Being Maori in the City: Indigenous Everyday Life in Auckland*, University of Toronto Press.
- Gupta, A. (1987). "India, Fiji and South Pacific", *Economic and Political Weekly*, 22(25): 978-980.
- Gupta, A. (1988). "India and Fiji: Faulty Perspective". *Economic and Political Weekly*, 23(44): 2267-2268.
- Hartdegen, S. (1999). "Perceiving Asia 1945-1998: Shifts and Changes as Seen in Official Speeches", Ed. Y. Zhang, *New Zealand and Asia: Perceptions, Identity and Engagement*, Auckland.
- Jakobsh, D. R. (2012). "The Sikh Diaspora", in *Sikhism*, Hawai: University of Hawai Press.
- Jain, R. K. (2004). "Indian Diaspora, Old and New: Culture, Class and Mobility", *Indian Anthropologist*, 34(1), 1-26.

- Janaki, K. (1987). "India looks east. New Zealand", *International Review*, 12(2): 20-24.
- Johnston, R., Poulsen, M., & Forrest, J. (2008). "Asians, Pacific Islanders, and Ethnourbs in Auckland, New Zealand", *Geographical Review*, 98(2): 214-241.
- Kept, H. (2007). "How the Dharma Landed: Interpreting the Arrival of Buddhism in New Zealand", *Journal of Global Buddhism*, 8(1): 107-131.
- Mol, H. (1967). "Religion in New Zealand", *Archives de Sociologie Des Religions*, 12(24): 121-133.
- Panda, R.; Pankaj, K. (2010). "India and New Zealand: Emerging Challenges", *Institute of Defence Studies and Analyses*.
- Roy, W. T. (1974). "New Zealand-Indian Relations: 1947-1972" *India Quarterly*, 30(2), 142-147.
- Rowling, W. E. (1975). "New Zealand and the Asia-Pacific Region", *New Zealand Foreign Affairs Review*, 25(2): 3-16.
- Sahni, V. (2007). "New Zealand, India And The Emerging Asian Order", *New Zealand International Review*, 32(4): 6-9.
- Sharma, A. (2017). New Zealand-India relations: a step forward. *New Zealand International Review*, 42(1): 10-13.
- Smits, K. (2019). "Multiculturalism, Biculturalism, and National Identity in Aotearoa/New Zealand", Ed. R. T. Ashcroft & M. Bevir, *Multiculturalism in the British Commonwealth: Comparative Perspectives on Theory and Practice*, University of California Press.
- Spuler, M. (2002). "The Development of Buddhism in Australia and New Zealand", Ed. M. Baumann, *Westward Dharma: Buddhism Beyond Asia*, Los Angeles: University of California Press.
- Thakur, R. (1985). India and Overseas Indians: The Case of Fiji. *Asian Survey*, 25(3): 356-370.
- Thandi, S. S. (2014). "The Rise of Sikh Diaspora Advocacy: From Separatist Politics to Human Rights Discourses", *India International Centre Quarterly*, 41(1), 52-66.
- Tiwari, K. N. (1980). Indians in New Zealand: Studies in a Sub Culture, New Zealand: New Zealand Indian Central Association.
- Ward, C., & Masgoret, A.-M. (2008). "Attitudes toward Immigrants, Immigration, and Multiculturalism in New Zealand: A Social Psychological Analysis", *The International Migration Review*, 42(1): 227-248.
- Winiata, M. (1958). "Racial and Cultural Relations in New Zealand", *The Phylon Quarterly*, 19(3), 286-296.
- <https://www.mfa.gov.tr/yeni-zelanda-kunyesi.tr.mfa>, Erişim tarihi: 20.03.2023.